

IV. — GÖRÜŞÜLEN İŞLER

1. — *Çorum Milletvekili Abdurrahman Güler, Tunceli Milletvekili Kenan Aral, Muş Milletvekili Nermin Neftçi, İstanbul Milletvekili Reşit Ülker, Konya Milletvekili M. Kubilay İmer ve Van Milletvekili Salih Yıldız'ın, Millet Meclisi İçtüzük teklifi ve Anayasa Komisyonu raporu (2/706) (S. Sayısı: 763) (1)*

BAŞKAN — Gündeme geçiyoruz.

İçtüzük müzakerelerine devam ediyoruz. 89 neu maddeyi okutuyorum.

Metnin veya maddenin geri istenmesi.

Madde 89. — Esas komisyon veya Hükümet tasarısı veya teklifin tümünün, belli bir veya birkaç maddesinin, komisyona geriverilmesini, bir defaya mahsus olmak üzere isteyebilir.

Bu istem, görüşülmeksizin yerine getirilir.

Tasarı veya teklifin tümü geri istenmişse tasarısı veya teklif hakkında verilen bütün önergeler esas komisyona verilir. Tasarısı veya teklifin belli bir veya birkaç maddesi geri istenmişse, o madde veya maddeler hakkındaki önergeler esas komisyona verilir.

Bir maddenin oylanmasına geçilince önce ret önergeleri ve sonra diğer önergeler verilmiş sırasına göre okunur ve aykırılık derecelerine göre işaretlerle oylanır.

ANAYASA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ FUAT AVCI (Denizli) — Sayın Başkan...

BAŞKAN — Bir beyanınız mı var?

ANAYASA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ FUAT AVCI (Denizli) — Evet. 89 neu made üzerinde verilmiş önergeler varsa, bu önergelerin Komisyonumuza tevdiini ve maddenin müzakeresinin tehirini istirham ediyorum.

BAŞKAN — Önerge yok.

ANAYASA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ FUAT AVCI (Denizli) — O zaman maddenin müzakeresinin tehirini istirham ediyoruz.

BAŞKAN — Ne sebeple tehirini istiyorsunuz efendim? Bir tashihat mı düşünüyorsunuz?

ANAYASA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ FUAT AVCI (Denizli) — Protokol icabı tehirini isti-

yoruz, Komisyonunda yeniden müzakere edilecek.

BAŞKAN — Peki efendim.

Maddenin tehiri hususundaki talebi Genel Kurulun tasvibine sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Maddenin müzakeresi tehir edilmiş ve Komisyona, talep veçhile verilmiştir.

BEŞİNCİ KISIM

Özel hükümler

Ölüm cezalarının yerine getirilmesine dair kanun tasarıları :

Madde 90. — Ölüm cezaları hakkındaki kesinleşmiş mahkeme kararlarının yerine getirilmesine dair Başbakanlık yazıları, esas komisyon olarak Adalet Komisyonuna havale edilir. Adalet Komisyonu, bu yazıyı inceleyerek cezanın yerine getirilmesinin onaylanması veya onaylanmaması yönünde bir kanun metni hazırlar. Komisyonlar ve Genel Kurul, mahkeme kararını değiştiremezler.

BAŞKAN — Madde üzerinde söz isteyen sayının üye var mı efendim?..

Buyurun Sayın Aybar.

Sayın Aybar, Genel Kurulun kabul ettiği bir kısıtlama kararı var, bilgilerinize arz etmek isterim. Kişisel beyanlar 5'er dakika, gruplar adına 10'ar dakikadır. Her halde bilgileriniz var.

MEHMET ALİ AYBAR (İstanbul) — Evet.

BAŞKAN — Buyurun efendim.

MEHMET ALİ AYBAR (İstanbul) — Sayın Başkan, sayın milletvekilleri;

Ölüm cezalarının yerine getirilmesi hususunu görüşüp, buna izin verip vermemek, Anayasamız gereğince, Yüce Meclislere tanınmış bir yetkidir. Bu yetkiyi Meclis kullanırken şüphesiz enfüsî, sübjektif noktalardan harekete geçerek, mahkemelerce verilmiş ve kesinleşmiş olan kararların yerine getirilmesini durdurmak veya durdurmamak hususunda karar verecek değildir. Hukuka bağlı devlette hiç bir kamu tasarrufu işlemi sübjektif noktadan değerlendirilemez. Bunlar mutlaka objektif kurallar, yani kanunlar, tüzükler ve buna benzer hukuk kurallarının ışığında, hukuk prensiplerinin ışığında değerlendirilir. Demek oluyor ki, mahkemelerce verilmiş ölüm cezaları-

(1) 763 S. Sayılı basmayazı 13 ncü Birleşim tutanağının sonuna eklidir.

nın yerine getirilip getirilmemesi hususu da aynı kurala bağlı olarak ele alınmak icabeder.

Teklif edilen maddede tereddüdü doğurabilecek ve uygulamada, demin arz ettiğim esaslar dairesinde hareket edilmesini önleyebilecek tehlikeli bir hüküm olduğu için söz almış bulunuyorum. Bu da, okunduğu zaman ilk bakışta herkesce normal karşılanabilecek olan şu cümlemin altında nelerin yattığını bilmek isterim:

«Komisyonlar ve Genel Kurul, mahkeme kararını değiştiremezler.» Şüphesiz değiştiremezler, bunda zaten kimsenin tereddüdü yoktur. Anayasa hükmü açıktır; kararın yerine getirilmesine izin verip vermemek hususunda Meclise yetki tanınmıştır. Ayrıca, mahkemelerin kararlarında ve davanın süresince müzakerelerinde bağımsız olduklarını gösteren ve hepimize malûm olan çeşitli hükümler de vardır.

Şu halde, bu son cümle neye işarettir?.. Mahkemenin kararının değiştirilmeyeceği malûm. Kimse değiştiremez. Bu, acaba, «mahkemenin vermiş olduğu karar, dosya münderecatı burada eleştirilemez» anlamına mı gelir? Ha!.. Bu anlama gelirse o zaman çok tehlikeli bir kapı açılmış olur ve Meclisin yetkisini bir hukuk devletinde neye dayanarak kullanacağı belli olmaz. Mahkemelerin kararlarına saygılı olmak, onları harfi harfine yerine getirmek başka bir iştir; Mahkeme kararlarını eleştirip, eleştirmemek ayrı bir iştir. Mahkeme kararlarının eleştirilemeyeceği ilke olarak kabul edilirse, o zaman kabul etmek lâzım gelir ki, hukuk donar kahr. Hukukta ilerlemeyi eleştiri sağlar. Demek ki, mahkeme kararları da eleştirilir.

Meclis, mahkeme kararlarının eleştirileceği yer değildir, sözü bu vesileyle, bence doğru değildir. Çünkü, Meclis, kanun koyucusudur. Kendi koyduğu kanunun mahkemece nasıl uygulanıp uygulanmadığını ve uygulanış tarzında, anlayış tarzında bir hata yapılmışsa bu hatanın nerelerden geldiğini söylemek yetkisi elbetteki Mecliste vardır ve ölüm cezalarının, yani bir vatandaşın en yüce hakkının ortadan kaldırılması; yaşama hakkının ortadan kaldırılması hususunda verilmiş bir kararın yerine getirilip getirilmemesi tartışılırken, elbetteki Mecliste, burada dosya münderecatı, do-

layısıyla mahkeme kararı eleştirilecektir. «Mahkeme kararı değiştirilemez» cümlesinin altında bu saklı ise, hemen işaret etmek isterim ki, Komisyonun fikri eğer bu ise, her halde burada açıklamalıdır ve buna karşı çıktığımızda zabıtlara tescil edilmelidir. Bunun için söz almış bulunuyorum. Önemli bir konu olduğu aşikârdır.

Tekrar ediyorum: Mahkeme kararlarına uymak, harfiyen uymak, kanunlara harfiyen uymak bütün vatandaşların yükümlü olduğu bir iştir. Burası tereddüde mahal olmayacak kadar açık, ama mahkeme kararları da, kanunlarda mutlaka eleştirilmelidir. Bu da her vatandaşın hakkıdır. Hele bu konularda bilgisi olan vatandaşlarımızın, hukukçuların, müte-hassısların, uzmanların her halde hakkıdır.

Mâruzatım bundan ibaret, saygılar sunarım.

BAŞKAN — Komisyonun bir beyanı olacak mı efendim?

ANAYASA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ FUAT AVCI (Denizli) — Evet.

BAŞKAN — Buyurun.

ANAYASA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ FUAT AVCI (Denizli) — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım;

Sayın Aybar, müzakeresi yapılmakta olan İktüzük teklifinin 90 ncı maddesinin son cümlesinin, yani «Komisyonlar ve Genel Kurul, mahkeme kararını değiştiremezler» şeklinde getirdiğimiz hükmün büyük bir tehlike teşkil ettiğini, dolayısıyla vazı kanun olan, kanunları yapan Meclis, bu kanunları tatbik eden mahkemelerin kararlarını elbette eleştirebilmelidir fikrini ileri sürmektedir.

Bahis mevzuu hüküm, Anayasamızın 64 ncü maddesinin -ki 64 ncü maddenin esbabı mucibesi okunduğu takdirde görülecektir- aşağı : yukarı tekrarından başka hiç bir şey değildir. Malûmuâliniz Anayasamız, kuvvetler ayrılığı prensibine müstenittir. Şayet kanunları Meclis çıkarsa bile bunun tatbiki kazaî kuvvete aittir; mahkemeler Millet adına karar vermektedirler. Millet adına karar veren ve kazaî kudreti temsil eden bir organın verdiği kararı, 1961 Anayasasına müsteniden yekdiğerine müdahale edememesi prensibi getirildiğinden, Meclisimiz bilâhare eleştiri imkânını bulursa, bu defa Anayasaya aykırı düşen

bir duruma düşecektir. Bizatihi vâzın kanun ve hattâ Anayasa vâzın olan Meclis, kendi çıkardığı kanuna ve kuvvetler ayrılığı prensibine aykırı bir tutum içerisine düşecektir.

BAŞKAN — Sayın Avcı, bir dakikanızı rica ediyorum.

Şimdi Sayın Hatibin beyanları, yalnız 90 ncı maddenin son cümlesindeki «değiştirilemez» sözünün, «eleştirilemez» anlamını da içine alıyor mu almıyor mu mealindedir. Mümkünse bu sınırlar içinde kalınmasında fayda mülâhaza ediyoruz. Müzakerenin süratle bitmesi, ictüzüğün beklendiğinden çok daha fazla Meclisin zamanını işgal etmiş olması elbet Komisyonun dikkatini çekiyor. Bu hususta yardımcı olacak bir sınır içinde tutulmasını istirham ederim.

FUAT AVCI (Devamla) — Hay hay; çok teşekkür ederim Sayın Başkan.

Komisyonumuzun kanaati odur ki, muhterem milletvekilleri, ölüm cezalarının yerine getirilmesine izin verilmesi mevzuunda Adalet Komisyonu ve Yüce Heyetinizin bu kararı değiştirmeye salâhiyeti yoktur. Ancak, 64 ncü maddenin 1 ncı fıkrası içabı izin verip vermemeye yönünden bir salâhiyeti vardır. Bu, biraz evvel izah ettiğim prensibin tabîî bir neticesidir. Hiç bir tehlike bahis mevzuu değildir. Maddenin aynen kabulünü istirham ediyoruz.

Saygılar sunarım.

MEMDUH EKŞİ (Ordu) — Cevap olmadı ki...

MEHMET ALİ AYBAR (İstanbul) — Sayın Başkan, soruma cevap değil bu.

AHMET DURAKOĞLU (Sivas) — Sayın Başkan, söz istiyorum.

BAŞKAN — Bir dakika, bir dakika.

Sayın Komisyon Sözcüsü, cevap verip vermemekte serbestsiniz, yalnız Sayın Hatibin ısrarla, «mahkeme kararları değiştirilemez şeklinde bir sonuçu kapsıyor mu, kapsamıyor mu» şeklinde bir tereddütleri oldu. O konuda bir açıklama yapıp yapmamakta muhtarsınız. Çünkü, soru şeklinde yöneltmesi muhtemel bir durum.

ANAYASA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ FUAT AVCI (Devamla) — Anladım Sayın Başkan anladım.

Sayın üyeler, elbetteki mahkeme kararları hakkında fikirlerini beyan edebileceklerdir; bu-

na mâni hiç bir şey yok. Yalnız değiştirme bakımından söylüyorum.

BAŞKAN — Tamam efendim, o açık buyduğunuz doğru; sayın üyenin bu hususta tereddüdü olmadı, yalnız «eleştirilemez» sözünü de ihtiva ediyorsa, bu mânaya da geliyorsa endişem olduğunu ifade ederim, dediler.

FUAT AVCI (Devamla) — Hayır, efendim, o mânayı ihtiva etmiyor, yalnız «değiştirilemez».

BAŞKAN — Sayın Komisyon, (bu son cümle «eleştirilemez» sözünü kapsamıyor) dediler.

FUAT AVCI (Devamla) — Evet, kapsamıyor.

BAŞKAN — Bu konuda başka bir beyan var mı efendim?.. Soru?.. Yok.

Başka sözcüsten?.. Yok. Madde üzerinde verilmiş önerge de yok. Maddeyi okunmuş bulunan şekliyle oyunuza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir. Madde 91.

Anayasanın değiştirilmesi :

Madde 91. — Anayasa değişiklik teklifleri diğer kanun tasarısı ve tekliflerinin görüşülmesindeki usule tabidir. Ancak, bu teklifler Genel Kurulda iki defa görüşülür.

İkinci görüşmeye, birinci görüşmenin bitip, teklifin tümünün kabul edilmesinden başlayarak 48 saat geçmeden başlanamaz.

İkinci görüşmede, sadece maddeler üzerinde verilmiş olan değişiklik önergeleri görüşülür.

BAŞKAN — 91 ncı madde üzerinde söz isteyen sayın üye?.. Yok. Önerge yok. 91 ncı maddeyi oyunuza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Anayasa maddelerinin kabulü :

Madde 92. — Anayasa değişiklik tekliflerinin görüşülmesinde, önergeler işaret oyuyile, maddelerin kabulü açık oylama ile olur. Ancak, verilmiş olan bir önerge kabul edilmişse, kabul için gerekli 2/3 çoğunluk bulunup bulunmadığını tespit için, önergenin oylanması açık oylama suretiyle tekrarlanır.

Anayasa değişikliği tekliflerinin görüşülmesinde, ictüzüğün, kanun tasarısı ve tekliflerinin görüşülmesine dair hükümleri uygulanır.

BAŞKAN — Söz isteyen?.. Yok. Önerge yok. 92 ne maddeyi oyunuzda sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Seçimlerin yenilenmesi kararı :

Madde 93. — Seçimlerin yenilenmesine dair önergeler Anayasa Komisyonunda görüşülür. Genel Kurul konuyu komisyon raporu ile birlikte görüşür ve önerge hakkında Danışma Kurulunun görüşü alındıktan sonra Anayasa Komisyonu raporu açık oya sunulur.

BAŞKAN — Söz isteyen sayın üye?..

Buyurunuz Sayın Özgüner.

TURHAN ÖZGÜNER (İçel) — Sayın Başkan, sayın milletvekilleri,

Seçimlerin yenilenmesine dair önergeler, maddede görüldüğü gibi, Anayasa Komisyonunda görüşülür. Bunda mutabıkız.

Ancak, «Genel Kurul konuyu Komisyon raporu ile birlikte görüşür ve önerge hakkında Danışma Kurulunun görüşü alındıktan sonra Anayasa Komisyonu raporu açık oya sunulur.» deniyor.

Yani, Anayasa Komisyonunda görüşüldükten sonra Genel Kurulun karar vermesi için evvelâ Danışma Kurulunun mütalâası mahiyetindeki raporu okunacak, o suretle konu tekrar Anayasa Komisyonuna gidecek, ondan sonra Genel Kurula gelecek.

Arkadaşlarım, böylece Danışma Kurulu, değil Anayasa Komisyonunun üzerinde, Meclisin de üzerinde bir organ olarak tanımlanıyor. Oysa ki Danışma Kurulu, adı üstünde, istişari bir kuruldur. Yapılacak iş, Anayasa Komisyonundan önce Danışma Kuruluna havale edilmeli, Danışma Kurulundan sonra Anayasa Komisyonuna gidip direkt olarak Meclise gelmeli. Böylece hem zaman kaybedilmemiş, hem de böyle Danışma Kurulunun danışma organı olmaktan çıktığı intibamı verecek bir madde tedvin edilmemiş olur kanısındayım.

Saygılar sunarım. Madde her halde geri alınsa isabetli olur.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI (TEVDET AKÇALI (Adana) — Sayın Özgüner, bu mealde bir önerge verirsiniz katılırız.

TURHAN ÖZGÜNER (İçel) — Sayın Başkan, Komisyon görüşüme katılıyorlar, bu hususta hemen bir önerge gönderiyorum efendim.

BAŞKAN — Peki efendim.

MEMDUH EKŞİ (Ordu) — Söz istiyorum Sayın Başkan.

BAŞKAN — Buyurunuz efendim.

MEMDUH EKŞİ (Ordu) — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım.

Bu madde üzerinde bir fikrimi açıklamak için söz almış bulunuyorum.

Seçimlerin yenilenmesi kararı, Millet hayatında önemli bir karar mahiyetini taşımaktadır. Bunun kapsamı içerisinde öne alma fikri de bahis konusudur. Yenileme kararı olsun, öne alma kararı olsun Millet Meclisince verilirken bunda üye tamsayısının salt çoğunluğunun irade beyanının lüzumu kanaatindeyim. Bunun için bir önerge takdim edeceğim.

«Seçimlerin yenilenmesi veya öne alınması için üye tamsayısının salt çoğunluğunun oyu gereklidir» şeklindeki önergemi iltifat buyurulmasını saygı ile arz ederim.

BAŞKAN — Başka söz isteyen sayın üye?.. Yok.

Önergeler var, okutuyorum efendim.

Sayın Başkanlığa

93 neü maddeye son fıkra olarak; «Bu halde üye tamsayısının salt çoğunluğunun oyu gerekir.» ibaresinin eklenmesini teklif ederim.

Ordu

Memduh Ekşi

BAŞKAN — Diğer önergeyi okutuyorum.

Sayın Başkanlığa

İçtüzüğün 93 neü maddesinin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederim.

İçel

Turhan Özgüner

Madde 93. — Seçimlerin yenilenmesine dair önergeler, Danışma Kurulunun görüşü alındıktan sonra, Anayasa Komisyonunda görüşülür ve Anayasa Komisyonu raporu Genel Kurulun açık oyuna sunulur.

BAŞKAN — Sayın Özgüner, 93 neü madde, Genel Kurulun konuyu görüşme şartını açıklamış, önergede yalnız açık oya sunulması zikredilmiş. Önergeniz görüşme imkânını vermiyor mu?

TURHAN ÖZGÜNER (İçel) — Acele yazıldığı için unutulmuş, Sayın Başkan. «Genel Kurulda görüşüldükten sonra açık oya sunulur» şeklinde düzeltiyorum.

BAŞKAN — Komisyon?..

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Sayın Özgüner'in önergesine katılıyoruz, Sayın Ekşi'nin önergesine katılmıyoruz.

BAŞKAN — Aykırılık derecesine göre önergeleri tekrar okutup oylarınıza sunacağım.

Sayın Memduh Ekşi'nin önergesini tekrar okutuyorum.

MEMDUH EKŞİ (Ordu) — Sayın Başkan, önergemi geri alıyorum.

BAŞKAN — Sayın Ekşi'nin önergesi geri verilmiştir.

Diğer önergeyi düzeltilmiş şekliyle tekrar okutup, oylarınıza sunacağım.

Sayın Başkanlığa

İçtüzüğün 93 ncu maddesinin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederim.

Turhan Özgüner
İçel

Madde 93. — Seçimlerin yenilenmesine dair önergeler, Danışma Kurulunun görüşü alındıktan sonra Anayasa Komisyonunda görüşülür ve Anayasa Komisyonu raporu Genel Kurulda görüşüldükten sonra açık oya sunulur.

BAŞKAN — Önergeye Komisyon katıldığına beyan ettiler. Oyunuza sunuyorum : Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Okunmuş bulunan önerge Genel Kurulca kabul edilmiştir. Komisyon filhal katılıyor.

Okunmuş bulunan bu önergeyi 93 ncu madde olarak oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

ALTINCI KISIM

Denetim yolları

BİRİNCİ BÖLÜM

Soru :

Madde 94. — Soru kısa, gerekçesiz ve şahsi mütalâa ileri sürmeksizin bir önerge ile Hükümet adına cevaplandırılmak üzere, Başbakan, veya bakanlardan açık ve belli konular hakkında bilgi istemekten ibarettir.

Soru önergesi, sadece bir milletvekili tarafından imzalanabilir.

Aynı konuda birden fazla bakandan sorulan soru Başbakanın sorulmuş sayılır.

Soru önergeleri Başbakanlığa verilir.

Başkan bu önergeleri gelen kâğıtlar listesine geçirir ve bir yazıya ek olarak Başbakanlığa ve aidolduğu Bakanlığa gönderir.

Sözlü sorusu üzerine aldığı cevabın kendi bilgisine uygun olup olmadığı hakkında soru sahibi beş dakikayı geçmemek üzere Meclis kürsüsünde görüşünü açıklayabilir.

BAŞKAN — 94 ncü madde üzerinde buyurun Sayın Köseoğlu.

SALİH ZEKİ KÖSEOĞLU (Rize) — Sayın Başkan, muhterem arkadaşlarım;

Şimdi, bu soru müessesesiyle getirilen bir muamele tarzı şöyle cereyan etmektedir : Sorular Meclis Başkanlığına verildikten sonra Meclis Başkanlığı bu soruları Başbakanlığa havale ediyor, Başbakanlık da ilgili Bakanlığa gönderiyor, ilgili Bakanlık sorunun cevabını hazırlıyor, tekrar Başbakanlığa iade ediyor, Başbakanlık bunu Meclis Başkanlığına takdim ediyor.

Başbakanlığa sorulan sorular hakkında bir diyeceğimiz yok. Gayet tabii Meclis Başkanlığı bunu Başbakanlığa havale edecektir; ancak bir Bakana sorulan sorunun böyle bir uzun muameleye mâruz bırakılmasının faydası değil, çok mahzurları olduğu kanaatindeyim.

Bu vesile ile devlet idaremizle ilgili bir gerçeği de kısaca ifade etmek isterim; maalesef devlet idaremizde işlemlerde bir merkezîyetçilik, bir kırtasiyecilik, bir bürokrasi vardır, bundan dolayı devlet idaresi iyi işlemiyor, çark iyi dönmüyor, muameleler lüzumlu sürat ve zaman içinde yürümüyor.

Bugün Türkiye Cumhuriyeti Başbakanının memleketin önemli meseleleriyle meşgul olması gerekirken, onu diğer birçok işlerle meşgul eder duruma sokmuş bulunuyoruz.

Meselâ, küçük bir kasabada istihdam edilecek bir çöpeğin kadrosu bugün maalesef bir Başbakanın imzalayacağı kararname ile teşekkül ediyor. Düşünün arkadaşlar. Sonra bu iş 8 - 9 ayda da tamamlanamıyor. Bu, doğru değildir. Devlet çarkını bu bürokrasiden kurtarmamız lâzımdır, şarttır. Hattâ ben Başbakanlıktan idarî reformun başında bir hareket olarak şunu beklerim : Bir yetki kanununa istinaden kendisine tevdi edilmiş olan bu lüzumsuz görevleri kademe kademe aşağıya doğru Ba-

kanlıklara, genel müdürlüklere ve valiliklere intikal ettirmesi için tedbir alınması lâzım gelmektedir.

Ashında bugün Türkiye'de icracı durumda olan valileri, kaymakamları, savcılar, belediye reislerini, muhtarları birtakım imkânlarla ve birtakım selâhiyetlerle mücehhez kılmadıkça devlet çarkının iyi yürümesine ve vatandaşa iyi hizmet götürülmesine imkân yoktur.

Şimdi, bu gerçek ortada dururken burada 94 ncü madde ile Başbakanlığı bir lüzumsuz muamelenin içine daha sokmuş bulunuyoruz. Bir Bakandan herhangi bir soru sorulmuş, bu Başbakanlığa gidecek, Başbakanlık dolayısıyla lüzumsuz bir muamelenin içine girecek. Bu doğru değildir. Bence, bir Bakandan sorulmuş soru Meclis Başkanlığı tarafından doğrudan doğruya ilgili Bakanlığa havale edilmeli ve cevabı o Bakanlıktan Meclis Başkanlığına gelmek suretiyle soru sahibi parlâmanter arkadaşımızın bilgisine sunulmalıdır.

Madde hükmü mahzurludur, zaman israfını meydana getirir. Bu durumu tashih edici takrirlerim vardır. Yüce Meclisin bunlara iltifat göstermesini rica ederim.

Saygılar sunarım.

BAŞKAN — Sayın Kargılı, buyurun.

CELÂL KARGILI (İçel) — Sayın Başkan, değerli milletvekilleri;

94 ncü madde soru müessesesi üzerinde durmakta ve denetim yollarından biri olan bu hususun nasıl kullanılacağını belirtmektedir.

Madde aynen; «Soru kısa, gerekçesiz ve şahsî mütalâa ileri sürmeksizin bir önerge ile Hükümet adına cevaplandırılmak üzere, Başbakan veya bakanlardan açık ve belli konular hakkında bilgi istemekten ibarettir.» cümlesiyle başlamaktadır.

Soru kısa olacaktır, ne ölçüde kısa olacaktır? Nasıl bir kıstas kullanılacaktır?

Soru gerekçesiz olacaktır, deniyor. Radyoda «Doğru mu, yanlış mı» programı var, bilgi yarışmaları var, bunu da öyle yapsanız iyi olurdu, doğru mu, yanlış mı şeklinde..

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Öyle olacak zaten.

CELÂL KARGILI (Devamla) — Sayın Komisyon Başkanının «Öyle olacak» sözünün de zabta geçmesini arzu ederim.

BAŞKAN — Buyurun efendim, Genel Kurula hitabedin.

CELÂL KARGILI (Devamla) — Evet, Genel Kurula hitabediyorum, Sayın Komisyon Başkanı oradan müdahale ettiler, «Öyle olacak» dediler. Bunun zabta geçmesinde yarar vardır.

BAŞKAN — Komisyonla muhavere mümkün değil efendim.

CELÂL KARGILI (Devamla) — Muhterem arkadaşlar, Sayın Komisyon Başkanının da belirttiği şekilde demek ki, soru radyo programlarındaki bilgi yarışmalarında olduğu gibi doğru mu, yanlış mı şeklinde tezahür edecek ve parlâmanter denetim, bilgi yarışmalarında olduğu gibi, «doğru, yanlış» veya «evet, hayır» şeklinde bitecek.

Muhterem arkadaşlarım, dünyanın hiçbir yerinde böyle bir denetim yolu herhalde var olamaz, mümkün olamaz.

Şimdi ben bir soru soracağım. Soru sormak, benim anladığım anlamda en azından bir araştırma ve bir bilgi gerektirir. Ben bu soruyu evvelâ araştırmam, bilgim ötesinde bir amaç, bir neden varsa bunların hepsini toplayarak bir soru haline getireceğim, görüşlerimi koyacağım, «bunun böyle olmasını istiyorum, yarar var mıdır yok mudur» diyeceğim. Bir izah tarzı koyacağım. Bugüne kadar sayın parlâmenterlerin Yüce Meclise sorduğu sorular da herhalde bu ölçüler içerisinde hazırlanmış sorulardır.

Özel olarak burada arz edeyim : Denetim yollarının hemen hemen yüzde 99'u işlemez hale getirildi; Meclis araştırması, genel görüşme, gensoru zaten tek başına bir parlâmenterin talibedebileceği durumdan çıkarılarak 10 kişinin, ya da parti gruplarının yetkisine alındı. Genel görüşme önergesini veriyorsunuz; işlemez durumda, 1 milyon sene sonra da olsa görüşülemez halde, Meclis araştırması da o durumda. Bir milletvekili olarak ne yapalım, hangi yolu bulalım diye düşünüyoruz, milletin meselelerini dile getirmek için iğnenin deliğinden yol arıyoruz.

Ben Parlâmentoya geldiğimde soru müessesesi pek kullanılmıyordu. Gittim zabıtları tetkik ettim, gördüm ki, «efendim Kargılı köynün yahut Baltalı köynün beğçisinin düdüğü kaybolmuş...» böyle kullanılmış. Arkadaşın bi-

raz evvel söylediği gibi «bilmem neredeki dam akmış, neden bunun tamiri yapılmamış...»

Biz de dedik ki, burayla oynamamış, biz buradan memleket meselelerini dile getirmek için faydalanalım. Bir yazılı soru müessesesi, buna cevap verilme olanağı var; tamam. Biz burayı bulduk ve bu müesseseden, her türlü denetim yolları kapanmış olan, işlemez halde olan Parlâmentoda bir iğne deliğinden yol bulma misali faydalanarak millet meselelerini dile getirmeye çalıştık ve bunda da muvaffak olduk sanırım.

Şu üç yılda yazılı sorularla Türkiye'de ne türlü temel meselelerin, ne türlü büyük sorunların halledildiğini, açıklığa kavuştuğunu hepimiz az - çok öğrendik. Yani bu soru müessesesini, bilmem nerenin damının neden aktığını, yahut ne zaman tamir edileceğinin sorulması şeklinden kurtardık ve Türkiye'nin temel meselelerinin Hükümetle karşılıklı konuşulmasına imkân veren bir müessese haline getirdik.

BAŞKAN — Süreniz bitti Sayın Kargılı, lütfen bağlayınız.

CELÂL KARGILI (Devamla) — Biz buradan öyle bir yol bulduk ki, 1923'ten bu yana yıllar itibarıyla, Türkiye'nin sosyal, siyasal, ekonomik gelişimini yansıtaacak plânsız dönemin plânını meydana getirdik.

Şimdi, siz, her türlü denetim yollarının kapanmış olup da bir tek soru müessesesinin açık olduğu Parlâmentoda soruyla ilgili olarak diyeceksiniz ki, «evet veya hayır» şeklinde cevaplanacak şekilde hazırlayacaksınız. Diyeceksiniz ki, soru kısa olacak? Nedir kısaya ait kıstas?.. Diyeceksiniz ki, gereksiz olacak; ben gereksiz soruyu nasıl sorarım. Diyeceksiniz ki, şahsî mütalâa ileri sürmeksizin... Şahsî mütalâa ileri sürmeksizin soru nasıl sorulabilir? Soru sormamdaki amaç şahsî mütalâa ileri sürmekten neşet eder. Ben şahsî mütalâa ileri sürmeyeceksem niçin soru sorayım, bir gerekçe ortaya koymayacaksam, şu nedenle şunun şöyle olmasını istiyorum demeyeceksem niçin soru sorayım?

SALİH ZEKİ KÖSEOĞLU (Rize) — Senin suallerine cevap verecek olursa Devlet çarkı en azından dört ay çalışmaz.

BAŞKAN — Lütfen müdahale etmeyiniz efendim.

Siz de Sayın Kargılı, bir cümle ile sözlerinizi bağlayınız.

CELÂL KARGILI (Devamla) — Kısa nedir? Bir cümle de kısa, bir kelime de kısa, bir paragraf da kısadır. Sizin sorunuz kısa değil; kabul etmem!.. Dünyanın hiçbir yerinde böyle-sine bir madde oylanamaz arkadaşlar.

Sayın Başkanın uyarısıyla sözlerimi bağlıyorum ; «Evet» veya «hayır» şeklinde cevap verilebilecek halde soruların hazırlanması lâzımdır, yolundaki hüküm bu denetim yolunu da kapatmaktan başka bir şey değildir. Sayın Komisyonun bu maddeyi geri alarak konuşmamda arz ettiğim görüşler istikametinde yeneden tedvin etmesini temenni ederim.

Saygılarımla.

BAŞKAN — Sayın üyelerden rica ediyorum; lütfen belli sınırı aşmayalım. Aslında, müzakereyi açarken de ifade ettim : İhtüzük için ayrılan zamanı çok fazla tecavüz etmiş, oldukça büyük zaman sarf etmiş durumdayız.

Genel Kurulun bir kararı var, Başkan o kararı harfiyen tatbik etme mecburiyetindedir : Beş dakikayla sınırlandırılmış olduğu halde sayın üye sekiz dakika kadar konuşmak gibi bir yol açtılar; lütfen bu emsal alınmasın ve tekrar edilmesin. Beş dakika bitince mutlaka son ihtarı yapar ve son cümleyi söylemediği takdirde de sözü keserin efendim. İstirham ediyorum Başkanlığı müşkül durumda bırakmayınız.

Sayın Aygün, buyurunuz efendim.

SALİH AYGÜN (Amasya) — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım;

Hiçbir zaman Celâl Kargılı'nın mütalâalarına iştirak etmedim, fakat bugün ister istemez Celâl Kargılı'nın bu maddenin birinci fıkrası üzerindeki mütalâalarına iştirak etmek zorundayım.

Bir defa, «soru kısa olacak, gereksiz olacak, bir önergeyle Hükümet adına cevaplandırılacak» diyor. Soruyu veren adam gereksizini, şahsî mütalâasını, şahsî mütalâasıyla beraber bugünkü hukuk nizamı içerisinde bu meselenin nasıl olması gerektiğini sorusuna eklemese acaba bir cümle veya iki cümlenin içinde buna cevap veren yetkili, Başbakan veya bakan soru sahibinin kastını nasıl tespit edecek, nasıl anlayacak? Hiç olmazsa soruyu soran kişiye maksadını anlatabilmesi için bir fırsat verin, denetlemeyi bu kadar da kısmayın. Sayın Kargılı'nın yerden göğe kadar haklı olduğunu bu-

rada tespit etmek istiyorum. Komisyon veya İktisat teklifini hazırlayanlar nasıl düşünürlerse düşünsünler; yazılı soruyu bu şekilde soruduktan sonra ilgili bakan zaten istediği gibi cevap verecek.

Bir noktaya daha temas etmek istiyorum : Bakan gelecek bu sözlü veya yazılı soruyu cevaplandıracak. Ben bilhassa sözlü soru üzerinde duruyorum, nitekim - isim vermiyorum - geçen gün bir bakan çıktı, bir sözlü soru münasebetiyle burada 45 dakika konuştu. Lütfedin, burada 45 dakika konuşan bir bakana, veya diğer bir bakanın veya Başbakanın verdiği cevaba karşı soruyu soran arkadaşım, mevcut hukuk nizamı içinde fikrini izah edebilmesi için beş dakika değil de, on dakikalık bir zaman bırakalım.

MEHMET KAZOVA (Tokat) — Olmaz öyle şey!..

SALİH AYGÜN (Devamla) — Evet Kazova, hakikat bu, sen ne dersen de.

Mesele, burada denetimi temin etmektir. Bendeniz kesin olarak arkadaşlarımdan rica ediyorum; soru sahibine biraz olsun insiyatif verelim ve bu beş dakikalık zamanı hiç olmazsa on dakikaya çıkaralım.

MEHMET KAZOVA (Tokat) — Burada her gün konuşmak mümkün.

SALİH AYGÜN (Devamla) — Sayın Kozova, mesele öyle görüldüğü kadar basit değil. Burada öyle önemli bir mesele görüşülür ki, soru sahibi buraya çıkıp beş dakikada fikrini ifade edemez. Onun için, Komisyon lütfetsin bu beş dakikayı on dakika ve birinci paragraftaki meseleyi de bizim düşüncemiz istikametinde düzeltsin.

BAŞKAN — Sayın Artaç, buyurunuz efendim.

TURGUT ARTAÇ (Kars) — Değerli arkadaşlarım;

Değiştirilmek istenilen maddenin, halen yürürlükte bulunan İktisatımızın 150 nci maddesindeki şekli aynen şöyle : «Sual, sarı ve muayyen maddeler hakkında malûmat istemekten ibarettir.» Yani, İktisatımızın 150 nci maddesi de soruya bir sarahat vermenin gereğini kabul etmiş ve buna göre de uzun seneler tatbikatta kalmıştır. Hiçbir arkadaş iddia edemez ki, Cumhuriyetten bu yana soru müessesesi

hükümetleri bunaltmıştır. Ama, itiraf edeyim ki, bâzı sorular, meali ve izahı itibariyle, sorunun hudutlarını taşımaktadır. Bu yeni maddeye, sorunun hudutları içinde kalmak kaydıyla bâzı hususların işaret edilmesi mümkündür.

Aslında soru müessesesi, zaten sorunun kendisi, bünyesi itibariyle kısadır. Bu mefhum kendi bünyesinde mevcuttur. Tekrar tüzükte, «Soru kısa ve şahsî mütalâadan, gerekçeden uzak olmalıdır» şeklindeki bir kayıt, yarın birçok üyeleri müşkül duruma sokabilir. Zira, bir soru sorulurken, bu sorunun nedenlerini izah etmenin ve hattâ soruyu zarurî olarak berraklaştırmamızın gereği doğabilir. Herhangi bir şekilde bir sorunun bünyesi itibariyle berraklaştırılmadan sorulması halinde, Hükümet de veya yetkili kişiler de buna cevap vermekte müşkülât çekebilirler.

Bu bakımdan, kat'i hükümlerin içerisine girmeksizin, soruyu gerekçesiz veya herhangi şahsî bir mütalâa şeklinden ziyade, daha uygun bir tarza sokmak, bence daha muvafık olur. Çünkü dediğim gibi, teknik bir meselede sorulacak bir mevzuun, eğer gerekçesini o teknik soruyu soran kişi izah edemez ise, bakan da bunu kolay kolay anlayamaz.

Şu halde, sorunun, behemahal, soru hudutları içinde kalmak kaydıyla, bir berraklığa kavuşturulması; kısa da olsa, sorunun bünyesi itibariyle gerekçenin eklenmesi kanısındayım.

Bu bakımdan, bu sert ve kat'i hükümlerin biraz daha yumuşatılması, soru sahiplerine de, hükümete tanınan hak kadar, hak tanınması gereğine inanıyorum.

Bunun yanı başında Komisyon diyebilir ki; soru sahibi için ikinci bir imkân doğmuştur. Hakikaten ikinci bir imkân son fıkradadır : «5 dakikayı geçmemek üzere soru hususunda üyenin konuşma hakkı var.» der. Ama biz, yeni getirdiğimiz İktisatın ecbabı mucibesinde var, meselelerimizi daha süratle ve daha seri şekilde halletmek yoluna gitmek bakımından, birçok değişiklikler yapıyoruz. Bu şartlar altında, bir üyenin ikinci defa çıkıp zaman kaybına sebebiyet vermemesi yönünden; soru sorulurken, bâzı hususlarda soruyu soran üyeye imkân tanımamızın zarureti vardır.

Bu bakımdan, muhterem komisyonun bu son fıkrası ile gerek Meclis içinde, gerekse yazılı

sorularda zaman kaybına sebebiyet vermemek için, sorunun berrak olarak, hattâ soruyu soranın fikrinden ziyade, teknik veyahut da hukukî veya sosyal cephesiyle, kısa da olsa, bir izaha imkân verilirse, o vakit ikinci defa söz alma hakkını ve zaman kaybını önlemiş oluruz.

Bu şekilde Sayın Komisyonun bu maddeyi yeniden, arkadaşların fikirleri istikametinde, tedvin etmesine zaruret görüyorum. Tahmin ediyorum ki; arkadaşlarım da bir zaruretin icabı olarak endişelerini izhar ettiler.

Saygılar sunarım.

BAŞKAN — Sayın Özgüner, buyurunuz.

TURHAN ÖZGÜNER (İçel) — Sayın Başkan, sayın milletvekilleri :

Soru ile ithamnameyi birbirinden ayırmak lâzımdır, evvelâ böyle demekle başlamak gerekir. Soru sorudur arkadaşlar. Soru soran kişi, birşeylerin öğrenilmesi için sorar. Yani, kendince bilinmeyen, açıklığa kavuşmasını isteyen bir şeyi sorar. Adı üstünde, sorudur bu. Bu bir ithamname olursa soru olmaktan çıkar. Sorudan başka denetim usulü yok mu? Var.

Soru, kısa, gerekçesiz sorulur; cevabı gerekçeli alınır, ya da gerekçesiz soruların cevabı verilmiş de milletvekili, kanaat getirmemiş ise, başka denetleme yoluna gider. Nedir bunlar? Meclis araştırması, genel görüşme, gensoru... Kapanmış mı bu yollar? Yok, kapanmamış

«Soru» adı altında bir ithamname getireceğiz. Başta basına olmak üzere, TRT'ye, bir ölçüde kamuoyunu etkilemek için bunu yansıta-cağız ve bunun adına «soru» diyeceğiz. Bu soru değil arkadaşlar, bu peşin hükümdür, itham-namedir.

Arkadaşlarım; demokratik, parlâmenter hayatın ayakta durması zikziklarla olmaz; ciddî ve samimî olalım. Demokratik parlâmenter rejimin ayakta durması, böyle kitap dolusu lâyhalar vermekle olmaz. Soru, memlekete hakikaten ışık tutacak bir soru olmalı, cevabı da öyle olmalı ve bunun arkasından tatmin olmayan milletvekili, hizmetinin gereği diğer denetim yollarına gidebilmelidir. Gider, zaten kapalı değildir.

Soru böyle değil de, «Sual sorulur» adı altında uzun bir gerekçe, bir ölçüde bir itham-name ise; madem ki biliyorsun, neye soruyorsun? Meclis araştırmasını getirsene? Sual mi

bu? Madem ki biliyorsun, neden genel görüşme, gensoru istemiyorsun, muayyen bir ölçüde imza toplayarak, veya muayyen grupları veya milletvekillerini harekete getirmek yoluna gitmiyorsun? Muayyen ölçüde milletvekili bana katılmıyor... Demek ki, seni haklı bulmuyor. Bir de bu var.

Sualin cevabını alırsın. Sualin cevabı kamuoyuna yansır. Buna rağmen sual sorulmuş, cevabı alınmış, kamuoyuna da yansımış olduğu halde, bir Meclis araştırmasına, başka bir denetleme usulüne, genel görüşmeye, yahut gensoruya gitmiyorsa, Yüce Kurulun bir kısım üyesi, bir ölçüdeki üyesi seni haklı bulmuyor, demektir; olabilir. Sen ne yaparsın. Denetleme yollarından, bu yollardan gidemezsen, kamuoyuna şüphesiz duyuracak başka vasıtalar var, basın toplantısı da yaparsın, duyurursun. Her türlü vasıta tıkanmış mıdır, kapanmış mıdır? Parlâmento üyesi için bu mümkün değildir.

Arkadaşlarım; o halde, «soru önergesi» adı üstünde soru önergesidir, kısa, öz ve gerekçesiz. Gerekçesini sen biliyorsun, zaten sormazsın. Bildiğin halde soruyorsun, bu, politik kasıtlarla soruluyordur. Politik kasıtlarla hareket edilebilir. Ama, Meclisin ve şüphesiz büyük ölçüde iera organının oyalanmasına müncer olacak uzun gerekçelerin Millete de yarar getirmeyeceğini bilmek lâzımdır arkadaşlar.

O sebeple «gerekçesiz, kısa» denmiş olmasını, ben hakikaten olumlu karşılıyor ve çok isabetli bir madde olarak belirtiyorum.

Yalnız 94 neü maddenin birinci fıkrasından evvel bir fıkra ilâvesi gerekir :

«Soru;» noktalı virgülünü de koymak suretiyle, önergeyi öyle veriyorum yani, «...yazılı, ya da sözlü olur.» Bunu bir belirlemek lâzım. Çünkü, bundan sonraki maddelerde, «yazılı soru önergesi, sözlü soru önergesi» geçiyor. Ama, evvelâ soru müessesesini, şu «Denetim Yolları» matlabı altında açtığımıza göre bu Tüzükte; bir kere «Soru» der demez, sorunun ne olduğunu, maddenin başına bir cümle, bir fıkra ile, «Soru; yazılı, ya da sözlü olur» demek, her halde aydınlatıcı olmak bakımından gereklidir. Böyle bir önerge veriyorum.

İkincisi; üçüncü fıkra olarak görülen, ki benim önergem kabul edilirse, 4 neü fıkra olacaktır.

BAŞKAN — Sözüünüzü bitiriniz efendim. Süreniz doldu. Lütfen bağlayınız.

TURHAN ÖZGÜNER (Devamla) — Bitiriyorum.

Üçüncü fıkra olarak, «Aynı konuda birden fazla Bakandan sorulan sorular Başbakandan sorulmuş sayılır» deniyor, böyle demeyip de «Aynı konuda birden fazla bakandan sorulan sorulara Başbakan cevap verebilir» demek suretiyle ihtiyarilik, yani bir kesinlik vermemek, icabında bakanlara bırakmak lâzımdır. O hususta da önerge veriyorum.

Saygılar sunarım .

BAŞKAN — Söz sırası, Demokratik Parti Grubu adına Sayın Kubilay İmer'indir.

Sayın İmer, buyurunuz efendim.

D. P. GRUBU ADINA KUBILAY İMER (Konya) — Sayın Başkan, muhterem milletvekilleri :

Görüşülmekte olan 94 ncü madde, şu andaki önümüze gelen Anayasa Komisyonu tasarısındaki metin ya aynen kabul edilecek veya bir başka değişiklikle kabul edilecek. Yalnızca bu Mecliste değil, bundan sonraki Meclislerde de devamlı olarak tatbikatının sağlanması elbette önplâna alınacaktır. Nasıl bugünkü tatbik ettiğimiz bu İktüzük, çok seneleri kavrayan ve tatbik edilegelen bir İktüzük olmuş ve ancak şimdi bir değiştirmeye, bir revizyona tâbi tutulması gerekmiş ise, bunun da en az onun kadar uzun müddetle Meclislerin çalışmalarına, gelişen hayat şartlarına uygun olması gerekir.

Soru müessesesi, belki bâzı zamanlar istismar edilmiştir, soruyu soranlar tarafından bu istismar yapılmıştır. Ama bunun karşılığında sorulara da cevap alınmadığından, aynı şekil içerisinde yakınılmıştır. Bu maddeden sonra gelecek maddelerde, bu sorulara verilecek cevaplar müddetle bağlanmıştır, onu, o kısımlarda görüşebiliriz.

Ancak; bir mevzuda sual sorabilmek için elbette neyi içerisine almakta olduğunu belirtmek gerekir. Herkesi aynı ifade tekniği içerisinde soran bakımından da, sorulan bakımından da bulamazsınız. Anlaşılamayan bâzı noktalar olur ki; bunlar füzulî yazışmalara da sebebiyet verir ve bu suretle işin içinden çıkılmayacak bir durum alır.

Kanaatimizce teklif olarak getirilen 141 ncü maddedeki birinci fıkra metni yerindedir. Bu

hususla şahsen Başkanlığa bir önerge de vermiş bulunuyorum. Orada aynen «soru, Hükümet adına cevaplandırılmak üzere Başbakan veya bakanlardan açık ve belli konular hakkında bilgi istemekten ibarettir» hükmü vardır. Bu mesele Meclis Başkanının Başkanlığında siyasî partiler tarafından müzakere edilirken bu şekilde, Komisyonun değiştirdiği gibi, gerekçesiz ve şahsî mütalâa ileri sürmeksizin, mevzuların milletvekillerinin bizzatıhi hareket imkânlarına mâni olduğu düşüncesi ve gerekçesi içerisinde bu metne dahil edilmemiştir ve bu hususta ittifaka varılmıştır.

Diğer taraftan; bu müzakereler, İktüzüğü çıkaranların neyi kasdettiğini aksettireceği için şu hususu da Demokratik Parti Grubu olarak tasrih etmek istiyorum. Buradaki cevaplandırılmak üzere açık ve belli konularda bilgi isteme mevzuundaki soru, sözlü veya yazılı olsun, muhakkak ki kısa, yani uzatmaya varmayan, istismara, engellemeye varmayan muayyen kasıtları, hakkın suiistimalini ele alan bir görüşe dayanmayan istikamette olmalı ve bu istikamette kullanılmalıdır. Gerek Meclis Başkanlığı, gerek Başbakan, sorulan bakan, Hükümet bunu, bu şekil içerisinde anlamak ve bu şekil içerisinde cevaplandırmak durumunda olmalı, Meclis de bunları bu ölçüler içerisinde değerlendirmek durumunda bulunmalıdır.

Diğer taraftan, son fıkradaki 5 dakikayı geçmemek üzere olan müddet, bâzı mevzuların ehemmiyetine binaen daha uzun bir zamanda da ele alınabilir, daha kısa bir zamanda da ele alınabilir. O yönüyle yine teklifte sorulan suale soru sahibinin vereceği cevabın 5 dakikayı geçmesi imkânını ortadan kaldıran bir duruma girmek yersiz olacaktır. Herkesin ifadesi aynı zaman içerisinde sığmayabilir, mevzu ve mesele daha uzun zamanda münakaşa edilebilir ve ortaya konulabilir. Bu yönüyle bu müddetin 10 dakika olması kanaatimece yerinde olacaktır, eğer, dakika ölçüsü muhafaza edilecekse. Ama bu dakika ölçüsünü dahi kaldırmak en rahat hal çaresidir, çünkü kısa olabilecek bir hususta verilecek cevabın da kısa olması iktiza edecektir. Bu bakımdan birtakım tahditlere girmiş olmak, sonunda bu meselenin iyi sonuçlar vermesine engel olabilir.

Şunu söyleyeyim; gruplarla çalışan Meclisimizde, milletvekillerinin, grup sözcüklerinin

dışında, grup faaliyetlerinin dışında kendilerini ferden alâkadar eden, hattâ seçim mntakalarını alâkadar eden mevzularda verecekleri önergeler, bâzıları memleket çapında verilecek önergeler - bu arada bu Meclise bağımsız seçilerek, girecek insanlarda vardır ve bu bağımsızlar meselesinin Başkanlık Divanında ve komisyonlarda temsil edilip edilmeme meselesi halen münakaşa mevzuudur - bağımsızların ve partili milletvekillerinin yegâne, Hükümeti denetim yolu olan sözlü ve yazılı soruları bu derece katı hükümler içerisine bağlamak iyi netice vermeyecektir. Grupların birtakım denetim yolları var. Bağımsızlar; bugüne kadar bâzı hallerde bâzı müesseseler işlemez duruma getirildi diye... Anayasada bâzı değişiklikler de yapıldı. Elbette bir hakkın suiistimalini kabul etmeyiz, ama bir hakkın istimalini de kısıtlama durumuna girmek herhalde yerinde olmayacaktır.

Biz, ister şu şekliyle aynen kabul edilmiş olsun, ister değişiklik yapılmış olsun, burada İctüzüğü yapan Meclisin kastettiği mâna olarak evvelâ, soruların kısa ve özlü olmasını, bilindiği gibi açık ve belli konular hakkında sorulmasını - sözlü olsun, yazılı olsun - kabul etme durumunda olacağız.

Diğer taraftan, soru sahibinin cevap hakkının da kendi ifade tekniği ve ifade kabiliyeti ile kabili telif olmak üzere bir müddetin tanınmasında bulacağız, buna beş dakika verilirse bence azdır, 10 dakika olsun ama, hiç olmazsa 5 ve 10 dakika gibi bir kısıtlamaya gidilmediği takdirde bunu bir takdir hakkı içerisinde bulundurmamak ve hattâ milletvekili ne bırakmak en iyi hal çaresi olacaktır. Eğer obstrüksiyonlar meselesi nazarı itibara alınıyorsa, uzatmalar mevzuu üzerinde duruluyorsa, o takdirde bunu dakika ile sınırlamak, düzeltmek mümkündür.

Bâzı gündem dışı konuşmaların birtakım hükümlere bağlanmış olmasına rağmen Meclis içerisinde bunun tatbikatının Başkanlık Divanını işgal eden arkadaşlarımıza göre değişmiş olduğunu da biliyoruz. Eğer meselenin ehemmiyeti beş dakikayı tecavüz edecek vüsatte ise, bunda da bâzen haklılık olmaktadır. Bütün bu tarafları ile milletvekillerinin ferden denetimi - ki, bir tek milletvekili imzalayabi-

li, sözlü ve yazılı soruyu sorabilir, diyor, Meclisin denetimi dışında milletvekilinin ferden hakkı olan kısımdır bu - fazla kısıtlamaya girmek herhalde iyi netice vermeyecektir. Bu yönüyle şahsen iki tane önerge verdim, önergeler elbette yerinde, oylanış tarz ve usulüne göre ıttılâma sunulacaktır, iltifat edildiği takdirde herhalde bir netice alınmış olacaktır.

Bu arada son olarak belirtiyim ki, bu mevzu, mesele İctüzüğümüz meclislerin zaman kaybına uğramadan rahat ve netice alıcı çalışmaları istihdaf ettiği ve meclislerin bir vazifesinin de kanun koymanın yanında Hükümeti murakabe etme olduğuna göre, bunda meclislerin ve meclislerin içerisinde grupların hakkı olduğu kadar açıklıkla madde metninde de kabul edildiği gibi, milletvekillerinin de haklarıdır. Bu hakların da vikâyesi şarttır.

Demokratik Parti Grubu adına heninize saygılar sunarım.

BAŞKAN — Kifayet gelmiştir, Komisyon söz veriyorum. Buyurun sayın Komisyon.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Sayın Başkan, muhterem milletvekilleri;

Demokratik memleketlerde soru, en mühim denetim yollarından birisidir. Bu böyle olmakla beraber bizim memleketimizde soru müessesesi bugüne kadar yanlış anlaşılmış ve yanlış tatbik edilmiştir. Burada konuşan arkadaşlarımızdan Celâl Kargılı arkadaşımız, işi karikatürize ederek «Sual, soru, radyoda olduğu gibi doğru mu yanlış mı, evet veya hayır denilerek mi yürütülecek» demiştir. İşin karikatürize edilecek tarafı yoktur. Ancak, şu kâdarını söyleyeyim ki, soru; «Evet» veya «Hayır» diye cevaplandırılacak şekilde sorulur ve bu şekilde cevaplandırılarak yürütülür. Bütün dünya parlâmentolarında kabul edilen usul budur.

Arkadaşımız, «Dünya parlâmentolarında bunun emsali yoktur» dedi. Ben şurada kısaca birkaç parlâmentonun İctüzükteki buna ait hükümleri okuyarak cevap vereceğim. Biz bu hükmü, «gerekçesiz ve mütalâasız olur» hükmünü Belçika İctüzüğünün 70 nci maddesinden aldık. Belçika İctüzüğünün 70 nci maddesinin 1 nci fıkrasının hükmü aynen şöyledir :

«Soru, sadece mevzuu kesinlikle formüle edebilmek için gerekli kelimeleri ihtiva etmeli ve yorum bulunmamalıdır.»

Sorudan maksat bir cevap almaktır «Evet» veya «Hayır» diye. Öyle bir mevzu söyleyin ki, buna mütalâa ilâve etmeksizin gerekçe ilâve etmeksizin sorulamasın. Böyle bir mevzu yoktur. Varsa arkadaşlarımızla her zaman münakaşa edebiliriz. Eğer cevabını almak istiyorsanız, sadece maksadınız bu ise, Sayın Özgüner'in dediği gibi, bir ithamname mahiyetinde değilse, hiçbir mevzu, mütalâa ve gerekçe konmaksızın «Evet» veya «Hayır» diyecek şekilde cevaplandırılmak üzere formüle edilmelidir. Mutlaka formüle edilir.

Diğer taraftan İtalyan İçtüzüğü bu mevzu, mesele yanlış anlaşılmasın diye, misal vermek suretiyle formüle etmiştir. Meselâ, İtalyan İçtüzüğü'nün 111 nci maddesi «Bir soru basit bir istekten ibaret olup şu hususları ihtiva eder; Bir hâdise, bir vaka doğru mudur? Bir mesele hakkında Hükümetin bir bilgisi veya haberi var mıdır? Veyahut, bu haberler doğru mudur? Milletvekiline lâzım olan bâzı belgeleri Hükümet Meclise tevdi edebilir mi? Bâzı muayyen konular üzerinde bir karara varılmış mıdır veya varılacak mıdır?» İşte soru İtalyan İçtüzüğü'nde bu şekilde tarif edilmiştir.

Diğer taraftan soru müessesesinin en geniş kullanıldığı memleket İngiltere'dir. İngiltere bu meseleyi, sorulacak soru ve verilecek cevabın kaç kelimeden ibaret olduğunu dahi tayin etmiştir.

Arkadaşlar, kısa ve gerekçesiz olmanın mühim bir gerekçesi vardır. Bu da, soru müessesesinin en mühim bir denetim yolu olduğu ve uzun sorularla bu yolun tıkanarak, önce soran milletvekilinin daha sonra soru sormak isteyen milletvekilinin hakkına mâni olmaması içindir. Bizde maalesef, Cumhuriyet tarihimize soru müessesesi muayyen kimseler tarafından tıkanmış, başka soru sormak isteyen milletvekillerinin bu hakkı ellerinden alınmıştır. Soru, kısa, gerekçesiz «Evet» veya «Hayır» denilecek şekilde olduğu takdirde, burada bulunan 450 arkadaşımızın her birinin soru sorma zamanı gelir ve soru sorma imkânına sahibolur. Aksi halde, bugünkü tatbi-

katı aynen bıraktığımız takdirde, bir veya iki milletvekili üç bin, beş bin soru sormak suretiyle soru müessesesini dört sene müddetle işlemez hale getirir. Bugünkü tatkikat odur arkadaşlar.

Bırakalım Avrupayı, bu İçtüzüğümüz yapıldığı 1877 yılında tatbika konulmuş olan İçtüzüğümüzün gerekçesi de aynen bunlara tatbuk etmektedir. Ben, Osmanlı Meclisi Mebusanının bu madde hakkındaki gerekçesini arkadaşlarımızın bilgilerine sunacağım.

Osmanlı Meclisi Mebusanında bu madde kabul edilirken şu gerekçe gösterilmiştir: «Sual, filân vaka doğru mudur, filân haber Hükümetçe mesmu olmuş mudur veya sahîh midir, Hükümet filân mesele hakkında bir karar vermiş midir veya vermek üzere midir, tarzında kısa ve sarîh malûmat talebinden ibarettir. Sual varakasının cevabının şifahi veya tahriri suretinde olduğu tasrih edilmek muktazidir. Sual varakasını yalnız bir mebus imza edebilir. Sualnamelerin gayet muhtasar bir surette yazılacağı Fransa Nizamname-i Dâhilisi ahkâmından ise de, biz burada İtalyan Nizamnamesinde muharrer olan şeraiti kabul ve oradan tercüme ederek şu madde ile suali tarif ettik; şifahi sual ile tahriri sual hakkında farkı gösterdik.»

«Şifahi sual, mânayı lügâvisinin gösterdiği veçhile, ağızdan sorup ağızdan cevap almak mânasında kullanılmış değildir. Bu bir istilâhtır ki, sorulan şeyin cevabı nazır tarafından Heyeti Umumiye muvacehesinde şifahen ita olunacaktır, mânasını ifade eder.»

Şimdi arkadaşlar, esasen İçtüzüğümüze bu madde bu gerekçeyle konmuştur. Fakat maalesef yanlış tatbik edildiği için bugünkü sual müessesesi demokratik bir müessese olarak, demokratik bir denetim yolu olarak işlemez hale gelmiştir.

Yine 107 nci maddenin Osmanlı Meclisi Mebusanındaki gerekçelerinden bâzı fıkralar okuyacağım. 1910 senesindeki tadili sırasında gösterilen gerekçelerden:

«Sual hakkı Meclisimizde şimdiye kadar rastgele istimal ve tatbik olunmuştur.» Aynı sebepten o zamanda da, 1910 tarihinde de şikâyet olunmuştur bu Meclisimizde. «.. Belçika Nizamname-i Dahilisi vazıhtır. Nazırlardan birine bir sual ira-

detmek isteyen mebus soracağımı muhtasar ve müfid surette yazıp reise verir. Suallere Salı günü cevap verilmesi âdet olmuştur. Bir sualnamenin ne şekilde olacağı bir maddei mahsusayla tarif olunmuştur. Hükümetin cevabına ancak sual sahibi cevap verir; fakat beş dakikadan fazla söyleyemez. Celse iptidasında suallere tahsis edilen müddet azamî 40 dakikadır.»

«Asıl sual memleketi İngilteredir; İngilterede bir içtimada sorulan suallerin miktarı 1 400 - 1 500'ü bulduğu vakidir» diyor arkadaşlar.

İşte kısa sormanın, gerekçesiz sormanın asıl sebebi budur. Bugünkü sual müessesesi bu haliyle kaldığı takdirde iki üç arkadaşımızın verdiği 500, 1 000, 2 000 sual önergesiyle bu müesseseyi tıkamakta, diğer bütün arkadaşlarının sual sorma hakkı gasbedilmektedir.

Muhterem arkadaşlarım, sözlerime son veririrken; neden gerekçesiz ve mütalâasız? Bu, ne mânaya gelir; basit bir misalle izah etmek isterim?

Bir arkadaşımıza bir sual sorsak, desek ki «Sizin elbiseniz lâcivert olduğuna göre, bu yeşil kravat yakışmış mıdır?» Bu «Lâcivert olduğuna göre...» meselesi bir mütalâadır, bir gerekçedir.

[Karşıdaki arkadaş cevap verip, «Benim elbitem lâcivert değildir ki gravatın yakıştığını söyleyeyim,» dediği zaman, sualden çok gerekçenin münakaşasına intikal etmiştir. İşte sualın gerekçesiz olmasının sebebi budur. Suale gerekçeli olursa, şahsî mütalâa olursa, evvelâ şahsî mütalâanın veya gerekçenin doğru mu, yanlış mı olduğu münakaşasına intikal eder ki, mesele sual olmaktan çıkar. Bunun için, bütün dünya parlâmentolarında bu iş bu şekilde formüle edilmiştir. Belçika İktüzüğünde olduğu gibi, gerekçesiz, şahsî mütalâasız ve kısa olmak gerekir. Bunu Belçika İktüzüğü daha güzel tarif etmiştir. Diyor ki, «Maksadın ifadesi için lüzumlu olan kelimeleri ihtiva eder ve hiçbir mütalâa taşımaz.»

Biz de, Batı âleminin tatbikatından, bırakalım Batı âlemini, Osmanlı Meclisi Mebusanının bu madde hakkındaki gerekçesini gözönüne alarak bu maddeyi tanzim ettik. Yüce Meclisin tasviplerini istirham ederiz.

Saygılarımla.

BAŞKAN — Bir dakika sayın Komisyon.

Buyurunuz Sayın Aygün, sorunuzu sorunuz.

SALİH AYGÜN (Amasya) — Sayın Başkan, mütalâayı serdedecek, esbabı mucibeyi yazacak; doğrudan doğruya sözlü soruyu veya yazılı soruyu veren arkadaşdır. Cevap verecek Başbakan veya Hükümettir. Bu durum karşısında Hükümet yine «Evet» veya «Hayır» diye cevap veremez mi?

CEVDET AKÇALI »Devamla) — Sayın Başkan, muhterem milletvekilleri, gerekçeye iştirak ediyorsa «Evet» veya «Hayır» diye cevap verebilir. serdedilen şahsî mütalâaya, gerekçeye iştirak etmiyor ise «Evet» veya «Hayır» dan sonra «Hayır», çünkü ben sizin bu gerekçenize iştirak etmiyorum» diye ikinci bir şey demesi lâzımdır ki, bu da münakaşayı sualden gerekçeye intikal ettirir. Suale başkadır, gerekçe başkadır; onun için gerekçesiz olması lâzımdır.

BAŞKAN — Buyurun sayın Artaç,

TURGUT ARTAÇ (Kars) — Sayın Başkan, sayın Komisyon Başkanı, Meşrutî bir meclis olan Osmanlı Meclisi Mebusanının İktüzüğünü esas almak suretiyle izahatta bulundular. Bu İktüzüğü esas almanın doğru olup olmadığını soruyorum.

CEVDET AKÇALI (Devamla) — Biz Osmanlı Meclisi Mebusanının İktüzüğünü buna esas almıyoruz, O devirde dahi bunun bu mânada anlaşıldığını ifade için söylüyoruz. Biz bu İktüzüğün bu maddesini Osmanlı Meclisi Mebusanından almadık. Belçikadan aldık, İngiltere'deki tatbikattan aldık, İtalya'daki tatbikattan aldık, en demokratik memleketlerin tatbikatı budur.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Kargılı. Soru.

CELÂL KARGILI (İçel) — Sayın Başkan, İktüzük tadilatı bir «Reform amacı» adı altında yapılmaktadır. Sayın Komisyon Başkanı, yanlış duymadıysam, 1877 Osmanlı Meclisi Mebusanının İktüzüğünün örnek alındığından bahsettiler. Acaba, reform kelimesinde, geriye dönüş mü vardır, yoksa, günün şartlarına göre tatmin edecek bir görüş mü vardır?

Sorumun ikinci kısmını soruyorum; reform amacıyla Sayın Başkan, «Belçika'da soru şek-

linde sorulur» demiştir. Şimdi Belçika'da bir tek konu, parlâmenter faaliyetin bir tek konusu hakkındaki bir tek cümleyi okuyoruz. Belçika'daki Türk siyasî faaliyetlerinin içinde mi bunu inceliyoruz? Acaba Belçika'daki İktüzükte millî sorunlar hakkında açıklığa kavuşması, jeranın teşvik edilmesi ve uyarılması bakımından sorunun ötesinde başka hiçbir İktüzük maddesi yok mudur? Yani Belçika ile Türkiye'deki soru müessesesinin aynı anlamı mı taşıdığını iddia ediyorsunuz?

BAŞKAN — Sorunuz bitti mi efendim?

CELÂL KARGILI (İçel) — Sorularımın cevabını bekliyorum, ondan sonra soru sorma olanağını elde edeceğim.

BAŞKAN — Soracağınız soru bitti mi efendim? Soruların cevabından sonra soru sorup sormayacağınız hususunu sormuyoruz ki. Şu anda sorularınız bitti mi?

CELÂL KARGILI (İçel) — Şu anda bitti.

BAŞKAN — Peki efendim.

Buyurun, cevap vermek istediğiniz hususlara kısaca cevap verin.

CEVDET AKÇALI (Devamla) — Sayın Başkan, ben 1877 yılındaki gerekçeden bahsettiğim zaman şunu ifade etmek istedim: Bugün Mecliste bu tezin aksini müdafaa eden arkadaşlarımız, 1877'de bu Mecliste bulunan arkadaşlarımız kadar reformcu, ileri fikirli değildir, demek istedim.

CELÂL KARGILI (İçel) — Oh oh, çok iyi, zaııtlara geçiyor.

CEVDET AKÇALI (Devamla) — Biz bu İktüzüğü, 1877 yılındaki Osmanlı Meclisi Mebusanında olduğu için almıyoruz, bugün dünyaya parlâmentolarında tatbik edilen usul olduğu için alıyoruz. İngiltere'de tatbik edilen usul olduğu için alıyoruz, İtalya'da tatbik edilen usul olduğu için alıyoruz. 1877 yılındaki misali verişimin sebebi, o yılda orada bulunan arkadaşlarımız - şükranla kaydetmemiz lâzım bugün bizden daha ileri fikirlere sahipmişler diye misal olarak vermek için arz ettim.

İkincisi, Belçika İktüzüğünde milletvekillerine verilmiş olan denetim usulleri ne ise, bizim yeni getirdiğimiz İktüzükteki denetim usulleri ondan az değildir, daha ileridir. Arzu et-

tikleri an madde madde Yüce Meclis huzurunda münakaşaya hazırız.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Doğan.

MUSA DOĞAN (Kars) — Sayın Başkan, 1877 Osmanlı Meclisi Mebusanının İktüzük, hakkındaki görüşünün, bugün en ileri gitmiş memleketlerde dahi isabetli bir görüş olduğu bir vakıa.

Acaba Sayın Komisyon Başkanı, Sayın Celâl Kargılı'nın, «Çok güzel oldu, Meclis zabtına geçti» diye sanki bir suçmuş gibi.

BAŞKAN — Sorunuzu lütfen sorun Doğan.

MUSA DOĞAN (Kars) — Acaba, iftiharla, «Ecdat dünyayı fethederken bu kaideleri koymuştur, Meclisini böyle çalıştırmıştır. Biz buradan aldık» diye gelemezler mi? Yani, «Biz Osmanlı Meclisi Mebusanının 877'deki çalışma tüzüğü ile geldik diyemezler mi?

BAŞKAN — Ben müdahale etmek istemedim, biraz evvel aşağı yukarı üçüncü arkadaş oldu aynı tarz soruyu soruyor. Bu tarz soruları esasen komisyondan sormaya, buna bir cevap istemeye ve Başkanlığın da bunu talebetmeye, buna aracı olmaya hakkı olmadığı kanısındayız. Çünkü, Komisyon sözcüsü, Komisyon Başkanı burada gerek geçmiş tarihten, gerek halen tatbik edilen ülkelerden çeşitli örnekler verdi. Bu örnekleri vermek demek, bunlardan herhangi birini tercih etmek, bunlara tabi olmak mânasına gelmez. Evvelkinden örnek verebilir, şimdikinden örnek verebilir, «Bunlardan yararlandık» dediler açık açık. Bunlardan herhangi birini tatbik mecbur olduk demiyorlar, «Yararlandık» deniliyor. Zaten gerekçesinde de bu açık açık yazılı. Hangi memleketlerin İktüzüklerinden esinlenerek yeni bir madde tedvin ettikleri, soru müessesesini buna göre bir değişiklikle getirdikleri gerekçede de yazılı.

Sizin bir beyanınız mı var Sayın Kargılı?

CELÂL KARGILI (İçel) — Bir sualımda ha var Sayın Başkan. Bu maddenin bu şekilde tedvin edilmesinde amaç olarak.

BAŞKAN — Sorunuzu lütfen, sorunuz.

CELÂL KARGILI (İçel) — Soru sormak için bu konuşmayı yapmaya mecburum.

BAŞKAN — Hayır efendim, yalnız soruyu sorun.

CELÂL KARGILI (İçel) — Amaç olarak..

BAŞKAN — Bir dakika Sayın Kargılı, bir dakika, bir yerde anlaşmamız gerekir. Sizden gerek Komisyon, gerek Başkanlık, gerekçe istemek hakkına sahip değil. Siz sadece sorunuza sorarsınız, cevap verecek arkadaş ona cevap verir veya vermez. Gerekçeniz nedir? Diye size bir şey sormak, tevehh etmek hakkına sahip değilki, siz, illâ bir gerekçe ortaya koymak mecburiyetini duyuyorsunuz, tereddüdünüz ne ise sorunuza sorun, cevabını verirler.

Buyurun.

CELÂL KARGILI (İçel) — Soru sormak için bu konuşmayı yapmaya mecburum.

Sayın Başkan, bu maddenin bu şekilde yapılması için, temel görüşün istismar edildiğini ileri sürdüler. Üç milletvekilinin bu işi gündelerdir durdurduğunu..

BAŞKAN — Soruyu sorun lütfen. Yaptığınız konuşmadır. Bu şekilde soru sebebiyle, gerekçenin izahı imkânını veremeyiz size.

CELÂL KARGILI (İçel) — Sayın Başkan, acaba bu ileri sürdüğü fikri örnekler gösterilerek bugüne kadar Yüce Mecliste kaç tane yazılı soru sorulmuştur? Bütün parlamenterler tarafından kaç tane soru sorulmuştur? Bunlardan hangisi yersiz sorulmuştur, hangisi yerinde sorulmuştur?

BAŞKAN — Bitti efendim, başka söz hakkı vermiyorum efendim.

CELÂL KARGILI (İçel) — Sayın Başkan, bu şekilde konuşmamın sebebi, yersiz sorular soruluyor.

BAŞKAN — Hayır hayır, bitti efendim. Hayır Sayın Kargılı, söz hakkı vermiyorum, müsaade buyurun.

CELÂL KARGILI (İçel) — Sayın Başkan, soru müessesesi..

BAŞKAN — Hayır efendim, Anlaşıyor ki sorunuz yok, mütalâa vermek, yeniden konuşma olanağı sağlamak maksadıyla beyanda bulunuyorsunuz. Öyle anlaşıyor. Israrla, sorunuza sorun diyorum, siz mütemadiyen...

CELÂL KARGILI (İçel) — Soru müessesesinin üç milletvekili tarafından istismar edildiği söylendi. Hangileridir bunlar?

BAŞKAN — Öyle bir şey söylenmedi efendim. Öyle bir şey söylenmedi.

CELÂL KARGILI (İçel) — Zabıtları açın, öyle bir şey yoksa istifa ederim. Zabıтта var efendim.

BAŞKAN — İstismar sözü bahsedilmedi efendim. Yalnız, «bir sayın üyenin adet itibarıyla fazla soru sorması olanağı, diğer üyelerin sorularına alacakları cevapta gecikmelere yol açıyor, gündemde bir tıkanıklık yaratıyor, mevcut soru düzeni buna yol açıyor» dediler. Onun dışında herhangi bir kimse kastetseler...

CELÂL KARGILI (İçel) — Bunların kimler olduğunun açıklanması gerek.

BAŞKAN — Bir dakika efendim, müsaade buyurun beyefendi, evvelâ dinleyin lütfen. Hangi bir şekilde bir üye kastedilmedi, ima edilmedi. Edilmiş olsaydı gerek sayın üyeler uyarılardı, gerek ben muttali olduğum takdirde müdahale ederdim. (İçel Milletvekili Celâl Kargılı ve A. P. li milletvekilleri arasında karşılıklı münakaşalar.)

Buyurun Sayın Ekşi, sorunuza sorun.

MEMDUH EKŞİ (Ordu) — Sayın Başkan, 94 nci maddede, «soru, kısa, gerekçesiz ve şahsî mütalâa ileri sürülmeksizin» ilaresi var. Şimdi, kısa olduğuna, gerekçesiz ve şahsî mütalâa ileri sürülüp sürülmediğine kim karar verecektir? Başkan, bunu, kısa, gerekçesiz ve şahsî mütalâa ileri sürülmemiş olarak kabul edebilir, eğer Başkan karar verecekse, fakat muhatab olan Bakan veya Başbakan bu mütelikte görmeyebilir. Bu ihtilâfı kim halledecektir? Sayın Başkanın bunu açıklamasını istirham ediyorum.

BAŞKAN — Buyurun bir beyanımız varsa efendim.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Bu takdir, içtüzükteki şartlara uygun olup olmadığının takdiri Meclis Başkanlığına aittir. Biz aynı meseleyi kanun tasarı ve tekliflerinde dahi, «şartlarına uygun olmayan kanun tasarı ve tekliflerini tamamlamak üzere sahibine verir» dediğimiz gibi, aynı gerekçe ile bu takdirin Meclis Başkanlığına aid olduğu kanaatindeyiz.

SALİH AYGÜN (Amasya) — Sayın Akçalı, çok tehlikeli. Kanun olabilir; ama çok tehlikeli.

BAŞKAN — Efendim, müsaade buyurun. Zannediyorum, halen şu anda da bunun tatbi-

katı içindeyiz. Mevcut hükme göre, Başkanlığın, birtakım elfazı ihtiva etmesi halinde soruları düzeltmek için iade gibi bir yetkisi vardır ve kullanılıyor.

Sayın Komisyon Başkanı, başka söyleyeceğiniz var mı efendim?

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Devamla) — Başka yok efendim.

SÜLEYMAN MUTLU (Afyon Karahisar) — Sayın Başkan, müsaade eder misiniz?

BAŞKAN — Soru mu soracaksınız efendim?

SÜLEYMAN MUTLU (Afyon Karahisar) — Evet efendim, kısa bir sorum var.

BAŞKAN — Buyurun efendim.

SÜLEYMAN MUTLU (Afyon Karahisar) — Efendim, yapılan içtüzükte, kendi kanaatime göre, bir eksiklik hissediyorum. Yazılı sorularımıza cevap verilmediği gibi, geçenlerde Sayın Başbakan bu kürsüden, «benden önce sorulan soruları, benim zamanımı kapsamadığı için, cevap vermek mecburiyetinde değilim.» dediler.

BAŞKAN — Sorunuzu sorun, lütfen. Sorunuz, ne efendim?

SÜLEYMAN MUTLU (Afyon Karahisar) — İşte buna ait bir kayıt veya hüküm buraya konabilir mi?

CEVDET AKÇALI (Devamla) — Sayın Başkanım, buna ait hüküm konya dahi bu madde ile ilgili değildir. Zamanı geldiği vakit, arkadaşlarımızın bir talebi varsa değerlendiririz.

BAŞKAN — Sorular cevaplandırılmıştır. Buyurun efendim.

Kıfayet önergesi olduğunu ifade etmiştim. Son sözü veriyorum. Söz sırası Sayın Kazova'da.

Buyurun Sayın Kazova.

MEHMET KAZOVA (Tokat) — Sayın Başkan, muhterem milletvekili arkadaşlarım, konuşulan mevzuu, 94 nci maddedir. 94 nci madde, doğrudan doğruya sözlü soru mevzuunu kapsamaktadır. Sözlü soru mevzuunda, sözlü soruyu yapan arkadaş, Millet Meclisi Başkanlığına sorusunu verir. Millet Meclisi Başkanlığı vasıtası ile soru ilgili Bakanlığa gider. Eğer birkaç Bakanlık ilgilendirirse Başbakanlık, aidiyeti cihetiyle bakanlıklara gönderir.

Sözlü soru, Meclisi murakabe ve kontrol etme mevzuuna girer ve milletvekilinin hakkıdır.

Tek bir imza ile her üye bunu sorabilir ve bu 94 nci maddede aynen vardır.

İlgili bakan sözlü soruya kürsüde, burada cevabını verir, sözlü soruyu veren arkadaş tatmin edildiyse, tenvir edildiyse buraya gelmeden, oturduğu yerden teşekkürünü bildirir. Eğer tatmin edilmediyse buraya gelir, Bakanın cevabı kendisini tatmin edemediğini, 5 dakika içerisinde meramını ifade etmiş olur, arkadaşlar.

Saatlerce burada konuşulan mevzuu esasen iki kelime ile ifade edebilir. İstedikim kadar konuş, onu hülâsa eden ilki kelimedir. Beş dakika da burada görüştüğü esas konuyu söyleyebilir. Ama mevzuun dışına çıkar da sağa, sola dağıtırsa saatlerce konuşsa, görüşse burayı işgal etmekten başka bir iş yapmamış olur, arkadaşlar.

94 nci madde çok isabetlidir, çok yerindedir ve kabulünü hasseten rica ediyorum.

BAŞKAN — Kıfayet önergesini okutuyorum.

Sayın Başkanlığa

Madde üzerinde yeteri kadar görüşme yapılmıştır. Müzakerenin kıfayetini arz ve teklif ederim.

Kars

Musa Doğan

BAŞKAN — Kıfayeti oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Madde ile ilgili önergeler vardır, okutuyorum.

Meclis Başkanlığına

94 nci maddenin ilk ve son fıkralarını aşağıdaki biçimde değiştirilmesini saygı ile öneririz.

İçel

Celâl Kargılı

İstanbul

Mehmet Ali Aybar

«Madde 94. — Soru, Hükümet adına cevaplandırılmak üzere, Başbakan veya bakanlardan bir, ya da birden çok konu hakkında bilgi istemekten ibarettir.

Sözlü sorusu üzerine aldığı cevabı tatmin edici bulmayan soru sahibi 15 dakikayı geçmemek üzere, Meclis kürsüsünde görüşünü açıklayabilirler.»

Sayın Başkanlığa

94 nci maddenin 1 nci fıkrasının aşağıdaki şekilde değiştirilmesini saygı ile öneririm.

«Soru, Hükümet adına cevaplandırılmak üzere, Başbakan veya bakanlardan açık ve belli konular hakkında bilgi istemekten ibarettir.»

Ordu

Memduh Ekşi

Millet Meclisi Başkanlığına

İçtüzük değişikliğinin 94 nci maddesinin 1 nci fıkrasının aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederim.

«Soru, Hükümet adına cevaplandırılmak, üzere Başbakan veya bakanlardan açık ve belli konular hakkında bilgi istemekten ibarettir.»

Konya

Mustafa Kubilay İmer

Sayın Başkanlığa

İçtüzük teklifinin 94/1 maddesindeki «kısa ve gereksiz» kelimelerinin çıkarılmasını arz ve teklif ederim.

Saygılarımla.

Kars

Turgut Artaç

Sayın Başkanlığa

Teklifin 94 nci maddesinin başına ilk fıkra olarak aşağıdaki fıkranın eklenmesini öneriyorum.

Saygılar.

İçel

Turhan Özgüner

«Soru, yazılı ya da sözlü olur.»

Sayın Başkanlığa

94 nci maddenin 4 nci satırındaki «Hükümet adına» sözcüklerinden sonra «Sözlü veya yazılı olarak» sözcüklerinin eklenmesini saygı ile öneririm.

Ordu

Ferda Güley

Millet Meclisi Sayın Başkanlığına

Görüşülmekte olan Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 94 nci maddesinin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini saygı ile arz ve talebederim.

Rize

Salih Zeki Köseoğlu

«Madde 94. — Fıkra 3 : Aynı konuda ikiden fazla bakandan sorulan soru, Başbakandan sorulmuş sayılır.

Fıkra 5 : Başkan, bu önermeleri gelen kâğıtlar listesine geçirir ve yazıya ek olarak Başbakanlığa veya aittolduğu Bakanlığa gönderir.»

Sayın Başkanlığa

Teklifin 94 nci maddesinin 3 nci fıkrasının aşağıdaki biçimde değiştirilmesini öneriyorum. Saygılarımla.

İçel

Turhan Özgüner

«Aynı konuda birden fazla Bakandan sorulan sorulara Başbakan cevap verebilir.»

Millet Meclisi Başkanlığına

İçtüzük teklifinin 94 nci maddesinin son fıkrasındaki «Beş dakikayı geçmemek üzere» ibaresinin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederim.

«On dakikayı geçmemek üzere»

Konya

Mustafa Kubilay İmer

Meclis Başkanlığına

94 nci maddenin son fıkrasındaki «Beş dakikayı» yerine «on dakikayı» ibaresinin konulmasını arz ve teklif ederim.

Amasya

Salih Aygün

BÂŞKAN — Önergeleri okuttum. Şimdi ayrılık derecelerine göre işleme koyacağım.

Sayın komisyon, herhangi bir talebiniz var mı?

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Yok, Sayın Başkanım.

BÂŞKAN — Yok.

Şimdi tekrar okutup oylarımıza sunacağız.

(İstanbul Milletvekili Mehmet Ali Aybar ile İçel Milletvekili Celâl Kargılı'nın önergesi tekrar okundu.)

BÂŞKAN — Komisyon katılıyor mu efendim?

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Katılmıyoruz.

BÂŞKAN — Katılmıyorsunuz.

MEHMET ALİ AYBAR (İstanbul) — Önermeyi izah etmek istiyorum, Sayın Başkan.

BÂŞKAN — Önergenizi mücmelen izah için Sayın Aybar, buyurun.

MEHMET ALİ AYBAR (İstanbul) — Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; meseleyi etrafı olarak ele almak gerekiyor kanısındayım.

Her müessese, hukuk ilminde tarifi ve öğeleri, yani o müesseseyi meydana getiren unsurlar tahlil edilerek anlam kazanır.

Parlâmento rejimlerinde Parlâmentonun ve Parlâmento üyelerinin, çeşitli fonksiyonlarını yerine getirirken, belirli müesseseler yolundan yararlanmaları modern anayasa hukukunda kurallaşmış, meseleler haline konmuş, müesseseleştirilmiş konulardır.

Burada soru meselesini, gensoru, Meclis araştırması ve genel görüşme müesseseleri dışında mütalâa etmek, bizleri yanlış değerlendirmelere ve dolayısıyla yanlış yargılara götürür.

Yeni İktüzük teklifi, milletvekilinin, kişi olarak milletvekilinin denetim fonksiyonunu yapması için yararlandığı müesseseleri yalnız ve yalnız soru müessesesine irca etmiştir. Çünkü, biraz sonra göreceğiz, genel görüşme ve Meclis araştırmasını bir tek milletvekili talep edemiyor, on milletvekilinin bir araya gelmesi öngörülüyor.

Şimdi, milletvekiline dayanır bir Meclis düşüneceğiz; çünkü Anayasanın 76 ncı maddesi açıktır, Meclis, yani Parlâmento, Türkiye Büyük Millet Meclisi, yasama görevini tek tek seçim sonucu, milleti temsil eden milletvekillerinin olduğu bir müessese halinde bulunduğu için kullanmaktadır ve Anayasa kendisine bu yetkiyi bundan ötürü vermiştir. Şimdi siz böyle bir müessese içinde milletvekilinin denetim fonksiyonunu yalnız bir tek müesseseye indiriyorsunuz. Öyle olunca ister istemez tepkiler başgösteriyor. Milletvekili, bağımsız milletvekili bu fonksiyonunu nasıl yerine getirecek? Millet seçmiş, onu. Buna cevap vermek lâzım. Çünkü, unutulmamalı; meselâ bizim 1969 seçimleri sonunda, bugün daha fazla ya, geçerli oyların % 18 küsurunu bağımsız milletvekilleri ve grubu olmayan partilerin milletvekilleri teşkil ediyor, bu Mecliste. Yani, seçmen kitlesinin geçerli oylarından yaklaşık olarak -belki öyle belki de daha da fazladır- % 20'sine, denetim fonksiyonunun beşte birine siz denetim fonksiyonunu yapmak imkânını vermeyeceksiniz, bu İktüzükle. Değerli milletvekilleri, olmaz böyle bir şey. Tabii bu yola gidildiğinde de tepkiler başgösteriyor. Soru müessesesi bu içinde bulunduğumuz şartların ışığı altında değerlendirilecek olursa elbetteki milletvekillerinin deminden beri gösterdikleri tepkileri haklı bulmak zarureti vardır.

Belçika İktüzüğünü okudular Sayın Komisyon Başkanı, daha başka İktüzüklerden de söz ettiler. Doğrudur; ama oralarda milletvekillerinin denetleme görevlerini yapmaları kısıtlanmamıştır.

Bu itibarla; bugünkü şartlar altında, bu yeni gelen İktüzükle genel görüşme açılmasını ve Meclis araştırması açılması hususunu ancak on milletvekilinin birleşerek yapabileceği bir denetim faaliyeti haline getirdikten sonra, bu demektir ki yapılmayacaktır. On milletvekili birleşirse zaten grup kurarlar. Bu demek ki, yapılmayacak. Milletvekilinden alıyorsunuz ve bu alışı, yeri geldiği zaman söyleyeceğim, Anayasaya aykırı olarak alıyorsunuz.

BAŞKAN — Sayın Aybar, sürenizin bitmek üzere olduğunu ifade ediyorum.

MEHMET ALİ AYBAR (Devamla) — Peki bağhyorum efendim.

Bu itibarla; benim verdiğim önerge ile bu haksız durumu, kısmen diyorum, tashih etmek imkânına mâlikiz. Yani, soruyu bir veya hatta birkaç konu hakkında Başbakan veya bakanlardan bilgi edinmesi şeklinde tarif edeceğiz. Sonunda da buraya Başbakan veyahut bakan çıkacak yarım saat, bir saat konuşacak; milletvekiline de, insaf ediniz, 15 dakika hak verelim.

Benim önerim budur, iltifat edilmesini saygılarımla rica ederim.

BAŞKAN — Sayın Komisyon, katılmayış sebebine ilâve edeceğiniz bir şey mi var?

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Var efendim.

BAŞKAN — Yerinizden lütfediniz efendim.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Sayın Başkan, Sayın Mehmet Ali Aybar, bu getirilen İktüzükle milletvekillerinin ferdan denetleme haklarının ortadan kalktığını iddia etmiştir. Bu iddia Celâl Kargılı arkadaşımız tarafından da muhtelif vesilelerle ortaya atılmıştır. Ben bu noktanın açıklığa kavuşması için bir, iki kelime arz etmek isterim.

Birleşik İktüzüğümüzün 12 ncı maddesine göre; «Görevde ulunan veya görevinden ayrılmış bulunan Başbakan veya bir Bakanlar Kurulu üyesi hakkında Meclis soruşturması açıl-

ması isteminin bir veya birkaç Türkiye Büyük Millet Meclisi üyesi tarafından yapılması takdirinde.

Şimdi, biz bir üyeye, Başbakan veya Bakan hakkında denetlemenin en ağırlı olan soruşturma açılması hakkında dahi vermiş bulunuyoruz. Bu iddianın, yani milletvekillerinin münferiden soruşturma hakkında elinden alındığı iddiasının pek yerinde bir iddia olmadığını belirtmek için açıklama yapmış bulunuyorum.

BAŞKAN — Önergeyi dinlediniz, önerge sahibinin kısa izahatını ve Komisyonun katılmayıp gerekçesini dinlediniz.

Okunmuş bulunan bu önergeyi Genel Kurulun tasvibine sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Diğer önergeyi okutuyorum.

Yalnız diğer konu ile ilgili iki sayın üye önerge vermiştir. Bunlardan birisi sayın Memduh Ekşi, diğeri sayın Kubilây İmer. İlk verilen önerge sayın Memduh Ekşi'nin önergesi, bilâhara da sayın Kubilây İmer aynı konuda aynı mealde bir önerge vermiştir. O itibarla ilk verilen önergeyi işleme koyacağım, diğer sayın Üyenin katılması hususundaki beyanımı rica ediyorum.

MUSTAFA KUBILAY İMER (Konya) — Kelimeleri aynı mı efendim? Dinlerken tam takip edemedim efendim.

BAŞKAN — Sayın İmer, tetkik eden arkadaşlarım, beyanım aynı olduğunu belirttiler, yoksa biraz ayrılık olsa ayırıyorum.

O halde sayın Ekşi'nin önergesini tekrar okutuyorum, lütfen dinleyiniz.

(Ordu Milletvekili Memduh Ekşi'nin önergesi tekrar okundu)

BAŞKAN — Katılıyor musunuz sayın İmer?

MUSTAFA KUBILAY İMER (Konya) — Katılıyorum sayın Başkan.

BAŞKAN — Sayın İmer, sayın Ekşi'ye katılmaktadır.

Komisyon katılıyor mu efendim?

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Katılmıyoruz sayın Başkan.

BAŞKAN — Komisyon katılmıyor.

MEMDUH EKŞİ (Ordu) — Sayın Başkan, izah için söz istiyorum.

BAŞKAN — İzah için buyurun. Beş dakikayı geçmemek üzere müemelen izah hakkınız var.

MEMDUH EKŞİ (Ordu) — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım; önergem, teklif muhtevasına uygun şekilde verilmiş bulunmaktadır. Bilâhara Komisyon yaptığı tetkik sonunda, Mecliste müzakere mevzuu olma istidadı gösteren kısa, gerekçesiz ve şahsi mütalâa meselesini birinci fıkraya ilâve etmiş bulunmaktadır.

Değerli arkadaşlarım; zaten bundan sonraki 95 ne maddede:

«Sırf istatistik niteliğinde veya başka bir kaynaktan kolayca öğrenilmesi mümkün olan sorular;

Tek amacı hukukî mahiyette istişare sağlamaktan ibaret olan sorular;

Konusu, evvelce Başkanlığa verilmiş genosoru önergesiyle aynı olan sorular'ın kabul edilmeyeceği yönünde bir tahdit getirilmiş bulunmaktadır.

Bunun yanında, İktüzüğümüzün bugünkü tedvin şekliyle, milletvekilinin münferiden murakabe görevini yapması konularında büyük ölçüde hudutlandırılma getirilmektedir. Hal böyle olunca, eski tatbikata da uygun olarak, açık ve belli konular denilmek suretiyle zaten soru önergesinin mahiyeti belli edilmiş, açıklığa kavuşturulmuş bulunmaktadır.

Kısa olan şey zaten gerekçesiz ve şahsî mütalâa ileri sürmeye imkân olmayan bir durumdur. Bir mesele, bir soru hem kısa olacak, hem gerekçesiz olacak ve hem de şahsî mütalâayı birlikte getirmeyecek... Kısa olunca zaten gerekçesiz olacaktır. Şahsî mütalâa beyan etme imkânını zaten üyenin elinden almış bulunmaktayız.

Kaldı ki, açık ve belli konular hakkında bilgi isteme yönüne madde eğer inkilâbederse, aşağı - yukarı Komisyonun getirmek istediği tahdit bir ölçüde bizim teklifimizle de tahakkuk etmiş olacaktır.

Önergeme iltifat buyurulmasını istirham ediyorum. Saygılarımla.

BAŞKAN — Önergeyi okuttum. Önerge sahibinin müemelen izahatını dinlediniz.

Önergeyi Genel Kurulun tasviplerine sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Diğer önergeyi okutuyorum.

(Kars Milletvekili Turgut Artaç'ın önergesi tekrar okundu.

BAŞKAN — Komisyon katılıyor mu?

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Katılmıyoruz Sayın Başkan.

TURGUT ARTAÇ (Kars) — Önergemi kısaca izah etmek istiyorum.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Artaç.

TURGUT ARTAÇ (Kars) — Değerli arkadaşlarım;

Bu maddede en çok kabule sayan olan husus «şahsî mütalâa ileri sürmeksizin» tabiridir. «Şahsî mütalâa ileri sürmeksizin» tabiri bu maddede yer aldığı müddetçe soru müessesini istismar edecek kişiler çok az olur. Ben de bu «Şahsî mütalâa beyan etmeksizin» hususunun, hakikaten biraz evvel burada bir arkadaşımızın dediği gibi, soru sorarken soruya cevap vermek gibi bir tutumun içine düşmemesi için bu kelimenin burada bulunması gereğine inandım. Ama soru kısa ve gerekçesiz olacak, deniliyor.

Ashnda soru bizatihi, biraz evvelki konuşmamda da söylemiştim, kısadır. Kısanın içerisinde gerekçeyi de izah etmek, benim kanıma, pek zordur. Ama bu kadar tahdidi getirip arkadaşlarımızı bir cenderenin içerisinde sıkıştırmanın da gereği yoktur. Şahsî mütalâa serd etmeksizin tabiri mevsudoldukça, biraz evvel arz ettiğim gibi, soru müessesesinin istismarı mümkün değildir.

Her hangi bir meselede en kısa bir gerekçe göstermeksizin soru sormanın da imkânsız olduğu kanımsındayım. Çünkü, hakikaten bir soruyu sorarken sorunun niçin sorulduğunun, yani hangi esbaba binaen bu sorunun sorulduğunun da kısaca izahı gereklidir.

Bu bakımdan, bu iki kelimenin çıkarılması ile soru müessesesinin getirmek istediği suiistimali kaldırmış olacağız kanısı uyanmamalıdır. Çünkü, şahsî mütalâa tabiri orada bulundukça bunun istismarı gayrikabildir. Yarın, öbür gün çalışmalarımızda soruya muhatabolan kişilere karşı bizi müşkül duruma sokacak bu tâbirlerin çıkarılmasında fayda mülâhaza ediyorum.

Arkadaşlarımdan önergeme iltifat buyurmalarını rica edeceğim.

BAŞKAN — Sayın Artaç'ın izahlarını dinlediniz. Önergeyi okuttum.

Önergeyi Genel Kurulun tasvibine sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Diğer önergeyi okutuyorum.

(Leçel Milletvekili Turhan Özgüner'in fıkra eklenmesine dair önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Komisyon katılıyor mu efendim?

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Katılmıyoruz efendim. Diğer maddelerde var, zaten.

BAŞKAN — Komisyon katılmıyor. Önergeyi dinlediniz.

Tasviplerinize sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Diğer önergeyi okutuyorum.

(Ordu Milletvekili Ferda Güley'in önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Komisyon katılıyor mu efendim?

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Bu maddede vardı, fakat ifadeye vuzuh vermek için çıkardık. Onun için katılmıyoruz.

FERDA GÜLEY (Ordu) — Önergemi kısaca izah etmek istiyorum.

BAŞKAN — Buyurun.

FERDA GÜLEY (Ordu) — Sayın Başkan, sayın arkadaşlarım;

Eski İctüzüğün 149 neu maddesinde, yani halen mer'î olan 149 neu maddede: «Her mebus Hükümet namına Başvekile veya vekillere şifahî veya tahrirî sualler sorabilir.» diyor.

Şimdi görüşmekte olduğumuz İctüzüğün 94 neu maddesi ise: «Soru kısa, gerekçesiz ve şahsî mütalâa ileri sürmeksizin bir önerge ile Hükümet adına cevaplandırılmak üzere, Başbakan veya bakanlardan açık ve belli konular hakkında bilgi istemekten ibarettir.

Soru önergesi, sadece bir milletvekili tarafından imzalanabilir.» ve devam ediyor...

Son fıkrada: «Sözlü sorusu üzerine aldığı cevabın kendi bilgisine uygun olup olmadığı hakkında soru sahibi beş dakikayı geçmemek üzere Meclis kürsüsünden görüşünü açıklayabilir.» deniliyor.

Birden karşımıza bir tür soru çıkıyor;

sözlü soru. Demek ki, 50 ncı maddede de aynı güçlüklerle karşılaşmıştır ve o maddeyi sayın Komisyon geriye almışlardı.

Demek ki, sözlü soru diye bir tür soru var. Sözlü soru deyimi geldiğine göre daha hangi soru var? Düşüneceğiz; yazılı soru. Artık işaretle soru filan gibi o kadar redigüle etmek doğru olmaz. Fakat hiç değilse yazılı bir soru var.

Şimdi Sayın Özgüner arkadaşımızın bunu ayrı bir fıkra ile ve ilk fıkra ile getirmek, evvelâ soruyu iki türde saptamak istediği anlaşıyor. Bunu Komisyon kabul buyurmadı. Benim önergem de aynı ihtiyacı karşılamak için verilmiş ve doğrudan doğruya metnin içine bu iki kelimeyi eklemeyi öngörüyor.

«Soru kısa, gerekçesiz ve şahsî mütalâa ileri sürmeksizin bir önerge ile Hükümet adına yazılı veya sözlü olarak cevaplandırılmak üzere, Başbakan veya bakanlardan açık ve belli konular hakkında bilgi istemekten ibarettir.»

Şimdi soruyorum, bunun bu maddeyi karıştırıcı, güçleştirici, herhangi bir zorluk çıkarıcı niteliği olabilir mi? Komisyonun bunu hemen kabul edeceği kanısında bulunuyordum, yine de bu güvenimi saklı tutuyorum. Saygılar sunarım.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Sayın Başkan, bu izahattan sonra bu önergeye katıldığımızı arz etmek isterim.

BAŞKAN — Sayın Ferda Güley'in önergelelerini izahatını ve ihazatı müteakip Komisyonun katılmak istediği hususundaki son beyanlarını dinlediniz. Önergeyi oyunza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Komisyon önergeye filhal katılıyor mu efendim?...

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Katılıyoruz.

BAŞKAN — Komisyon filhal katılıyor. Önergeyi tekrar tasvibinize sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Diğer önergeyi okutuyorum.

(Rize Milletvekili S. Zeki Köseoğlu'nun önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Komisyon bu önergeye katılıyor mu efendim?

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Bu önergeye katılıyoruz. Burada zaten «ve», «veya» olacaktı; Komisyonumuzun kararına uygundur, katılıyoruz Sayın Başkan.

BAŞKAN — Komisyon bu önergeye katılıyor. Önergeyi oyunza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Diğer önergeyi okutuyorum.

(İçel Milletvekili Turhan Özgüner'in 3 ncü fıkranın değiştirilmesi hakkındaki önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Komisyon katılıyor mu?..

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Katılmıyoruz.

BAŞKAN — Komisyon katılmıyor. Önergeyi oyunza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Diğer önergeyi okutuyorum.

(Konya Milletvekili Kubilay İmer'in son fıkranın değiştirilmesine dair önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Aynı konuda yeni gelen bir önerge var, onu da okutuyorum.

Sayın Başkanlığa

94 ncü maddeye aşağıdaki fıkranın eklenmesini saygı ile öneririm.

Ordu
Ferda Güley

Son fıkra :

«Hükümet adına verilecek cevabın süresi de on dakikayı geçemez.»

BAŞKAN — Sayın Kubilay İmer'in ve ondan sonra gelmiş olan Sayın Salih Aygün'ün önergeleleri aynı mahiyettedir. Buradaki «beş dakika» süresinin on dakika olmasını öneriyorlar.

Sayın Komisyon bu önergelere katılıyor musunuz efendim?

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Sayın Başkanım, iki tane önerge okundu, hangisi için soruyorsunuz?

BAŞKAN — Efendim ikisi de aynı.

FERDA GÜLEY (Ordu) — Hayır, Sayın Başkan.

BAŞKAN — Sizininki ayırdım Sayın Güley, sizin Hükümetle ilgili.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Sayın Başkan, soru

sahibinin beş dakikadan fazla konuşmasını isteyen önergelere katılmıyoruz.

BAŞKAN — Komisyon, soru sahibinin beş dakikadan fazla konuşmasını öneren önergelere katılmadığını beyan ediyor. Bu önerileri oyunza sunuyorum. Kabul edenler.. Kabul etmeyenler...

Tamam efendim, indirin ellerinizi lütfen.

MEHMET KAZOVA (Tokat) — Sayın Başkan, tekrar oya koyunuz.

BAŞKAN — Anlaşılmadı, oylamayı tekrarlayacağım.

On dakika olarak gelmiş bulunan teklifi oyunza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler...

Tamam efendim...

Efendim, oyların hesabında tereddüde düşülmüştür. Ayğa kaldırmak zorunluğunu Tüzüğün 134 ncu maddesini tatbik edeceğiz.

Sürenin on dakikaya çıkarılmasını kabul eden sayın üyeler lütfen ayğa kalksınlar...

SALİH AYGÜN (Amasya) — Kalksanıza...

BAŞKAN — Sayın Aygün, Sayın Aygün, lütfen müdahale etmeyin. On dakikaya çıkmasını kabul edenler lütfen ayğa kalkarak oylarını belli etsinler efendim..

CELÂL KARGILI (İçel) — Yirmi kişinin sayımını Başkanlık Divanı üç defa arka arka sayamazsa elbette böyle olur, Sayın Başkan.

BAŞKAN — Tabii, tabii; sizin içinde bulunduğunuz ve şerefini taşıdığınız Meclisin Riyasetine bu şekilde saygılı dil kullanma tarzınız her halde gönlünüze uygun değildir. Lütfen... Saygılı olalım lütfen.

CELÂL KARGILI (İçel) — İşte saygılı olduğumdan söylüyorum, ben de.

MEHMET KAZOVA (Tokat) — Sus be artık! Ne konuşup duruyorsun?..

BAŞKAN — Kabul etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Sayın Ferda Güley'in önergesini tekrar okutuyorum.

(Ordu Milletvekili Ferda Güley'in önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Komisyon katılıyor mu efendim?..

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Katılıyoruz.

BAŞKAN — Komisyon katılıyor. Önergeyi oyunza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Kabul edilmiş olan önergelerle maddenin almış bulunduğu yeni şeklini tekrar okutup oylarınıza sunacağım.

Madde 94. — Soru kısa, gerekçesiz ve şahsî mütalâa ileri sürmeksizin bir önerge ile Hükümet adına sözlü veya yazılı olarak cevaplandırılmak üzere, Başbakan, veya bakanlardan açık ve belli konular hakkında bilgi istemekten ibarettir.

Soru önergesi, sadece bir milletvekili tarafından imzalanabilir.

Aynı konuda ikiden fazla bakandan sorulan soru Başbakandan sorulmuş sayılır.

Soru önergeleri Başkanlığa verilir.

BAŞKAN — Bu önergeleri gelen kâğıtlar listesine geçirir ve bir yazıya ek olarak Başbakanlığa veya aiddiği bakanlığa gönderir.

Sözlü sorusu üzerine aldığı cevabın kendi bilgisine uygun olup olmadığı hakkında soru sahibi beş dakikayı geçmemek üzere Meclis kürsüsünde görüşünü açıklayabilir.

Hükümet adına verilecek cevabın süresi de on dakikayı geçemez.

BAŞKAN — Maddenin bu haliyle kabulünü Genel Kurulun tasvibine sunuyorum : Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Sorulamayacak sorular :

Madde 95. — Aşağıdaki sorular Başkanlıkça kabul edilmez :

a) Sırf istatistik niteliğinde veya başka bir kaynaktan kolayca öğrenilmesi mümkün olan sorular;

b) Tek amacı hukukî mahiyette istişare sağlamaktan ibaret sorular;

c) Konusu, evvelce Başkanlığa verilmiş gensoru önergesiyle aynı olan sorular.

BAŞKAN — Madde üzerinde D. P. Grubu adına Sayın Nuri Eroğan, buyurunuz.

D. P. GRUBU ADINA NURİ EROĞAN (İstanbul) — Sayın Başkan, Yüce Meclisin sayın üyeleri;

94 ncü maddenin uzun münakaşalara sebeb olması ve verilen önergelerin çokluğu Parlamento üyelerinin murakabe görevinde ne derece hassas olduğunu gösterir.

94 neü ve 95 nei madde sözlü ve yazılı soru ayrımı yapmadan iki tür sorunun tabi olduğu statüleri tespit etmiştir.

Şüphe yok ki, bu tüzüğün hazırlanışında başlıca amaç, zaman israfını önlemek ve Meclisin çabuk çalışmasını temindir. Bu 95 nei maddede de aynı gayeyi görüyoruz ve konulan fıkralarla bu zaman israfını önleyici tedbirler alınmak istenmiştir, ama (a) fıkrasına bakıyorum «Sırf istatistik niteliğinde veya başka bir kaynaktan kolayca öğrenilmesi mümkün olan sorular;» deniyor.

Maliye Bakanlığını ilgilendiren bir hususu soracaksınız. Mesele şu, sordum bu sualı : «Hangi konular gümrük dışında bırakılmıştır ve bu gümrük dışında bırakılan ithal malları sebebiyle Hazine ne kadar gümrük muafiyeti karşılığı bir ziyana uğramaktadır?»

Çünkü, falan meselede gümrük muafiyeti tanıyoruz, falan mevzuun ithalinde gümrük muafiyeti tanıyoruz, bütün bunlar Hazinesinin, sayet muafiyet tanımadığımız takdirde, kazanağından bir kayıp oluyor. Bunun karşılığında bir Hazine za'fı doğduğu için onu telâfi maksadıyla bir vergi getiriyoruz.

Bu istatistikî bilgiyi istedim ki, gümrük muafiyeti mi daha kârlı oluyor, yoksa vergi koymak mı daha kârlı oluyor? Bu bilgiye sahibolduktan sonra yapılacak bir iş elbette olacaktır.

Şimdi, bu misaller çoğaltılabilir. İşte bu sualim bir istatistikî bilgiye dayandığı için cevaplandırılmayacaktır.

Bir başka sorum var, Meclis Başkanlığından henüz cevap almadım.

«Yurt dışına yapılan seyahatlerle kimlere ne kadar para ödenmiştir ve bunların neticesi Meclise ve memlekete ne gelmiştir?»

Zannederim ki, bu sualin ehemmiyetinde irtifak edersiniz, ama istatistikî bilgidir diye cevap verilmeyecektir.

Ben iki önerge verdim; birincisinde bu fıkranın çıkarılmasını talep etmekteyim. Her milletvekilinin her hakkını suiistimal edeceğini düşünmek pek yerinde olmasa gerekir. Hepimiz izan şuurı ve memleketsever kimseleriz, şüphe yok. Birtakım endişelerle suallerimizi soracağız, her zaman işgal etmek bahis mevzuu olmaz.

Ben bu fıkranın kaldırılmasını teklif ettim ve dedim ki, «95 nei maddenin (a) bendinin metninden çıkarılmasını arz ve teklif ederim.»

Bu önergem iltifat görürse memnun olacağım. İltifat görmezse o takdirde ikinci bir önergem okunacaktır. Maksat zaman israfını önlemek olduğuna göre, yazılı sorularda zaman israfı bahis mevzuu değildir. Hükümetin elindeki elemanlar çalışacaktır. İstatistikî bilgi de olsa, başka kaynaktan öğrenilmesi mümkün olsa da, hi, en yetkili organdan sual soruyorum. Binacalehy şu şekli almasını teklif ettim :

«a) Yazılı sorular hariç, sırf istatistik niteliğinde veya başka bir kaynaktan kolayca öğrenilmesi mümkün olan sorular.»

Bu suretle zaman israfı bahis konusu olmayacaktır, çalışacak Parlâmento değildir, Hükümette bir seksiyon bir vazife ifa edecektir. Niçin? Milletvekilinin murakabe görevini yapması ve bu murakabenin sonunda girişeceği bazı tasavvurları, teşebbüsleri kolayca yapması için.

Kütüphanede memurlar vardır. Niçin? İstatistikî bilgileri yahut araştırmalarımızı kolaylaştırsın diye. Falan falan mevzularda kitaplar var mıdır, diyoruz, getiriyorlar kitapları. Sayet böyle bir imkâna sahip olmazsak o takdirde fihrist ve katalogların önüne oturalım, sabahdan akşama kadar tetkik edeceğimiz konuyu biz çıkaralım, o zaman bizim zamanımız israf edilecektir. Zannederim ki, parlâmanterin zamanı da o kadar boş ve lüzumsuz değildir. Birinci önergem olmadığı takdirde ikincisine mutlaka iltifat edileceği ümidindeyim.

Saygılar sunarım.

BAŞKAN — Sayın Aybar, buyurun.

MEHMET ALİ AYBAR (İstanbul) — Sayın Başkan, sayın milletvekilleri;

95 nei madde, milletvekillerinin kişi olarak kullanabilecekleri, yerine getirecekleri denetim görevini bir kez daha kısıtlamaktadır. Bundan evvelki konuşmamda kamu hukukunda müesseselerin birbirine bağlı olduğunu ifadeye çalışmıştım. «Gerçekten soru müessesesini gensoru müessesesinden, Meclis araştırması müessesesinden, genel görüşme müessesesinden ayırarak mütalâa etmek haline düşersek o zaman yanlış değerlendirmelere ve dolayısıyla yanlış yargılara gideriz.» demiştim. Bu müesseselerin hepsi milletvekillerinin kişi olarak kullanabilecekleri

denetim müesseseleri olarak kaldığı sürece her birinin sınırını isabetli olarak tayin etmek, tespit etmek imkânı hasıl olur. Ama milletvekillerinin elinden Anayasa değiştirilmek suretiyle gensoru müessesesi alınır, bu kez de İktüzükle Meclis araştırması ve genel görüşme müesseseleri alınır o zaman milletvekilinin görev yapması, denetim görevini yerine getirmesi için bir soru önergesi kalır, bir de demin Komisyon Başkanının işaret ettiği gibi, Başbakan ve bakanlar hakkında soruşturma açılması talebi kalır ki, bu istisnâ mahiyette, çok ağır ve neticesi Yüce Meclis üyelerince malûm olan bir muameledir. Buraya varmayan meselelerde milletvekillerinin elbette ki, denetim fonksiyonlarını yerine getirmeleri zamureti vardır.

Şimdi, soru sorma keyfiyetini biraz evvel kabul buyurulan madde ile son derece sınırlanmış bulunduk. Bu sınır içinde yeni bir sınır getirerek bu sefer sırf istatistikî mahiyette bilgi istenmesi de sınırlandı. Arkadan hukukî mütalâa niteliğinde olması hali de getiriliyor, nihayet gensoru konusu olan bir meselenin de soru müessesesi kullanılarak bu kürsüye getirilemeyeceği ifade ediliyor.

Sayın milletvekilleri, bu 3 şıkkm her 3'ü de takdire bağlı meselelerdir. Hukukî mütalâa teşkil eder mi etmez mi; hukukî istisare mahiyetinde midir, değil midir? Kim verecek?.. Yeni ihtilâtlara yol açacaktır; hiç değilse yeni hoşnutsuzluklara sebebiyet verecektir. Çünkü ait olduğu bakan veya başbakan bu gerekçe ile soruyu cevaplandırmaktan imtina edecektir.

Bu itibarla bendenizin teklifim; kısıtlanmış olan şu soru müessesesine yeni bir kısıtlama yapılmaması ve bu maddenin tümü ile metinden çıkarılması istikametindedir.

Saygılar sunarım.

BAŞKAN — Sayın Kargılı, buyurun.

CELÂL KARGILI (İçel) — Sayın Başkan, sayın milletvekilleri;

Görüşülmekte olan madde ile parlamenterlerin parlamenter faaliyet yapması daha da kısıtlanmaktadır. Bunu, örnekleriyle anlatmak istemiyorum; ama şu gerçeği de söylemekten hiçbir zaman kendimi alakoyamayacağım. Bu Parlâmentoda birtakım meselelerin suiistimal edildiğinden, istismar edildiğinden, birtakım maddelerin bu İktüzüğe konulduğu iddia edilmektedir.

Şurası bir gerçektir. Gerçek İktüzükte, gerek Anayasa değişikliğinde bâzı maddelerin değiştirilmesi ve o maddelere bâzı müeyyidelerin konulmasının tek hedefi şahsım olmuştur; zabıtlarda vardır.

Muhterem arkadaşlar, bir parlamentoda bir şahsın faaliyetlerinden dolayı İktüzük değiştirilir, maddelere müeyyideler konulursa o parlamentoda prensiplerin hâkim kılındığı, hattâ ileriye muzaf prensiplerin hâkim kılındığı meselesi iddia edilemez.

Muhterem arkadaşlarım, ben buraya gelip konuşuyorum, her arkadaş bir istismardan, bir hakkın suiistimalinden bahsediyor; ama hangi nedenle suiistimal edildiğinin tek örneğini veremiyor.

BAŞKAN — Madde ile ilgili konuşmaya gelin efendim.

CELÂL KARGILI (Devamla) — Maddeye geliyorum.

Ben, millet adına çalışmanın, milletin sorunlarını dile getirmenin, milletin meselelerine çözüm yolu bulunmasını istemenin suiistimal ve istismar mahiyetinde anlaşıldığını da ilk defa bu Parlâmentoda görmüş bulunuyorum.

Muhterem arkadaşlar, değiştirilmek istenen 95 nci maddede ne olacak? İstatistikî malûmatlar sorulmayacak, tek amacı hukukî mahiyette istisare sağlamaktan ibaret sorular sorulmayacak ve konusu gensoru olarak geliştirilmiş olan konular soru olarak sorulmayacak.

Biraz önce değerli Komisyon başka ülkelerden misaller verdiler; ben de misal veriyorum. Başka ülkelerde parlamentelere o kadar büyük imkânlar tanınmıştır ki, siyasî faaliyet ve denetim unsurunu yapmak konusunda, Amerika'da bir senatörün Parlâmento binasında emrinde 5 - 10 kişi bulunan ofisi vardır, istediği hususta emrindeki sekreterler vasıtasıyla - bırakınız parlamenter faaliyeti - siyasal faaliyetini yürütür. Başka ülkelerde bir parlamenter kanun teklifi hazırlamak istediği veya herhangi bir konuda araştırma yapmak istediği zaman o ülkelerin üniversitesine kadar, «Bana şu konuda bir araştırma getireceksiniz» diyebilme hakkı verilmiştir. Yani falan üniversiteye, ben şu konuda bir araştırma yapmak istiyorum, bunu hazırlayın dediği zaman o ülkelerdeki üniversiteler işgal mi edilmektedir? Bu haklar parlamenterlere, hazırlıklarını

doğru olarak getirmeleri için verilmiştir. Bunlar neden konuşulmuyor? Burada yüzlerce misal veriririm.

Muhterem arkadaşlar, bu maddenin değiştirilmesinde şahsım hedef alınmıştır. Biraz sonra Sayın Komisyon Başkanının bu hususu dile getireceğini de tahmin ediyorum.

SALİH AYGÜN (Amasya) — Böyle konuştuğun için maddeyi müdafaa edemiyoruz. Kendi şahsını karıştırma lütfen.

BAŞKAN — Müsaade buyurun Sayın Aygün.

CELÂL KARGILI (Devamla) — Haklısın Sayın Aygün, haklısın.

BAŞKAN — Sayın Kargılı, lütfen madde ile ilgili konuşun.

CELÂL KARGILI (Devamla) — Muhterem arkadaşlarım, «istatistikî malûmat sorulamaz» dediğini başka arkadaşlar örnekleriyle anlatacaklardır. Çünkü bunlar biraz sonra söylenecek, benim söz hakkım kalmayacak. Bunlar Türkiye'nin sosyal, siyasal ve ekonomik yapısını dile getiren rakamlardır. Rakamlarla sonuç alınmazsa Devlet istatistik enstitüleri, Plânlamalar kurulmaz. Plânlamanın temeli, gelişmenin temeli rakamlara dayanmadığı müddetçe, istatistikî bilgilere dayanmadığı müddetçe netice alınmaz.

Bizde Plânlama yeni kurulmuştur, Devlet İstatistik Enstitüsü yeni kurulmuştur. Cumhuriyetten bu yana Türkiye'nin sosyal, siyasal ve ekonomik gelişmesi yıllar itibarıyla meydana çıkarılmadığı, bugüne kadar Hükümete ve bakanlara tek tek yönelttiğim sorulardan meydana çıkmış; bundan bir süre önce sevinçle haber almışumdur ki, Sayın Hükümet ve Sayın Maliye Bakanlığı tarafından alınan bir kararla, Cumhuriyetin 50 nci yılında Maliye Bakanlığı Türkiye'nin sosyal, siyasal ve ekonomik gelişimini yıllar itibarıyla rakamlarla yansıtan bir kitap hazırlayacaktır.

Değerli arkadaşlarım, demek ki, biz birtakım meselelere ışık tutmak için, birtakım meselelerin vuzuha kavuşması için önümüzdeki soruların teknik ve bilimsel nedenlerinin tam mânâsıyla doğru yönde ortaya koyulması için bu çalışmalar yapıyoruz.

BAŞKAN — Süreniz bitti efendim.

CELÂL KARGILI (Devamla) — Eğer Türkiye'de Cumhuriyetten bu yana ekonomik, sos-

yal ve siyasal gelişmelerin rakamlarla ifadesi yoksa -ki, yok ve binlerce örnek veririm şaşırırsınız - ben de yazılı soru önergesi ile bu konudaki istatistikî neticeleri öğrenmek isterim. Çünkü plânsız dönemin de plânının yapılması lazımdır. İşte ben soru önergelerimi bu amaçla verdim.

Değerli arkadaşlarım, sözlerimi bağlıyorum. Eğer bu madde böyle kabul edilirse hiç bir parlâmenter; kıstas yapmak, netice çıkarmak, bir hedefe varmak için, bilimsel ve teknik olanaklardan yararlanma hakkını ebediyyen kaybedecektir. Çünkü ben 4 tane soru sorarım ve onların istatistikî neticesini aldıktan sonra «Türkiye'de 10 milyon koyun yurt dışına kaçırılıyor veya kayboluyor» diyebilirim.

Muhterem arkadaşlar, 800 bin memurun maaş farklarının ne tuttuğunu, bütçeye ne yükümlülük getirdiğini hesapladınız mı, hesaplamadınız mı, hesapladınızsa bu nedir, bütçeye ne kadar yükümlülük getirmektedir? hususunu, burada bir bakan bugün başka türlü, yarın başka türlü söylerse ben, bunun gerçek ifadesini elbetteki bir sözlü soruyla sormak hakkına sahibolmam icabeder.

Yüce Meclisin bu hususları dikkate alarak bu maddeyi gereken vuzuha kavuşturmasını saygıyla temenni ederim.

BAŞKAN — Sayın Aygün, buyurunuz efendim.

SALİH AYGÜN (Amasya) — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım;

Bu madde tamamen içtüzükten çıkarılmalıdır. Zaten bundan önceki madde ile denetleme imkânları tamamen ortadan kaldırılmıştır. Demokratik kurallara uygun işleyen bir parlâmenter rejimde, bu müessesenin bu şekilde denetleme fonksiyonunu kısıacak, tamamen soruyu tevcih ettiğimiz bakana veya soruyu tevdi ettiğimiz Millet Meclisi Başkanına takdir hakkını verecek ve parlâmenterinin hakkını yalnız bir çift sözde, «İstatistikî malûmatır veya değildir» şeklinde ortadan kaldıracak denetleme imkânını, Yüce Parlâmentonun tasvibine imkân görmüyorum.

İstatistik malûmat, bana göre başka, size göre başka olabilir. Bugün artık sosyal hâdiseler, sosyal bilimler, istatistik malûmata ve rakamlara dayanmaktadır. Bu rakamları temin

etmeyen parlâmenter, neyi ve nasıl müzakere edecektir?

Bu bakımdan, takdir hakkını dahi bir soru ile başkasına devretmek suretiyle parlâmenterin hakkını kısıtlayan bu maddenin, mutlak surette metinden çıkarılması gerekir.

«Hukukî mahiyette istişare»... Hangi sorunun hukukî mahiyette istişare olup olmadığını, ortaya koyan bir sorunun takdirini Meclis Başkanına veya yetkili bir şahsa bırakmanın da çok sakıncalı olduğunu, benden önce ifade eden arkadaşlar gayet güzel ifade ettiler. Biz Parlâmento olarak denetleme hakkımızı, muayyen şahısları veya hedefleri gözönüne almak suretiyle yıllardır tatbiki gerekli bir içtüzüğü, bu şekilde tedvin etmeye her halde hakkımız bulunmasa gerektir. Bu hususta da bir takrir verdim. Bu maddenin metinden çıkarılması hususunda şahsî görüşüm bundan ibarettir. Önergeme iltifat edilmesini bilhassa istirham eder, Yüce Meclise saygılar sunarım.

BAŞKAN — Sayın Özgüner, buyurunuz.

Sayın İmer, siz grup adına söz istemiştiniz. Özür dilerim. Sayın üyeyi davet etmiş bulundum. Sayın Özgüner ikmal edin lütfen, ondan sonra icra edeceğim.

TURHAN ÖZGÜNER (İçel) — Sayın Başkan, sayın arkadaşlarım;

Bu maddenin lehinde konuşacağımı beyan etmekle söze başlıyorum. Şimdi bu madde ne diyor :

«Aşağıdaki sorular Başkanlıkça kabul edilmez:» Ne imiş bunlar (a) fıkrasında, «Sırf istatistik niteliğinde veya başka bir kaynaktan kolayca öğrenilmesi mümkün olan sorular.» Evvelâ bunun üzerinde duralım.

Arkadaşlarım, bir sayın üye istatistikten bir malûmat alabiliyor ise; hattâ başkaca kaynaklardan alabiliyor ise; ayrıca soru müessesesini işletmenin gereği var mı? Bir milletvekilinin matlubolan bir malûmatı alabilmesi ise, soru müessesesi gibi, çoğumuzun kullanmak suretiyle tıkanma yapmaya götürebileceğimiz bir müesseseyi zorlamaktansa; milletvekilinin kişisel olarak Devlet İstatistikinden bu malûmatı alması olanağı var. Ona müracaat mümkün iken soru müessesesi işletilmesin, deniliyor. Gayet tabii... Bir arkadaşım dün bahis mevzuu etti yani, belki hafiftir ama, zabıtlara geçtiği için arz

ediyorum; «Kastımız üzüm yemektir. Bekçi döğmek değil.» Tabii. Kastımız, üzüm yemek; bekçi döğmek değil. Kastımız bir istatistikî malûmat almak mı Devlet İstatistik dairelerinden bunu almak imkânı var. Neden, peki, illâ ki bunu bir soru müessesesi kanalıyla meşgul etmenin veya tıkanmaya götürmenin gereği, sebebi nedir? Sebepleri başkaca aramak mümkün ama arkadaşlarım, demokratik parlâmenter çalışmanın gereği bu değil. Şimdi bu böyle.

Geçiyor, ikinci fıkraya: «Tek amacı hukukî mahiyette istişare sağlamaktan ibaret sorular.» Üzüldüğümü beyan edeceğim cihet şudur. Kürsüye çıkan arkadaşlarımızdan bir tanesi meslekdaşımız buna da itiraz etti. Arkadaşlarım adı üstünde: «Tek amacı hukukî mahiyette istişare sağlamak». Hukukî istişare nereden sağlanır? Hukukî istişare bir milletvekilinin soru önergeleriyle mi sağlanır? Hukukî istişarenin yeri, makamı bu müessese midir? Burası Meclistir arkadaşlar. Parlâmentoda hukukî istişare sormayı hedef ittihaz eden soru veren kişi, şüphesiz makamı şaşırmış demektir. Parlâmentoyu hukukî istişare elde etme vasıtası yapmaya kimsenin cüreti olmamalıdır arkadaşlarım; olmaz bu. Yüce Parlâmentonun çalışması ve görevi muayyen sınırlar içinde olur. Bir hukukî istişare elde etmenin yolu da şüphesiz, Yüce Meclisi âlet etmek suretiyle bir soru müessesesi değildir, olamaz arkadaşlar. Bunu da bir hukukçu arkadaşımın söylemesi, beni özellikle üzdüğü için bahis konusu ediyorum.

Üçüncüsü nedir? «Konusu, evvelce Başkanlığa verilmiş gensoru önergesiyle aynı olan sorular.»

Arkadaşlarım, bir konu gensoru olarak Meclise gelmiş, gündeme girmiş. Bu, uzun uzun tartışılacak, cevaplanacak. O halde, günün birinde tartışması yapılacak olan bir konuyu, soru önergesiyle işletip cevabını almak, ne demektir bunun anlamını bilir misiniz? Arkadaşlarım, bir adliyedeki iş, nihayet dava safhasına gelmiş iken, davadan evvel hâkimden neticeyi sormaya benzer âdeta bu; olmaz. Gensoru müessesesi mevcut. Gensoru, Yüce Meclisin tartışmasına götürülecek bir müessese; bunu uzun uzun tartışacağız. Gensoru gelmeden evvel sual olarak soruyoruz. Yani, bu husustaki mütalâa nedir? Bu, rey ihzârı, rey beyan etmesidir. Şüphesiz

bunun sakıncası da açık, hukuka da aykırıdır, bu.

Bu nedenle, maddenin tümü ile aynen kabulü yararlı olur kanaatindeyim. Saygılar sunarım.

BAŞKAN — Buyurun Sayın İmer, Demokratik Parti Grubu adına.

DP GRUBU ADINA KUBILAY İMER (Kon-ya) — Sayın Başkan, muhterem milletvekilleri;

Burada İktüzüğün gerek esasına dair umumu hakkında yaptığımız görüşmeler esnasında, gerekse maddeler ile ilgili olarak yaptığımız görüşmeler sırasında, Demokratik Parti olarak, bunun sadece bu Meclis için yapılan bir İktüzük değil, bundan sonraki Meclisleri de içine alacak İktüzük mahiyetinde olduğunu ortaya koymuştuk.

Diğer taraftan, Meclisin gerek kanun yapıcı, gerek hükümeti murakabe edici yönden selâhiyeti bulunduğunu ve bu selâhiyetlerini gerek toplu olarak, gerek gruplar halinde gerekse ferdan milletvekilleri olarak yapabilmesini sağlayacak ve Meclis çalışmalarını fuzulî olarak uzatmayacak, istismlara yer vermeyecek bir İktüzük hazırlanması gereklidir. Bu gereğe göre bu İktüzüğün hazırlanması yoluna gidilmiştir. Şu ciheti yine berveçhi peşin ifade edeyim: bu İktüzüğün Anayasa Komisyonunda değiştirilmesinden evvelki Meclis Başkanının riyasetindeki yapılan İktüzük çalışmaları, ki Anayasa Komisyonunun çalışmalarından daha uzun bir zamanı, bir deyişe göre 16, bir deyişe göre 20 ayı bulan bir çalışmayı gerektirmiştir.

Şunu açıkça belli edelim. Eğer Meclis çalışmalarında, Meclisin çalışmalarını sekteye uğratacak veyahut Mecliste yer alacak nitelikte olmamasına rağmen seçilme durumunda olacaklar varsa, bunu önleyici müeyyideler seçim kanunları ile ve hattâ İktüzüğe eklenecek hususlarla sağlanabilir. Bir misâl vereyim; Amerika'da reisicumhur sıhhi muayeneden her sene geçmektedir. Çünkü, onun söyleyeceği bir söz Amerika Devletini ilgilendirecek niteliktedir. Bu yönüyle bir takım ruhi nedenler, bir takım şahsî durum ve tutumlarla Meclis içerisindeki çalışmaya uyamayacak nitelikte olanların girmesine mâni olucu veyahut girdiği takdirde bunu önleyici bir takım hususlar olabilir. Ama bunların normal Meclis çalışmalarına, bir takım istis-

maları kaideler haline sokarcasına getirilmesi yersizdir.

Burada sayılan üç fıkra var. A, B, C, fıkraları; bu fıkralar dışında acaba Meclisi çalıştırmamak için sorulacak başka sualler bulunamaz mı? İnsan zihni o kadar geniştir ki, bunun dışında daha yenileri de imal edilir. O halde, kanun tekniğinde aslolan kazuistik metoda girmektir. Burada bir takım, A, B, C, gibi fıkralarla, bir takım hususları önleyeceğiz diye, bir takım kaideleri ve bundan evvel yapılmış bâzı suiistimalleri nazarı itibara alarak birkaç fıkra getirmiş olmak meseleyi halletmekten ziyade dejenere eder. Bunların dışındaki hususları sormayacaksın diye bir şey olmadığına göre, yine istediği gibi bu mevzuyu istismara girebilir. O halde, bizi buraya girilen tadadî durum; bu yazılı sorular yönünden sorulamayacak hususları burada saymak neticeyi doğurmak değil, bilâkis, neticeyi başka yöne müteveccih hale kırmaya götürür. Bu yönüyle, bu hususları burada ayrı ayrı saymaya lüzum yoktur ve böyle bir maddenin tedvinine de, biraz evvelki izah ettiğim hususlar muvacehesinde, yer yoktur. Yârın, filânca, filân mevzuu istismar etti diye İktüzüğün bu maddesine bir (D) fıkrası, bir diğer zaman bir (E) fıkrası, ondan sonra bir (F) fıkrası ekleyerek bu maddeyi fıkralar halinde mi dolduracağız?

Nitekim, bugün için düşünilemeyen bir takım hususlarda değişiklik teklifleriyle Komisyon bir takım maddeleri geri almakta, bir takım maddelerde değişiklikler yapmaktadır. Komisyon dahi burada, Meclisteki müzakerede bir takım eksikliklerin olabileceğini ortaya koymaktadır. Düşünüşte bâzı hatalar olabilir, eksiklikler olabilir. Şimdi, bizim burada koyacağımız kaidelerde, bizim asıl olarak ele alacağımız mesele; Meclisin düzenli çalışmasını sağlamaktır. Filân veya falan istisnâî hükümleri buraya getirmek, o zaman bu İktüzüğü içinden çıkılmaz hale sokar kanaatindeyim.

Bu bakımdan geçmişteki bir söz vardır: «Efradını cami ağıyarını mâni.» Yani, içinde olmayanları dışarıya atan, mevzu içine girmeyenleri dışarıya atan, ama içine girenleri de tamamiyle toplayabilecek bir nitelikte olması lâzımdır. Bu meseleyi bu yönüyle ele almak, birtakım hususî mevzulara dair madde ve fıkra hükümleri tedvininden kaçmak gerek, Kanaatimce 94

neü maddenin kabul edilen şekli, aslında 95 nci maddenin metnini değişikliklerle de burada kabul edildi - lüzumlu kılmak durumunda da değildir. Orada gerekli olan hususlar gelmiş. Gereksiz ve şahsî mütalâa ileri sürmeyecek; kısa olacak.» Bunları kabul etmişsiniz. Onun dışında, birtakım hususların zaten gerekçesini ifade edemediği, şahsî mütalâa da ileriye sürmediği, kısaca da olduğu takdirde şu 95 nci maddedeki hangi hususu talebedebilir. Kaldı ki, (a) fıkrasında «sırf istatistikî malûmat» diyor. İstatistikî malûmat sorulamaz da demiyor. Sırf bunun için olmayacak, yanına, «şu kasıtlı» diye bir cümle ekledi mi, dediğiniz gibi yine sayfalara, hattâ kitaplar dolduracak bilgi istenebilir. Bu hüküm mâni olmaz. Sırf'lıktan çıkarmak için, yani sırf o kasta makruh olmak bunu bir kastı mahsus durumundan çıkarmak kolaydır. Böyle bir metin vermek zor bir iş değil. Diğer tarafta, «tek amacı hukukî mahiyette istişare sağlamaktan...» Tek amacı o olmaz da yan amacı o olursa ne olacak? Gene istişare yapılacak demektir.

Öbür taraftan, gensoru ile sorulan mevzu sual haline getirilmeyecek. Zaten buna cevap veren veyahut da bu soruyu alan başkan da bu meseleyi halledebilir. Bunu, gayet rahatlıkla, yanına gidildiğinde böyle bir soru sorulmasına da lüzum kalmadan, karşılıklıya muhatabolma durumunda da netice alınabilir.

Diğer taraftan, soruyu sorana cevap veren bu, gensoru ile esasen cevaplandırılmıştı diye iki satırlık cevap verir ve o, ona kâfi cevaptır. Efkârı umumiye önünde eğer böyle bir kasıt taşıyan varsa, verilen cevap ona kâfi karşılıktır, kâfi müeyyidedir. Ama, birtakım tadadî hususlara girdiğimiz takdirde, dediğim gibi, ileride buna daha çok pekçok fıkralar eklemek lüzumu doğacak ve bu yolu açmış olacağız. Bu yönüyle diyorum ki; bu madde lüzumlu değildir, bu maddenin metinden çıkarılması, bu şekilde istisnalarını daha rahat önleyecektir ve şurada yapmış olduğumuz şu konuşma gelecekteki Meclislere İktüzüğü yapanın güttüğü gayeyi göstermesi bakımından, fikir ve kanaatlerimiz belirlendiği sürece ileride bu yoldaki istisnalar yeteri derecede önlenmiş olacaktır. Bu yönleriyle maddenin tümünün metinden çıkarılmasını, teklifte olduğu gibi diğer hususlara yer verilmesini grup adına arz ediyorum.

Saygılarımı sunarım.

BAŞKAN — Söz sırası Sayın Köseoğlu'nda, buyurun efendim.

TALÂT KÖSEOĞLU (Hatay) — Muhterem arkadaşlar, soru müessesesi ciddi bir müessesedir ve Cumhuriyet tarihinde bu müessese Cumhuriyetin ve demokrasinin gelişmesinde çok büyük yararlıklar gösteren bir müessese olarak büyük fonksiyon görmüştür. Elbette ki, bu müesseseyi binde bir, on binde bir dahî olsa istismar eden, suiistimale sürükleyen bâzı önergeler olmuş olabilir. Fakat, esas anamüessese Türk demokrasisi ile büyük fonksiyon, büyük vazife görmüştür.

Şimdi, bu soru müessesesinin, yerleşmiş müessesenin, tarihten tarihe mal olmuş bu müessesenin ve cemiyetimize uygun olan bu müessesenin bâzı endişelerle kazuistik metotlarla kısıtlama yönüne gitmek kanaatimce doğru değildir.

Bir defa, bir müessesenin hukukî tarifi yapılır. Hukukî tarifi meydana çıkar. Bu tariftten sonra neyin içine gireceğini, neyin girmeyeceğini kestirmek kolay olur. Hukukî tarifi yoksa, o zaman kazuistik metotlara gidip, şunlar, şunlar girebilir, şunlar şunlar girmez denir ki, bu hukukta tevessül edilmeyen bir müessesedir. Kazuistik metot, hiçbir zaman iyi bir metot değildir, modern hukukta artık yeri yoktur.

İstatistikî malûmatı elde etmek sual konusu olabilir mi? Veya hukukî mütalâa olabilir mi? Bunları esas itibarıyla sorunun tarifinden çıkarmak mümkündür. Benim de gönlüm ister, 400 sayfayı tutacak istatistikî malûmatı isteyen bir önergenin reddedilmesini; doğrudur. Ama bunu, bir milletvekili bu şekilde istemiştir diye böyle frenleyici birtakım kazuistik metotlara gitmek de doğru değildir.

Şimdi, tarifi sağlam yapılsın ki, - benim kanaatime göre sağlam yapılmıştır, eski usulde de tarifi var, bugünkü teklifte de tarifi var - bu tarifi içine girmeyen önergelerin hem reddi gerekir, hem de uygun görülmezse cevap verilmeyebilir. Esasen, Hükümetlerin mutlaka her soruya cevap verme gibi bir durumu da yoktur. Tarifi içine girenlere cevap verilir, girmeyenlere verilmez.

Balkımız tarif ne diyor: Bugün tatbik edilen İktüzükte, sual sarîh ve muayyen maddeler hakkında malûmat istemekten ibarettir. Nasıl olacakmış sual? Sarîh olacak, muayyen madde-

ler olacak. Yeni teklifte bu tarif daha güzel bir hale getirilmiştir; soru, kısa gerekçesiz ve şahsî mütalâa ileri sürmeksizin açık, belli konular hakkında bilgi istemekten ibarettir.

İşte soru müessesesinin tarifi budur. Bu tarifi içerisine giren her şey sorulur, bu tarifi içerisine girmeyen şeyler sorulamaz; sorulursa cevapsız kalır. Bunun içerisine, daha sıkıntılı bir şekilde, şunlar girer, şunlar girmez şeklinde kazuist metodu tatbik ettiğinizde milletvekillerinin soru sorma hakkı ciddi surette tehlikeye düşebilir. O zaman bir vekil kalkar, «Git, kütüphaneden öğren.» diyebilir. O zaman bir Bakan, şu kazada kaç kişi ölmüştür, yahut Almanya'ya kaç işçi gitti ve ne gibi durumlara düştü gibi sorularımızı, «istatistikî bilgi vermiyorum.» diye reddedebilir.

Milletvekilleri olarak, belki elli senelik istikbal olacak bir igtüzük ile bu sıkıntıyı yaratmayalım. Bir arkadaşımızın bunu suistimal ettiğini gözönüne alarak, ki, edip etmediği ayrı bir konudur, herhangi bir arkadaş bu müessese de biraz daha ileri giderek fazla önerge vermiştir diye buna hudut koymakta fayda yoktur. Bu müessese hepimizindir ve en azından elli seneye ışık tutacak bir igtüzüktür. Tarif sağlamdır, yerindedir, mazbuttur. Bu tarif içerisine giren her şey sorulur, girmeyen hiçbir şey sorulamaz.

Bu bakımdan endişeye lüzum yoktur. Ben denizin şahsî fikri, bu maddenin sadece sözlü soruların gensorularla karşılaşması tekrerrür yaratacağı cihetle o kısım hariç, diğerlerinin çıkarılmasında fayda mülâhaza etmekteyim. Saygılar sunarım.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Komisyon.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Sayın Başkan, muhterem milletvekilleri;

Bu maddenin konuşulmasına maalesef, arkadaşlarımız yanlış bir gerekçeden girmişlerdir. Bu gerekçe şudur: Sayın Celâl Kargılı «Bu madde benim için sevk edildi.» demiştir. Bâzı arkadaşlarımız da bu maddenin kötü tatbik edildiğini nazarı ikkate alarak, bir arkadaşımız için bir madde sevk etmemiz doğru değildir, gerekçesine iştirak etmişlerdir. Eğer yanlış anlamışsam tashih ederim.

Ancak, şu bilinsin ki, bir şahıs için ne Anayasa değiştirilir, ne madde çıkarılır. Biz bu

maddeyi Belçika İgtüzüğünün 70 nci maddesinden aldık. Belçika parlamentosunda bir Celâl Kargılı yoktur ki, ona istinaden bu madde getirilmiş olsun. Ancak, bu madde niçin gelmiştir? Sayın Köseoğlu arkadaşımız; «Bir evvelki maddedeki tarif ile bu maddedeki hükümler zaten bunu önlemiştir, lüzum yoktur.» dediler. Ben bir misal arz edeceğim, bu hususun önlenip önlenmediğine kendileri karar versinler: Halen Meclisimizin gündeminde bulunan soru önergelerinden bir tanesi; «Türkiye'deki kasabalarda kaç tane eczane vardır?..» Bu sorudur arkadaşlar. Birinci maddenin tarifine göre buna bir mani yoktur. Gerekçe yoktur, şahsî mütalâa yoktur. Fakat, bununla beraber böyle suallerin sorulmasına cevaz verecek miyiz? Bu gerekçeden hareketle bu maddeyi tedvin etmiş bulunuyoruz. Bu maddeyi koymadığımız takdirde bu tip sualler sorulacak ve cevapsız olduğu için de bunlar gündemde birikecek ve bunların önüne diğer arkadaşlarımızın sual sormalarının geçmesi imkânı olmayacaktır.

SÜLEYMAN MUTLU (Afyan Karahisar) — Bakanlar cevap vermiyorlar, zaten çoğuna.

CEVDET AKÇALI (Devamla) — Mecburdur suallere cevap vermeye. Herde bu maddeler de gelecek, muayyen zamanda cevap vermeye mecburdur.

İkinci yanlış hareket noktası; bâzı arkadaşlarımız Meclis araştırmasıyla soru müessesesini birbirine karıştırmaktadırlar. Bâzı arkadaşlar dediler ki, «Biz soru soracağız, aldığımız cevaba göre bir kanaat hasıl edeceğiz, bu kanaate göre kanun teklif edeceğiz.» Bu soru müessesesi bu yolda kullanılacak bir müessese değildir. Soru, denetim yoludur. Bu yola ulaşmanın başka yolları vardır. Parlâmentoda, bu da Meclis Araştırmasıdır. Herhangi bir arkadaş bir kanun teklif etmek için veya bir gensoru vermek için bir ön malûmata ihtiyacı varsa, Meclis Araştırması talebetme hakkı vardır. Bugün üye arkadaşlarımızın devlet dairelerinden almaları tabii olan bilgiler vardır, ancak bu hususta güçlkle karşılaşıyorlarsa biz bunun da tedbirini alabiliriz, düşünebiliriz. Ama, soruyu bunun bir vasıtası olarak buraya bir müessese halinde getiremeyiz. Getirdiğimiz takdirde ise sorunun mahiyeti değişecektir.

Halen Meclisin gündeminde bulunan ve cevap verilmesi mümkün olmayan suallerden bir kaç misâl arz edeyim: «Bakanlığınız kurulduğundan bu yana yıllar itibarıyla Bakanlığınızın bütçesi ne olmuştur?» Böyle bir soru sorulmasına cevaz verilebilir mi?

«Cumhuriyetin ilânından bu güne kadar, yıllar itibarıyla, kaç idam cezası verilmiş, bunlardan kaç tanesi infaz edilmiş, kaç adedi affedilmiştir?» Türkiye’de, ilçeleriyle birlikte, illerde kaç otel, lokanta, eğlence yeri vardır?»..

Şimdi arkadaşlarım, bu madde konulmadığı takdirde soru müessesesi bir evvelki maddedeki tarife rağmen bu şekilde kullanılabilir. Halbuki soru maksadı bu değildir. Soru bir denetim yoludur, kısa yoldan tatmin olmadığı takdirde, Bakanın verdiği cevabı soruşturmayla çevirmek imkânını veren bir yoldur. Bu bir Meclis Araştırması mevzuu olabilir, eğer bu yolda noksan maddelerimiz varsa arkadaşlar teklif etsinler, onu tamamlayalım, milletvekillerinin devlet dairelerinden bilgi edinmeleri ve aydınlanmaları için mevcut mevzuat noksansa onu tamamlayalım ama soru bu mahiyette kullanılmamalı ve hiçbir memlekette de böyle kullanılmamıştır.

Bu sebeple ben kısaca arz etmek isterim. Biz bunu bir arkadaşımızın davranışı için getirmedik. Uzun yıllar tatabikati görülmüş Belçika İktüzüğünden aynen tercüme ettik. Hattâ Belçika İktüzüğünde bu daha geniş tutulmuştu; biz bunu kısalttık. Diğer taraftan, soru ile Meclis Araştırmasının birbirinden ayrılması gerektiği kanaatindeyim.

Saygılarımla.

TALÂT KÖSEOĞU (Hatay) — Sorum var, Sayın Başkan.

BAŞKAN — Bir dakika efendim.

Sayın Komisyon Başkanı, arkadaşların gerek yerinden, gerek beyanlarından şöyle bir kesin tereddüt cevapsız kalmış oluyor:

Bu madde birtakım soruların sorulmayacağı hususunda yasaklar getiriyor. Ancak, Parlamento’nun sayın üyelerinin iera üzerinde, iera’nın çeşitli safhalarda ortaya çıkan ieraatının, eylemlerinin denetimi; onlar hakkında bilgi sahibi olması, onları değerlendirip; nihayet denetim şekillerinden birine götürmesi için zaman zaman devlet daireleriyle veya yetkililerle temaslarda cevap alma olanakları olmadığını

ve bu cevap alma yetkilerini yerine getiremediğini, dolayısıyla etkin bir denetimin ortaya gelmesi imkânlarından yoksun bırakıldığı endişesi izhar ediliyor. Bu konuda maddeye ağırlık vermek bakımından bir beyanınız olursa tamamlanmış olur zannediyorum, tereddütler.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKAN CEVDET AKÇALI (Devamla) — Sayın Başkan, bu maddede bir kıstas konmuştur. «Başka yerden kolayca elde edilmesi mümkün olmayan» kıstası konmuştur. Başka yerden kolayca elde edilmesi mümkün olan şeyler sorulamayacaktır. Bu kıstas kâfi gelir, bir. İkincisi; devlet dairelerinden istenilen bilginin alınması ayrı bir mevzudur, soru ayrı bir mevzudur. Bunlar iki ayrı müessesedir, hukukta.

Devlet dairelerinden bilginin alınması hususunda güçlük var ise, bunun için, arkadaşların düşündüğü pratik tedbirler varsa, teklif etsinler, gelecek maddelerde bunun sırası gelecektir, o maddelerde tezekkür edelim, komisyonun kararıyla kabul edelim. Ancak, burada mütalâa edilecek bir mevzu değildir.

BAŞKAN — Sayın Köseoğlu, buyurunuz, sorunuzu sorunuz efendim.

TALÂT KÖSEOĞLU (Hatay) — Sayın Başkan, Sayın Komisyon Başkanı çeşitli konuşmalarında Belçika İktüzüğünden daima bahsettiler ve bu madde oradan alınmıştır dediler. Bu Belçika İktüzüğünün bizim bünyemize uygunluğu ilhamı bizim Komisyonumuza nereden gelmiştir? Bunu istirham ediyorum.

CEVDET AKÇALI (Devamla) — Sayın Başkan, benim Belçika İktüzüğünden bahsedişimin sebebi, «bu madde bir arkadaşımızın ef’ali dolayısıyla getirilmiştir» dediler de, buna cevap olsun diye söyledim. Belçika’da da aynı hüküm vardır diye arz etmek istedim. Yoksa Belçika İktüzüğünün bütün maddeleri alınmamıştır. Komisyonumuzun elinde halen 11, 12 tane İktüzük vardır; bu İktüzüklerden bünyemize uygun olanlar, tatabikatta güzel olduğu görülenler Komisyonumuzun kanaatine göre memleketimizin şartlarına uygun olanlar alınmıştır. Bu da onlardan bir tanesidir. Mutlaka orada olduğu için değildir.

BAŞKAN — Sayın Aybar, buyurunuz sorunuzu sorunuz.

MEHMET ALİ AYBAR (İstanbul) — Sayın Başkan, Sayın Komisyon Başkanı; soru müessesesinin dışında milletvekillerinin yararlanabileceği bazı müesseseler var dedi ve Meclis Araştırmamasından bahsetti. Halbuki elimizdeki teklifte milletvekillerinin hakları ellerinden alınmış görünüyor. Bu husustaki görüşünü rica edeceğim.

CEVDET AKÇALI (Devamla) — Milletvekillerinin bu hakları ellerinden alınmamıştır. Evvelâ, soruşturma Birleşik Toplantı İktüzüğünü ilgilendiren bir husustur. O hususa bizim bu iktüzükle bir tadilat getirmemiz mümkün değildir. Bir tek milletvekili, arzu ettiği takdirde bir soruşturma komisyonu kurulmasını ister, istediği eylemin Meclisin denetimi altına girmesini temin eder.

MEHMET ALİ AYBAR (İstanbul) — Araştırma ve genel görüşme...

CEVDET AKÇALI (Devamla) — Araştırma ve genel görüşme de bir denetim yoludur. O, muayyen şartlarla gelecek maddelerde, biz bunun ne için öyle olduğunu arz edeceğiz. Yine bu milletvekillerinin elinden alınmamıştır

MEHMET ALİ AYBAR (Devamla) — On kişiye çıkarmışsınız; ben kişi olarak kullanılmamasından söz ediyorum.

CEVDET AKÇALI (Devamla) — On kişi de milletvekilidir.

MEHMET ALİ AYBAR (İstanbul) — Ben kişi olarak denetim hakkından bahsediyorum.

CEVDET AKÇALI (Devamla) — O madde geldiği zaman gerekçesini arz ederiz zati âlinize Sayın Aybar.

BAŞKAN — Soru anlaşıldı Sayın Aybar, gensoru konusunu kastediyorsunuz. Komisyonun onunla ilgili bir beyanı yok. Bir kişinin soruşturma önergesi verme hakkının mevcud olduğunu ifade ediyorlar. Gensoruyla ilgili bir beyanları yok.

MEHMET ALİ AYBAR (İstanbul) — Sayın Başkan, ben gensoruyu sormuyorum; Meclis Araştırması ve genel görüşme diyorum.

BAŞKAN — Anladım da, onlar müteakip maddelerde.

MEHMET ALİ AYBAR (İstanbul) — Yok. Eğer geri alacaklarsa maddeyi bilmem; ama bu haliyle bir milletvekilinin hakkı elinden alınmıştır, on milletvekiline verilmiştir.

BAŞKAN — Sorular cevaplandırılmıştır.

ORHAN DENGİZ (Uşak) — Söz istiyorum Sayın Başkan.

BAŞKAN — Söz talebinizi kaydettim Sayın Dengiz. Çalışma süremiz bitmiştir. O itibarla, bugün öğleden sonra saat 15,00'de toplanmak üzere Birleşime ara veriyorum.

(Kapanma saati : 13,05)

İKİNCİ OTURUM

Açılma Saati : 15,00

BAŞKAN : Başkanvekili Vahit Bozatlı

KATİPLER : Mustafa Orhan Daut (Manisa), Tufan Doğan Avşargil (Kayseri)

BAŞKAN — Millet Meclisinin 20 nci Birleşiminin ikinci celsesini açıyorum.

III. — BAŞKANLIK DİVANININ GENEL KURULA SUNUŞLARI (Devam)

2. — Millî Eğitim Komisyonu Başkanlığının Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri hakkındaki 633 sayılı Kanunun bazı maddelerinin

değiştirilmesi, bu kanuna yeni bazı maddeler eklenmesi, geçici maddelerinin bazı fıkralarının kaldırılması hakkındaki kanun teklifini görüş-

mek üzere kurulan Geçici Komisyona, 2/123, 2/137, 2/150, 2/213, 2/638, 2/656 sayılı dosyaların da havalesine dair tezkeresi. (2/123, 2/137, 2/150, 2/213, 2/638, 2/656, 3/976)

BAŞKAN — Millî Eğitim Komisyonunun bir tezkeresi var. Okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri hakkındaki 633 sayılı Kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesi, bu kanuna yeni bazı maddeler eklenmesi, geçici maddelerinin bazı fıkralarının kaldırılması hakkındaki kanun teklifi için Genel Kurulca, kurulması kabul edilen geçici komisyona, halen komisyonumuzda bulunan ve bu konu ile ilgili olan aşağıdaki dosyaların da havale edilmesini saygılarımla arz ederim.

İstanbul

Mehmet Yardımcı

Millî Eğitim

Komisyonu Başkanı

2/123 Trabzon Milletvekili Ali Rıza Uzuner ve dört arkadaşı.

2/137 Sivas Milletvekili Enver Akova ve Tevfik Koraltan.

2/150 C. Senatosu Ankara Üyesi Yiğit Köker.

2/213 Yozgat Milletvekili İsmet Kapısız ve dört arkadaşı.

2/638 Hatay Milletvekili Ali Yılmaz ve 78 arkadaşı.

2/656 İçel Milletvekili Hilmi Türkmen ve 6 arkadaşı.

BAŞKAN — Önergeyi tasviplerinize sunuyorum. Kabul edenler.. Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

IV. — GÖRÜŞÜLEN İŞLER (Devam)

1. — Çorum Milletvekili Abdurrahman Güler, Tunceli Milletvekili Kenan Aral, Muş Milletvekili Nermin Neftçi, İstanbul Milletvekili Reşit Ülker, Konya Milletvekili M. Kubilay İmer ve Van Milletvekili Salih Yıldız'ın Millet Meclisi İçtüzük teklifi ve Anayasa Komisyonu raporu (2/706) (S. Sayısı : 763)

BAŞKAN — İçtüzük müzakerelerine devam ediyoruz.

Söz sırasını takdim ediyorum. Gruplar adına, Sayın Kadri Eroğan, Sayın Orhan Dengiz. Şahısları adına, Sayın Buldanlı, Sayın Kazova, Sayın Mutlu, Sayın Hacıbaloğlu, Sayın Yılmaz, Sayın Müderrisoğlu.

Bir yeterlik önergesi gelmiştir. Son olarak komisyon konuşmuş olduğu için sözü yeterlik önergesi gelmesi nedeniyle veriyorum.

Demokratik Parti Grubu adına Sayın Eroğan, buyurun.

D. P. GRUBU ADINA NURİ EROĞAN (İstanbul) — Sayın Başkan, sayın üyeler;

Uzun münakaşalara sebeb olan soru müessesesi üzerinde duruyoruz. Bu, komisyonca da memnuniyeti mucibolarak karşılanmak lâzım gelir; milletvekillerinin denetim haklarında ne

kadar hassas olduklarını gösterir. Ancak, bazı konuşan arkadaşların mütalâalarına katılmak pek mümkün değil. Hususiyle, bu denetim hakkına büyük değer verdiğini tecrübe ile gördüğümüz Sayın Özgüner, maddenin olduğu gibi kabulünü istedi ve öne birtakım mütalâalar koydu. Bunlar arasında bu hakkın suiistimal edildiğini söylediler. Hakkın kötüye kullanılması, hakkın ortadan kaldırılmasına sebep teşkil etmez. Bir misâl verdiler, zannederim komisyondan bu misal, birisi sormuş; Türkiye'de kaç tane eczane var? Şu bir gerçek ki, o suali soran arkadaşımız eczane açacağı sebebiyle sormamıştır, bunu. Belki eczanelerle alâkalı bir kanun tedvini hakkında çalışmaya girecektir, bu bilgiyi edinmek istemiştir. Bunun Meclis çalışmasını yavaşlatmasıyla bir alâkası var mı?

Sayın komisyon başkanı dediler ki, biz bu hakkı ketmetmiyoruz bilâkis genişletiyoruz. Bu, Meclis çalışmalarını tıkamakta, arka arkaya gelen sorular, bunun yanında Meclis araştırması da vardır, ona da başvururlar pekâla. İyi ama, Meclis araştırmaları bu sefer çoğalacak, o yol tıkanacak. Buna ne cevap verilir?

Belçika İçtüzüğünden getirildiğini söylediler. Orada da bu hükmün daha geniş suretle

bu hakkı tahdit ettiğini söylediler. Sayın Süleyman Demirel'in grupta yaptığı konuşmada bir misali vardır, Belçika'da 180 günde hükümet kurulmazsa kimse sesini çıkarmaz. Ama Türkiye'de sekiz günde hükümet kurulmazsa kıyamet kopar. Türkiye'nin şartlarına göre içtüzüğü de tanzim etmek lâzım gelir.

Şimdi arkadaşlar, bu hakkın hiçbir suretle kısıtlanmasına taraftar değiliz. Ümidediyoruz ki, komisyon büyük gayret sarfetmiş, çok çalışmıştır, kendi eserini değiştiregellerle geciktirmeye veya şu sebeple başka şekil almasına taraftar değildir, emeğinin mahsülünü korumak istemektedir; ama biz de haklarımızın kısıtlanmasına razı değiliz. Hususiyle, şu şu şu sualler sorulabilir, bunun dışındaki sualler sorulamaz şeklindeki takyitler bizi rencide etmektedir. Bugünü değil, çok uzun zaman tatbik edilecek olan bir tüzüğü hazırlıyoruz. Bunun için daha dikkatli olalım. Mümkün olursa bu maddenin tümünü geri alsınlar, bu suretle biz de rahatlığa kavuşalım. Saygılar sunuyorum.

BAŞKAN — Kifayet önergesini okutuyorum.

Meclis Başkanlığına

Kâfi miktarda üye konuşmuştur. Müzakerelerin kifayetini arz ve teklif ederim.

Amasya
Salih Aygün

BAŞKAN — Kifayeti Genel Kurulun tasvibine sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Önergeleri okutuyorum.

Meclis Başkanlığına

95 nci maddenin tekliften çıkarılmasını öneririm. Saygılarımla.

İstanbul

Mehmet Ali Aybar

Sayın Başkanlığa

95 nci maddenin metinden çıkarılmasını teklif ederim.

İçel

Celâl Kargılı

Millet Meclisi Sayın Başkanlığına

İçtüzüğün 95 nci maddesinin tamamen çıkarılmasını arz ve teklif ederim.

Afyon Karahisar
Süleyman Mutlu

Sayın Başkanlığa

95 nci maddenin metinden çıkarılmasını saygıyla öneririm.

Ordu

Ferda Güley

Sayın Başkanlığa

95 nci maddenin (A) bendinin metinden çıkarılmasını arz ve teklif ederim.

İstanbul

Nuri Eroğan

Sayın Başkanlığa

Görüşülmekte olan 95 nci maddenin (A) bendindeki, «Sırf istatistik nitelikte veya» tabirinin maddeden çıkarılmasını arz ve teklif ederim.

Tokat

Osman Hacıbaloğlu

Sayın Başkanlığa

Konuşulmakta olan 95 nci maddenin (A) fıkrasındaki «Sırf istatistik niteliğinde veya» ibaresinin metinden çıkarılmasını arz ve teklif ederim.

Uşak

Orhan Dengiz

Sayın Başkanlığa

İçtüzüğün 95 nci maddesinin (a) fıkrasındaki «Sırf istatistik niteliğinde veya» kelimelerinin metinden çıkarılmasını arz ve teklif ederim.

Saygılarımla.

Nevşehir

Hüsamettin Başer

Sayın Başkanlığa

95 nci madde :

a) Matlabındaki «sorulamayacak sorular» tabirinin «Sorulamayacak konular»

b) Madde metnindeki «Aşağıdaki sorular» tabirinin «Aşağıdaki konular»,

c) (a) fıkrasındaki «sorular» kelimesinin «konular»,

d) (b) fıkrasındaki «sorular» kelimesinin, «konular»,

e) (c) fıkrasındaki «sorular» kelimesinin «konular» olarak değiştirilmesini arz ve teklif ediyorum.

Saygılarımla.

Bolu

Halil İbrahim Cop

Sayın Başkanlığa

95 nci maddenin (a) bendinin başına «Yazılı sorular hariç» ibaresinin eklenmesini arz ederim.

Saygılarımla

İstanbul

Nuri Eroğan

BAŞKAN — Şimdi önergeleri sırasıyla muameleye koyacağız.

Maddenin tamamen metinden çıkarılması niteliğinde, birbirlerinin aynı 4 önerge var. Bu önergelere - geliş sırasına göre okuduk - ilk önerge Sayın Mehmet Ali Aybar'ındır. Diğer önerge sahipleri, Sayın Calâl Kargılı, Sayın Süleyman Mutlu ve Sayın Ferda Güley, önergelerinizi birlikte işleme koyacağız. Geliş sırasına göre, Sayın Mehmet Ali Aybar'ın önergesi üzerinde işlem yapacağız.

Bu, metni aynı olan bu önergelere katılıp katılmadığınız hususundaki beyanınız ne Sayın Komisyon?

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Katılmıyoruz, Sayın Başkan.

MEHMET ALİ AYBAR (İstanbul) — Kısaca önergeyi izah edeceğim, Sayın Başkan.

BAŞKAN — Önergenizi izah için, buyurun Sayın Aybar.

MEHMET ALİ AYBAR (İstanbul) — Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; 95 nci maddede 3 konu olarak toplanan ve soru sorma hakkını kısıtlayan hususlar Yüce Mecliste kabul edilecek olursa, kişi olarak milletvekilinin denetleme hakkı tamamen ortadan kalkmış olacaktır. Soru sorma yetkisi 94 nci maddede iyice kısıtlanmıştır. Şimdi 3 hususun da soru konusu yapılması Meclis Başkanının yahut Başbakan ve yahutta bakanların takdirine bırakıldığına göre, bu kapı tamamen kapatılıyor demektir.

Bunun dışında, kişi olarak milletvekilinin başvuracağı ve Sayın Komisyon Başkanının, halen açık bulunduğunu mükerreren buradan ifade ettiği iki müessese daha var. Genel görüşme ve Meclis araştırma müesseseleri ki, biraz sonra göreceğiz, kişi olarak milletvekilinin bu yollara da başvurması tüzük teklifinde kapatılmıştır. Dikkatinize arz ederim. Bu yollarda da kapatılmıştır. Çünkü ancak 10 milletvekili bir araya gelerek bu yoldan denetim görevini

yapabilirler. Demek oluyor ki, şu soru önergesi üzerinde, soru sorma hakkı üzerinde bu kadar titizlikle durmuş olmamızın nedeni gayet açıktır, sarih tir. Yüce Meclisin, verdiğim önergeye iltifat etmesini rica ederim.

Tekrar ediyorum bu, Meclis Başkanına, Başbakanla aidolan bakana sınırsız bir ret yetkisi veriyor, soruya cevap vermemek için eline büyük imkânlar sağlanmış bulunuyor, bu üç fıkra halinde.

Bu itibarla milletçe seçilmiş olan milletvekilinin millet adına burada yapacağı denetleme görevinin böylece kapanmasına imkân vermeyeceğini umarım, Yüce Meclisin. Çünkü bu, bugün için kabul etsek de, bugünkü Meclisin kompozisyonuna göre bir fikir sahibi olarak halledeceğimiz bir mesele değildir. Uzun yıllar bu fetvü zükle amel edilecektir. Bundan dolayı verdiğim önergeye iltifat etmenizi rica eder, saygılar sunarım.

BAŞKAN — Önergeyi, önerge sahibinin kısa izahlarını dinlediniz. Bu önergeyi ve birlikte işleme koyacağımızı bahsettiğimiz metni, meali, mânası aynı olan ve isimlerini biraz evvel okuduğum, sayın üyelere ait önergeleri birlikte Genel Kurulun tasvibine sunuyorum. Hepsini birlikte işleme koyuyorum. Kabul edenler...

FERDA GÜLEY (Ordu) — Sayın Başkan, aynı mealde benim de bir önergem vardır.

BAŞKAN — Hepsini birlikte oya koyuyorum. Bir dakika müsaade buyurun, efendim. 95 nci maddenin metinden çıkarılmasına müte-dair önerge dir. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Diğer önergeyi tekrar okutuyorum.

(İstanbul Milletvekili Nuri Eroğan'ın önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Komisyon katılıyor mu?

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Katılmıyoruz, Sayın Başkan.

BAŞKAN — (a) bendinin metinden çıkarılmasına dair Sayın Nuri Eroğan'ın önergesine komisyon katılmadığını beyan ettiler. Önergeyi tekrar okuttum. Önergeyi kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Diğer önergeleri tekrar okutuyorum.

(Tokat Milletvekili Osman Hacıbaloglu'nun önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Aynı mealde, aynı önergeyi müteakip verilmiş diğer önergelerin sahiplerinin isimlerini arz etmekle iktifa edeceğim. Biraz evvel okuttum, çünkü.

Sayın Orhan Dengiz, Sayın Hüsametdin Başer, ilk önce önerge veren Sayın Hacıbaloğlu'na katılıyor musunuz?

HÜSAMETTİN BAŞER (Nevşehir) — Katılıyorum.

ORHAN DENGİZ (Uşak) — İştirak ediyorum.

BAŞKAN — Katıldıklarını beyan ettiler. İlk gelen Sayın Hacıbaloğlu'nun önergesini işleme koyuyorum.

Komisyon bu önergeye katılıyor mu efendim?

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Katılıyoruz Sayın Başkan.

BAŞKAN — (a) fıkrasının «sırf istatistik niteliğinde veya» deyiminin çıkarılması hususundaki bu önergeye Komisyon katıldığını beyan etti.

Genel Kurulun tasvibine sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Diğer önergeyi okutuyorum.

(Bolu Milletvekili Halil İbrahim Cop'un önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Komisyon katılıyor mu?

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Sayın Başkan, (c) fıkrasındaki «konular» tâbiri hariç diğerlerine katılıyoruz. Çünkü o zaman (c) fıkrasında iki defa «konular» tâbiri geçmektedir. (c) fıkrası hariç diğerlerine katılıyoruz.

HALİL İBRAHİM COP (Bolu) — Komisyona katılıyorum.

BAŞKAN — «Sorulamayacak sorular» yerine «Sorulamayacak konular» öneriyor. Yalnız, önerge sahibi de ifade ettiler (c) fıkrası üzerinde bir tadilât teklifleri yok, vazgeçiyorlar ondan. Öyle mi idi Sayın Cop?

HALİL İBRAHİM COP (Bolu) — Evet, Komisyona iltihak ediyorum.

BAŞKAN — Diğer (a) ve (b) fıkralarında da «sorular» deymi yerine «konular» deyimini kullanılmasını öneriyor.

TURHAN ÖZGÜNER (İçel) — Komisyona sual sorabilir miyim?

BAŞKAN — Niçin Sayın Özgüner?

TURHAN ÖZGÜNER (İçel) — Aydınlığa kavuşmak için, rey vereceğiz.

BAŞKAN — Buyurun dinleyeyim ki efendim nedir soru, ne konuda.

TURHAN ÖZGÜNER (İçel) — Sormak istediğim şu efendim.

Maddenin matlabında sarahaten «soru» deymi var. Hangi soruların sorulamayacağı şeklinde de bir madde açıklamasıyla başlanıyor. a, b, c fıkralarından «soru» deyimini kaldırırsak «konu» dersek, bu şüphesiz hem yetişmez, hem anlamı güçleşir. Bunu nasıl tefsir ediyorlar? Açıklığa kavuşsun, zapta geçsin.

BAŞKAN — Sayın Komisyon, maddenin matlabı, «Sorulamayacak sorular» dı; bunun «konular» yapılması hususunda açıklamanız.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Sayın Başkan, matlaptaki «sorular» ın da «konular» olarak değiştirilmesini önermiştik zannedirim.

«Soru» ile «konu» yu aynı maksat, aynı muhtevada kabul ediyor, Komisyon. Sadece redaksiyon bakımından «Sorulamayacak sorular» dan «Sorulamayacak konular» ın daha Türk diline uygun geldiği kanaatiyle biz bunu kabul ediyoruz. Yoksa, genişletmek maksadıyla değil.

ALİ NAILİ ERDEM (İzmir) — Sayın Başkan, bir noktayı hatırlatmama müsaade eder misiniz?

BAŞKAN — Buyurun efendim.

ALİ NAILİ ERDEM (İzmir) — Efendim, 6 ncı kısım; «Denetim yolları 1. Bölüm.»

Soru : Madde 94. —

Madde 95. — «Sorulamayacak sorular» Demekki asıl madde «Soru». Zannediyorum ki, burada «Sorulamayacak soru» ile onu çerçeveleyen a, b, c deki «konu» iki ayrı anlama geldiği için; «soru» başlangıçta «soru» olarak kalmalıdır, «konu» olarak içeride değişmelidir. «O konuya ait sorulamayan soru» onu kastetmek istiyorlar.

BAŞKAN — Komisyon, mütalâasını beyan etti. Yeni bir açıklama yapmanıza lüzum var mı Sayın Komisyon? Yani, açıklamanızda bir değişiklik yapıp yapmama hususunda bir değişiklik var mı? Katılmadığınızı beyan ettiniz, yeni bir açıklama yapmayı, yahut bir değişiklik yapmayı gerekli görüyor musunuz?

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Hayır.

BAŞKAN — Okunmuş bulunan önerge sahibi maddenin matlabına ve bir de (a) ve (b) bentlerine müteallik «soru» terimleri yerine «konu» teriminin konmasını teklif etmektedir. Komisyon bu önergeye katılmaktadır.

Önergeyi Genel Kurulun tasvibine sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Diğer önergeyi okutuyorum.

(İstanbul Milletvekili Nuri Eroğan'ın ikinci önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Komisyon katılıyor mu?

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Katılmıyoruz Sayın Başkan.

BAŞKAN — Komisyon katılmıyor.

Önergeyi tasviplerinize sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Sayın Güley, önergelerin ilk okunması bitti, önerge mevcudunu Genel Kurula takdim ettim. Şimdi elimizde mevcut İktüzüğün tatbik şekli de öteden beri bu; önergelerin okunması bittikten sonra yeniden önerge kabul etmemek şeklinde bir eğilimimiz var. Ancak, sizin yeni verilmiş bir önergeniz, bu sürenin bitiminden sonra verilmiş durumda. Ben, maddenin daha iyi bir şekilde tedvin edilmesine yardımcı olur mülahazasıyla bu önergenizi işleme koymak lüzumunu duyuyorum, kabul edip etmemek Genel Kurulun takdirine vabestedir.

OSMAN HACIBALOĞLU (Tokat) — Sayın Başkan, bir önerge de bizim var.

BAŞKAN — Rica edeyim, erken verin önergeleri lütfen.

Sayın Ferda Güley'in önergesini takdim ediyorum.

Sayın Başkanlığa

95 nci maddeye aşağıdaki fıkranın eklenmesini saygı ile dilerim.

Ordu

Ferda Güley

«Sorusu kabul edilmeyen milletvekili, Başkanın bu kararına Genel Kurulda itiraz edebilir. Kesin karar, Genel Kurulda yapılacak görüşmeler sonunda saptanır.»

BAŞKAN — Diğer önergeyi okutuyorum.

Sayın Başkanlığa

95 nci maddenin (b) bendindeki «hukukî mahiyette» tâbirinin metinden çıkarılmasını dilerim.

Tokat

Osman Hacıbaloglu

BAŞKAN — Aykırılık derecesine göre tekrar okutuyorum.

(Tokat Milletvekili Osman Hacıbaloglu'nun önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Komisyon katılıyor mu?

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Bu ibarenin çıkarılması Komisyon maksadına aykırı gelmez. Bizim maksadımız istişari mahiyette sual sorulmamasıdır. Bu, hukukî de olabilir, tıbbî de olabilir. Yani bu tip suallerin sorulmamasıdır. Katılıyoruz.

BAŞKAN — «Tek amacı istişare sağlamaktan ibaret sorular» şeklinde kalıyor, o zaman.

ŞİNASI ÖZDENOĞLU (Ankara) — Sayın Başkan, o zaman hukukî olmuyor. Düzeltsinler, Türkçe ile alay etmeyelim; öylece gelip geçiyor. İstişare, sözlü de olabilir. Lütfen geri alsınlar, düzeltsinler.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Sayın Başkan, bizim gramer bilgilerimize göre bu ibare fazla Türkçeye aykırı değil; fakat arkadaşlarımızın aykırı olduğu hususunda kanaatleri varsa izah etsinler, biz de tenevvür edelim.

BAŞKAN — İzah imkânı veremem, ancak bir tereddütlerini ifade imkânını kendilerine verebilirim, soru şeklinde veya yerlerinden beyan şeklinde. Tekrar konuşma, müzakere açma olanğı mümkün değil.

OSMAN HACIBALOĞLU (Tokat) — Sayın Başkan, müsaade eder misiniz arkadaşlarımızın tereddütlerini belki ortadan kaldırabilirim.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Hacıbaloglu.

OSMAN HACIBALOĞLU (Tokat) — Efendim, takrir bendenizin. Maddede, hukukî istişareye meydan verilmeyecek, deniyor. Şimdi, hukukî istişareye meydan verilmeyecek denilince hukukiden gayri bütün istişarelere meydan verilecek demektir. İbarenin mefhumu muhali- finden o çıkıyor.

Binaenaleyh, kast tahakkuk etmiyor, sadece hukukî istişareyi bağliyor, diğer tıbbî istişare,

ziraî istişare, onları bağlamıyor. Hukukî olabilmesi için o tabiri çıkarıyorum. Madde daha rahat, daha iyi, daha münasip bir hal alıyor.

BAŞKAN — Tamam efendim, Komisyon katıldığını beyan etti.

Arkadaşların endişeleri şu: O takdirde (b) bendi Türkçe kurallarına uygun bir mahiyette olmuyor. Endişeleri bu. Eğer böyle bir endişeye katılıyorsanız lütfen ya yeniden bir redaksiyon...

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Ben o endişeye katılmıyorum Sayın Başkan. Türkçe kurallarına uygun olduğu kanaatindeyim.

TURHAN ÖZGÜNER (İçel) — Sayın Başkan, Komisyona yardımcı olabilmek için bir hususu ifade edebilir miyim?

BAŞKAN — Buyurun.

TURHAN ÖZGÜNER (İçel) — «Tek amacı danışma niteliğinde olan sorular,» desek...

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) Olabilir.

TURHAN ÖZGÜNER (İçel) — «Tek amacı danışma niteliğinde olan sorular...»

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Daha çok açıklık getirebilir.

BAŞKAN — Danışma istişaresinin karşılığı mı?

TURHAN ÖZGÜNER (İçel) — Karşılığıdır.

BAŞKAN — Başkanlığın yapacağı başka bir husus yok. Durum tavazzuh etmiştir.

Sayın Hacıbaloğlu'nun önergesini okuttum. Komisyon katıldığını ifade etmiştir. O itibarla, Komisyonun katıldığı bu önergeyi tasviplerinize sunacağım. Kabul edenler...

HALİL İBRAHİM COP (Bolu) — Sayın Başkan, sorular değil konular olacak. Biraz evvel o şekilde değiştirildi.

BAŞKAN — Tamam efendim.

Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Diğer önergeyi okutuyorum.

(Ordu Milletvekili Ferda Güley'in önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Komisyon?..

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Katılmıyoruz Sayın Başkan.

FERDA GÜLEY (Ordu) — Sayın Başkan, konuşmalar bitmiş olmakla beraber önergemî lütfedip değerlendirdiniz. Acaba kürsüden konuşmama müsaade eder misiniz?

BAŞKAN — Buyurun. Komisyon katıldığı için kısa bir izahta bulunabilirsiniz.

FERDA GÜLEY (Ordu) — Sayın Başkan, saygıdeğer arkadaşlarım;

Evvelâ, teamüllerin bir ölçüde dışına çıkarak, asıl önergemîn reddedilmesi üzerine, bizzat geç verdiğim önergemîn değerlendirilmesi hususunda sayın Başkanın göstermiş oldukları cömertliğe candan teşekkür ediyorum.

Değerli arkadaşlarım, konunun artık esasına girmem mümkün değil. Bu takdir içinde, sadece önergemî değerlendirebilmiş olmak ölçütleri içinde konuşacağım.

Sayın arkadaşlarım, büyük bir talihsizlik olarak böyle bir madde yeni yaptığımız ve uzun yıllar mutlaka uygulanacağına inandığımız içtüzüğümüze girmiş oluyor.

Amaç yolu açmaktır. Soru ile, iyi sorulmamış sorularla tıkanmış olan yolu açmaktır. Bu yararı sağlayabilmek için getiriliyor. Fakat, ben o kanıdayım ki, tatbikatta büyük güçlükler getirecektir. Özellikle Meclis Başkanına müteveccih olarak büyük güçlükler getirecektir ve ister istemez Meclis Başkanımız ne kadar âlicenap, dürist kişi olursa olsun, keyfilik ithamından kendisini koruyamayacaktır.

Soru müessesesi, Anayasanın getirdiği denetleme organlarının en önünde ve en değerlilerinden biridir. Böyle olumsuz bir şekilde ve tadadî olarak tüzükte, bazı soruların sorulamayacağı hükmünün getirilmesi tatbikatta hepimizi ve başta Millet Meclisi Başkanını son derecede rahatsız edecektir ve kendisini keyfilik ithamı ile suçlanmaya her defasında muhatap kılacaktır.

Meclisin kompozisyonu bugün böyle, yarın bir başka türlü olduğunda bunun anlamsızlığı, ya da büyük zararı daha çok meydana çıkacaktır. Uzun yıllar Parlâmentoda bulunmuş, Parlâmentonun çalışmasını hor safhasında, değişik tatbikatta bir ölçüde; yirmiye yakın senedir yaşamış bir arkadaşımız olarak, hulus ile arz ediyorum ki, getirmek istediğimiz iyiliği, bu madde beraberinde getirdiği kötülükle fazlasıyla ortadan kaldıracaktır.

Komisyondan özellikle istirham ediyorum. Önergem alâlacele hazırlanmıştır. Bir kısım ke-

limeler değiştirilebilir. Yalnız, verdiği soru önergesi Başkan tarafından re'sen reddedilen milletvekiline Genel Kuruluna sığınmak ve hakkını Genel Kurul huzurunda savunmak imkânı, olanağı sağlanmalıdır. Bu sağlanmadan bu hüküm böyle gelirse, hepiniz milletvekilleri olarak, sorusu reddedilen arkadaşımızın viedanen yanında oturuz ve hepiniz birlikte çoğu zaman bu kararı re'sen veren Meclis Başkanını suçlamaya katılırız. Kesin olarak bu kanıdayım.

Komisyon dan istirham ediyorum. Uygun görecekləri şekilde bu suplesi maddeye getirsinler.

Saygılar sunarım.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Sayın Başkan, Komisyonca kabul edilen teklifin 98 nci maddesi bu ihtiyaca cevap veriyor. Ayrıca buraya hüküm koymaya lüzum yoktur.

FERDA GÜLEY (Ordu) — 98 nci maddeyi acaba sayın Komisyon Başkanı lütfeder mi?..

BAŞKAN — 98 nci madde şu efendim: Başkanlıktan sorular. Meclis Başkanlığından soru sormak. Ayrıca, Başkanlık faaliyetini denetlemek hakkını üyelere verdiği için, 98 nci madde orada var demek istiyorlar.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALII (Adana) — Evet onu ifade etmek istiyoruz.

FERDA GÜLEY (Ordu) — Meclis Başkanından soru sormanın bununla alakası var mı efendim? Bununla hiç alakası yok...

BAŞKAN — Komisyon önergeye katılmadığını beyan etti. Önerge sahibi önergesini izah etti.

Önergeyi tasviplerinize sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Başka önerge yok. Kabul edilmiş bulunan önergelerle maddenin almış olduğu son şekli okutup oylatacağım:

Sorulamayacak konular

Madde 95 . — Aşağıdaki sorular Başkanlıkça kabul edilmez :

a) Başka bir kaynaktan kolayca öğrenilmesi mümkün olan konular;

b) Tek amacı istişare sağlamaktan ibaret konular;

c) Konusu evvelce Başkanlığa verilmiş gen-soru önergesiyle aynı olan sorular.

TURHAN ÖZGÜNER (İçel) — (b) fıkrası öyle değildi, değiştirmiştik.

BAŞKAN — Öyle efendim. Okunmuş bulunan maddeyi tasviplerinize sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Yazılı sorunun cevabı.

Madde 96. — Yazılı soruların cevabı, Başbakanlık eliyle Başkanlığa sunulur. Başkan, bu cevabı derhal soru sahibine iletir. Cevap, ayrıca, soru metniyle birlikte, Başkanlıkça, alındığı günkü veya bir sonraki birleşim tutanağının arkasına eklenir.

Yazılı sorular, Başbakanlığa ulaştıktan en geç, onbeş gün içinde cevaplandırılır.

Başkan, bu süre içinde cevaplandırılmayan yazılı sorular için yazıyla Başbakanın ve ilgili Bakan veya Bakanların dikkatini çeker.

Dikati çekme yazısının tarihinden itibaren onbeş gün içinde yazılı sorunun cevabı Başkanlığa gelmezse, yazılı soru, sözlü soruya çevrilir ve gündemde verildiği tarihe göre sıra alır.

BAŞKAN — Söz isteyen sayın üye?...

Sayın Kargılı, buyurun.

CELAL KARGILI (İçel) — Sayın Başkan, sayın milletvekilleri;

96 nci maddenin son fıkrasına kadar bir diyeceğimiz yoktur. Yalnız son fıkrasında, verilmiş bir yazılı soru Başkanlığının uyarısından sonra 15 gün içerisinde cevaplanmadığı takdirde sözlü soruya çevrilir diye bir husus var.

Muhterem arkadaşlar, benim anlamadığım bir nokta var. Bu nokta, bu içtüzük değişikliğiyle Meclislerin daha çalışır, daha verimli hale gelmesi sağlanmak istenmekte ve birtakım fuzulî yere işgaller ortadan kaldırılın istenmektedir. Ama bu istek istenirken, Meclisler 15 günde, 20 günde cevap verilsin derse buna bir diyeceğimiz yok. Cevap şu kadar zaman içinde verilmezse Başkanlık mercie uyarıda bulunacak, uyarıda bulunduktan sonra yine cevap verilmezse soru bu sefer sözlü soruya çevrilecek. Bu Meclisi meşgul etmek değil mi? İşte bunun adına Meclisi fuzulî yere meşgul etmek denir; başkalarının adına değil ama bunun adına Meclis fuzulî yere işgal ediliyor denir, içtüzükte.

Şimdi benim yüreğim sızlayarak söylüyorum. Parlâmenterlere çalışma olanağını kesen, onların çalışma olanağını elinden alan tekliflere parlâmenterlerin nasıl olumlu oy kullandıklarını ben anlayamıyorum.

Muhterem arkadaşlarım, şimdi siz bir soru soracaksınız, sorduğunuz soruya aylarca cevap gelmeyecek, sözlü soruya çevrilecek bu sefer. Sözlü soruya çevrildiği takdirde de, sözlü soru prosedüründe bir bekleme olanağına girecek ve aylar geçecek.

Muhterem arkadaşlarım, ben, Meclisleri daha hızlı gelişir ve sorulan sorulardan bir sonuç istihâl etmek imkânına biran evvel kavuşmamızın sağlanması amacıyla bir değişiklik önergesi vererek bu son fıkranın kaldırılmasını önermiş bulunuyorum. Bunu tekrar anlatarak zamanınızı almak istemiyorum ama, her halde Meclislerin fuzulî işgal edilmesine bundan daha başka, bundan daha güzel, bundan daha belirgin bir örnek de gösterilemez.

Yüce Meclise saygılar sunarım.

BÂŞKAN — Sayın Özgüner, buyurun.

TURHAN ÖZGÜNER (İçel) — Sayın Başkan, sayın arkadaşlarım;

Benden evvel konuşan sayın arkadaşımız son fıkraya itiraz etti. Ben sondan evvelki fıkraya da itiraz ediyorum. 96 ncı maddenin 3 ncü ve 4 ncü fıkraları, yani sondan itibaren ilki fıkranın tamamen metinden çıkarılması gereklidir arkadaşlar. Neden?

Çünkü, yazılı soru müessesesi ayrı, sözlü soru müessesesi ayrıdır. Bunu şüphesiz kurallarıyla münakaşa edecek değiliz. Ancak, yazılı sorular Başkanlığa ulaştıktan en geç 15 gün içinde cevaplandırılır. Bu âmir bir hüküm olarak kalmalı burada. Böyle iken, bu âmir hükmü birden bire ortadan kaldırılan fıkralar geliveriyor arkasından. Ne oluyor? Başkan, bu süre içerisinde cevaplandırılmayan yazılı sorular için yazıyla Başbakanın ve ilgili bakan ve bakanların dikkatini çeker. Niye? Niye oyalayalım Başkanlık Divanını? Sarahaten madde böyle şu iki fıkrasıyla, baştaki fıkrasıyla kalsın : Yazılı soru önergesi Başbakanlığa ulaştıktan sonra 15 gün içinde cevaplandırılır. Artık bunu da lütfetsinler, 15 gün az bir zaman değil, cevap versinler. Yazılı soru müessesesinin gereği bu arkadaşlar. Meclisin hakikaten bu derecede denetlemeden mahrum bırakılmasının gereği yok. Ee, bu, âmir hüküm gibi görülmesine rağmen arkasından âmir hüküm ortadan kalkıyor; âdetâ Meclis Başkanlık Divanı rica edecek, Meclis Başkanlığı Başbakanı rica edecek, bakanlardan rica ede-

cek; yahu şu kadar zaman geçti, çok rica ederiz cevap verin, sızlanıyor milletvekilleri. Olmaz arkadaşlarım böyle şey. Böyle şey olmaz... 3 ncü fıkra bir kere kesinlikle kalkmalı. Gelelim 4 ncü fıkraya.

Bu derece dikkati çekmiş olmasına rağmen Meclis Başkanı, Başbakan ya da bakanlar umursamaz., Hadise bu. Neden umursamaz? Demokratik parlamenter rejimde Yüce Meclis İcranın üzerindedir arkadaşlar, son söz Yüce Meclisinindir. Dikkati çekme yazısının tarihinden itibaren 15 gün deniyor. O 15 gün de beklenecek, yazılı sorunun cevabı Başkanlığa gelmezse yazılı soru sözlü soruya çevrilir, o zaman otomatikman sözlü soru olur. Arkadaşlarım sözlü soru olduktan sonra âkibetini Allah hayır eyleye, ne kadar zamanda sıra gelir?.. Biz yazılı soru müessesesinden istifade edeceksek, edeceğiz ama nasıl? Belki de sözlü soruya inkılâp edebilir diye hiç de teminatlı olmayan ve Yüce Meclisin çalışmasında milletvekilinin yazılı soru müessesesinden istifadesini artık bir şansa, bir ölçüde de Başbakanın arzusuna bağlı bırakmak, işi pamuk ipliğine bağlamakla hakikaten izah edilebilir. Böyle bir şeyin hakikaten tasvip göreceği umudunda değilim.

Arkadaşlar, 3 ncü ve 4 ncü fıkranın kesinlikle metinden çıkarılması yararlı olur kanısındayım. Önerge veriyorum, iltifatınızı rica eder, saygılar sunarım.

BÂŞKAN — Başka söz isteyen sayın üye?.. Yok. Önergeleri okutuyorum efendim.

Sayın Başkanlığa

96 ncı maddenin 3 ve 4 ncü fıkralarının metinden çıkarılmasını teklif ederim.

İçel

Celâl Kargılı

Meclis Başkanlığına

96 ncı maddenin son fıkrasının metinden çıkarılmasını saygılarımla öneririm.

İstanbul

Mehmet Ali Aybar

İçel

Celâl Kargılı

Millet Meclisi Sayın Başkanlığına

Görüşmekte olduğumuz İktüzüğün 96 ncı maddesinin son fıkrasının çıkarılmasını arz ve teklif ederim.

Afyon Karahisar

Süleyman Mutlu

Millet Meclisi Sayın Başkanlığına

Görüşülmekte olan Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 96 ncı maddesinin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini saygıyla arz ve talep ederim.

Rize

Zeki Köseoğlu

Madde 96, fıkra 1. — Değiştirilmesi : (yazılı soruların cevabı Başbakanlık veya ait olduğu bakanlık eliyle...)

Fıkra 2. — Değiştirilmesi : (yazılı sorular **Başbakanlığa** veya ait olduğu bakanlığa...)

Fıkra 3. — Değiştirilmesi : (...için yazıyla Başbakanın veya ilgili bakan ve bakanların dikkatini çeker.)

BAŞKAN — Diğer önergeyi okutuyorum.

Sayın Başkanlığa

96 ncı maddenin 2 ncı fıkrasının aşağıdaki biçimde değiştirilmesini saygı ile öneririm.

Ordu

Ferda Güley

İkinci fıkra : Yazılı sorular, Başkanlık yazısının Başbakanlığa sevk tarihinden itibaren en geç 15 gün içinde cevaplandırılır.

Millet Meclisi Sayın Başkanlığına

İçtüzük tasarısının 96 ncı maddesinin 3 ncü fıkrasının sonuna aşağıdaki cümlelerin eklenmesini arz ve teklif ederim.

Saygılarımla.

Afyon Karahisar

Süleyman Mutlu

«15 gün içinde yine cevap alınmazsa durum Genel Kurula arz edilir.»

Sayın Başkanlığa

96 ncı maddenin son iki fıkrasının metinden çıkarılmasını öneriyorum.

İçel

Turhan Özgüner

CELÂL KARGILI (İçel) — Sayın Başkan, benim önergem 4 ncü fıkranın kaldırılmasına mütedair idi, acaba 3 ncü fıkranın da kaldırılmasını ilâve etmek mümkün mü?

BAŞKAN — Aykırılık derecesine göre önergeleri tekrar okutuyorum.

(Turhan Özgüner'in son iki fıkranın çıkarılmasını isteyen önergesi tekrar okundu)

BAŞKAN — Sayın Kargılı, buna mı katılıyorsunuz? Birinci önergenize diğer fıkranın da ilâvesini istiyorum demistiniz.

CELÂL KARGILI (İçel) — Ben tekrar önerge gönderiyorum.

BAŞKAN — Biraz evvel okuttuğum sayın Özgüner'in önergesi iki fıkraya da şamil. Siz buna katılıyorsunuz o halde?..

CELÂL KARGILI (İçel) — Tamam efendim.

BAŞKAN — Sayın Aybar?..

MEHMET ALİ AYBAR (İstanbul) — Katılıyorum.

SÜLEYMAN MUTLU (Afyon Karahisar) — Ben katılmıyorum sayın Başkan. Benimki ayrı.

BAŞKAN — Peki, sayın Mutlu.

Son iki fıkranın çıkarılmasına müteallik önergeleri okuttum, Komisyon ne beyan ediyor efendim?..

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Biz komisyon olarak katılmıyoruz. Çünkü, son iki fıkra önceki fıkraların bir müeyyidesidir. Ben son iki fıkra kalktığı takdirde önceki fıkradaki 15 günlük müddetin bir müeyyidesi kalmamış olur. Komisyon olarak katılmıyoruz.

TURHAN ÖZGÜNER (İçel) — Sayın Başkan, bir sual sorabilir miyim?

BAŞKAN — Bir dakika sayın Özgüner.

Şimdi, üyeler endişelerini izhar ettiler. Sayın Komisyon Başkanı, sözlü soruya tebdil edilmesi, gündeme girmesi ne gibi bir müeyyide olacak?

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Başkanlığın dikkati çekme yazısı bir bakan için bizce en ağır müeyyidedir, kendi ölçülerimiz içinde. 15 gün zarfında cevap vermezse ortada bir müeyyide kalmıyor.

BAŞKAN — Peki.

Sayın Özgüner, komisyon önergenize katılmadığını beyan etti. Başka beyanda bulunmak istemiyorsunuz, yalnız soru soracaksınız; öyle mi?

TURHAN ÖZGÜNER (İçel) — Evet efendim. Önergemi izah yerine bir sual sormak istiyorum.

BAŞKAN — Buyurun efendim.

TURHAN ÖZGÜNER (İçel) — Sayın Başkan, Komisyon Başkanına şu suali tevcih ediyorum; Bu, müeyyide dedikleri husus aslında müeyyide gibi görünmediği için bu suali soruyorum.

«Başkanlık dikkati çeker, bu bir müeyyidedir.» dediler. Buna rağmen Başbakanlık gereğini yine yapmazsa, o zaman yazılı soru sözlü soruya çevrilir. Burada müeyyide dedikleri aslında bize konmuş bir müeyyide gibi oluyor. Yani ters orantı var burada. Müeyyide aslında Başbakanın kendine değil, sanki bize teveccüh ediyor, milletvekilleri olarak.

Bunu nasıl hukukî olarak izah edebiliyorlar, rica edeceğim.

TALÂT KÖSEOĞLU (Hatay) — Sayın Başkan, bir dakika..

BAŞKAN — Sorunuz mu var, sayın Köseoğlu?

TALÂT KÖSEOĞLU (Hatay) — Sayın Başkan, kifayet önergesi sorulara da şamildir. Kifayet önergesi kabul edildikten sonra soru sormak usule uygun değildir. Bu yönden dikkatimizi çekmek istedim.

BAŞKAN — Sayın Köseoğlu, bu görüşülmekte olan önerge sayın Özgüner'in önergesidir, müemelen izah hakkı var. Sordum, soru şeklinde izah hakkımı kullanacağım dediler, onun için imkân verdim.

TALÂT KÖSEOĞLU (Hatay) — Kürsüden izah yerine, soru sormak istediler öyle mi?

BAŞKAN — Soru şeklinde kullanacağım dediler de onun için imkân verdim.

TALÂT KÖSEOĞLU (Hatay) — Peki efendim.

BAŞKAN — Bir de bu konuda önergenin kabulü sırasında zaman zaman komisyonun beyanından sonra tereddütlü noktalar kalıyor. Yalnız önergede bahsi geçen kısma müteallik bir açıklama yapma olanağını Başkanlık olarak ben dinliyorum, tereddüdü gerektirir bir durum varsa yardımcı olmak istiyorum, Başkanlık olarak, Başka türlü bir hak vermemeye çalışıyorum, bu konuda.

Şimdi, Sayın Komisyon, ben biraz evvel üyelerin tereddüdünü izah ettim. Yalnız buna bir şey ilâve etmek hatırımızdan geçmez mi? Şöyle : Bakan veya Başbakan soruya belli süreler içinde cevap vermedikten sonra mevcut kanunlarımıza göre. Türk Ceza Kanununun malûm hükümleri var, ihmal, vazifeyi suiistimal gibi birtakım müeyyideler var. Onların çalışıp çalışmayacağı görüşünü acaba komisyon nazarı dikkate aldı mı?

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Şimdi bu bir siyasi meseledir. Cevap alamayan bir üye isterse Meclisin denetim yollarından birine başvurmak hakkına her zaman sahiptir. Muayyen bir müddette cevap alamazsa veya aldığı cevap kendisini tatmin etmezse o yollar her zaman açıktır. Ancak burada arkadaşlarımızın önergesini kabul ettiğimiz takdirde; 15 gün zarfında cevaplandırılır, cevaplandırılmazsa ne olur, suali açıkta kalmaktadır. Biz, cevaplandırılmazsa ne olur, sualini Meclisten sorulan suallerin mutlaka muayyen müddette cevaplandırılmasını müeyyidelendirmek maksadıyla Başkanlığın dikkati çekme yazısı esasını koyduk ki, bir bakan için dikkati çekme yazısı her halde kâfi derecede ağır bir müeyyide olsa gerektir, kendi ölçülerimize göre.

BAŞKAN — Katılmadığımız hususundaki beyanımıza ek olarak bunu ifade ediyorsunuz.

Sayın Özgüner'in ve ona katılan diğer arkadaşların önergelerine komisyon katılmadığını beyan etmiştir. Önergeyi Genel Kurulun tasviplerine sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Aykırılık derecelerine göre diğer önergeleri işleme koyuyorum.

(İstanbul Milletvekili Mehmet Ali Aybar ile İçel Milletvekili Celâl Kargılı'nın önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Bir de Sayın Mutlu'nun, maddenin son fıkrasının metinden çıkarılmasına dair önergesi vardır. Veriliş tarihine göre Sayın Mutlu sizin diğer önergelere katılmanız hususunu hatırlatıyorum ve diğer önerge ile birlikte işleme koymam gerektiğini ifade ediyorum.

SÜLEYMAN MUTLU (Afyon Karahisar) — Tamam, katılıyorum efendim.

BAŞKAN — Sayın Komisyon katılıyor mu? ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Katılmıyoruz.

BAŞKAN — Son fıkranın metinden çıkarılması hususundaki talebe komisyon katılmadığını beyan etmektedir. Bu önergeyi Genel Kurulun tasvibine sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmemiştir. Bir diğer önergeyi okutuyorum.

(Rize Milletvekili Salih Zeki Köseoğlu'nun önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Komisyon katılıyor mu?

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Sayın Başkan, 94 ncü maddede Başkanlığın doğrudan doğruya bakanlıklarla yazışmasını temin eder istikamette olduğundan ve 94 ncü madde üzerinde bu tarz bir önerge Yüce Meclise kabul edilmiş olduğundan katılıyoruz. Bu, Başkanlığa doğrudan doğruya, Başbakanlık aracılığıyla olmadan bakanlıklarla muhabere etme imkânını sağlamaktadır. Sözlü soruların daha çabuk neticelenmesi imkânını sağladığı için katılıyoruz.

BAŞKAN — Komisyon katıldığını beyan etti. Önergeyi tasviplerinize sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Diğer önergeyi okutuyorum.

(Ordu Milletvekili Ferda Güley'in önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Komisyon katılıyor mu efendim?

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Sayın Başkan, sevk tarihinden sonra Başbakanlığa ulaşmaması ihtimali gözönünde bulundurularak komisyonumuzca Başbakanlığa ulaştığı tarih esas alınmıştır. Bu sevk edilir de, herhangi bir sebeple 10 gün gecikme ile Başbakanlığa ulaşırsa, bu 10 günlük geçen müddet 15 günden sayılmamak gerekir. Bunun için biz komisyonda bunu bilhassa ulaştığı tarih olarak kabul ettik. Başbakanlığa ulaştığı tarih bu 15 günlük müddetin başlangıç tarihi olarak esas alınmıştır. Başlangıç olarak sevk tarihi kabul edildiği takdirde yazı herhangi bir yerde kaldığı takdirde, (ki, bu Türkiye'nin şartlarına göre muhtemeldir). Başbakanlığa daha ulaşmadan bu müddet bitmiş olacaktır. Bu sebeple katılmıyoruz.

FERDA GÜLEY (Ordu) — Sayın Başkan, önergemizi izah etmek istiyorum.

BAŞKAN — Buyurun, Sayın Güley.

FERDA GÜLEY (Ordu) — Sayın Başkan, saygı değer arkadaşlarım;

96 ncı maddenin ikinci fıkrasında «Yazılı sorular, Başbakanlığa ulaştıktan en geç onbeş gün içinde cevaplandırılır.» denmektedir.

Bendeniz verdiğim önerge ile şimdi dinlediğiniz gibi, «Yazılı sorular, Başbakanlığa sevk tarihinden itibaren en geç 15 gün içinde cevaplandırılır» demek suretiyle tıpkı müteakip

maddede olduğu gibi belli bir süre içinde bu muamelenin seyrinin gerektiğine işaret etmek istiyorum.

«Başbakanlığa ulaştıktan sonra...» deniyor. Bu bizim kontrolümüz altında olmayan bir şeydir. Meclis Başkanlığından Başbakanlığa havale edilmiş olan bir soru önergesi - yazılı veya sözlü - hangi şartlar içinde hangi nedenlere bağlı olarak Başbakanlığa ne vakit ulaşır ve dolayısıyla getirilen 15 günlük mehil ne vakit, hangi tarihte, hangi günde başlar, bunun kontrolümüz altında olması mümkün değildir. İster istemez bir suiistimal şaibesini milletvekilinin iz'ânına, viedamına yaklaştırır. Yani, zaman bakımından bunu geciktirmişlerdir denir. Eğer bu 15 günlük müddet (çünkü Başbakanlığa gidecek, o ilgili bakanlığa gönderecek, ilgili bakanlık oturacak o konuyla alakalı cevabı hazırlayacak, aynı yollardan geri dönecek ve nihayet Meclise gelecek) az geliyorsa 16 gün desin, 17 gün diyelim, yani mutlaka yuvarlak rakamlar söylemek mecburiyetimiz yok. Eğer yetmiyorsa iki gün daha koyalım 17 gün diyelim, 18 gün diyelim, fakat kontrolü Meclis Başkanlığının elinde olan bir mekanizma (kuralım, Meclis Başkanlığının kontrol edemeyeceği bir mehlede getirmeyelim. Filhal, eski Tüzüğümüzde böyle bir zafı vardı «Vusulünden önce» gibi, «İki inikat sonra» gibi bir şey vardı, fakat tatbikatta bu kötü kullanılmıştır. Tecrübeme istinadederek arz ediyorum, tatbikatta bu kötü kullanılmıştır, yeni tüzüğümüzde bu za'fı getirmeyelim.

Komisyonundan, makul ölçüler içinde munasip görecekləri zamanla ilgili fazlalaştırmayı getirmek şartıyla önergemizi desteklemek lütfunda bulunmasını istirham ediyorum efendim.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Sayın Başkan, bu izahat ve Sayın Başkanlık Müşaviri Şükrü Efem'in de, tatbikatın önerge istikametinde olduğu yolundaki işaretleri üzerine bu önergeye katılıyoruz.

BAŞKAN — Önergeyi Genel Kurulun oyu-na sunuyorum.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Önergelerini müddet yönünden de düzeltmek isterlerse o yönden de bir fırsat verilmesini istirham ediyorum.

FERDA GÜLEY (Ordu) — Sayın Başkan, önergemdeki 15 günlük müddeti 20 gün olarak değiştiriyorum efendim.

BAŞKAN — Peki efendim.

Komisyon, önerge sahibinin ısrar ettiği, sürenin 20 gün olması ve yazının, Başkanlık yazısının yazıldığı tarihten itibaren 20 gün..

MUSTAFA RONA (Artvin) — Sayın Başkan, bazı bilgiler taşradan istenmektedir. Onun için 20 gün azdır kanaatindeyim. Kesin olması için makûl bir sayı koymak mecburiyetindeyiz her halde efendim.

BAŞKAN — Şimdi izin verirseniz ben sayın üyelerden bir ricada bulunacağım : Biz aşağı yukarı komisyon çalışmasını nerede ise Genel Kurula aktarmış durumdayız. Lütfedin, bunların komisyonda yapılmış olması gerekir. Ya bunun bütün teferruatına fazla girmeyen ve ancak komisyonun eksik bıraktığı konuları tamamlayan bir müzakere vasatında kalmalıyız veya komisyonun yeniden madde tedvin etmesi gibi Genel Kurulda her madde üzerinde uzun zaman sarfetme yolunu seçmeliyiz ; o takdirde işlerimizin çok uzun sürmesi gibi bir sakıncayı bilerek kabul etmemiz gerekecek. Bu tarzda çalışma bize süratli müzakere imkânı vermiyor efendim. Komisyonla, maddeler ele alınmadan görüşülüp mutabakat hâsıl olursa değişiklik önergelerini öylece getirin, kısa sürede bitirelim. Önergeler bitiyor, arkasından tekrar değişiklik önergeleri intikal ediyor. Bunlara müsaade etmemiz mümkün değil, içtüzük de müsaade etmiyor esasen. Önergeleri okuduk bitti artık, aykırılık derecesini tayin ettim, ondan sonra en aykırı bir önerge gelirse ben zaten işleme de koyamam.

Sayın komisyon arkadaşların endişeleri, tereddütleri henüz izale edilmemiş durumda. Siz eğer lüzum görüyorsanız önergelerle birlikte maddeyi size verelim, bir defa tetkik edin..

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Önergelerle birlikte maddeyi Komisyonumuza geri vermenizi ıstirham edelim efendim.

BAŞKAN — Komisyon, yeni verilen önergelerle beraber ve kabul edilmiş bulunan önergeleri de dikkate alarak maddeyi geri istemektedir. Bu hususu tasviplerinize sunuyorum : Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Madde geri verilmiştir.

97 nci maddeyi okutuyorum.

Sözlü soruların gündeme alınması :

Madde 97. — Sözlü sorular, Başkanlık yazısının Başbakanlığa sevk tarihinden itibaren yedi gün sonra gündeme alınır. Başkan, gerekli görürse, bir Bakana ait sözlü sorular ile birden fazla Bakan tarafından cevaplandırılacak sözlü soruları, gündemin altıncı kısmı içerisinde bir araya toplayarak sırayla görüştürebilir.

Bir milletvekilinin birden fazla soru önergesi, başka soru önergeleri varsa aynı birleşimde görüşülemez.

Başbakan veya Bakan soruya gününden önce cevap verebilir.

Hükümet bir sözlü veya yazılı sorunun cevabını, kamu yararı sebebiyle veya gereken bilgilerin derlenebilmesi için bir ayı gecmemek üzere geciktirebilir. Bu takdirde Meclis Başkanlığına bilgi verilir.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Sayın Başkan, bu maddeye ait müzakerelerin tehirini, varsa değişiklik önergelerinin Komisyona iadesini taleb ediyoruz.

BAŞKAN — Değişiklik önergesi var efendim. Komisyon, değişiklik önergesiyle birlikte bu maddenin kendilerine tevdiini istemektedir. Bu hususu tasviplerinize sunuyorum : Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

98 nci maddeyi okutuyorum.

Başkanlıktan sorular :

Madde 98. — Başkanın, Başkanlık Divanının, Başkanlık Divanı üyelerinin ve Danışma Kurulunun Millet Meclisinin faaliyetleriyle ilgili görevleri hakkında, Başkanlıktan sözlü veya yazılı soru sorulabilir.

Bu sorular Başkan veya görevlendireceği Başkanvekillerinden biri tarafından cevaplandırılır. Soru sözlü ise, önergesi verildikten yedi gün sonra gündeme alınır.

Bu sorular hakkında da Hükümete yönetilen sorular hakkındaki hükümler uygulanır.

NURİ EROĞAN (İstanbul) — Şahsım adına söz istiyorum Sayın Başkan.

BAŞKAN — Buyurunuz efendim.

NURİ EROĞAN (İstanbul) — Sayın Başkan Meclis faaliyetleri, Başkanlık Divanı, Başkanlık Divanı üyeleri ve Danışma Kurulundan ibaret değildir ; komisyonlar da vardır. Komisyon-

yonların da birtakım çalışmaları hakkında milletvekilleri bilgi edinmek isterler. Burada başvuracakları makam elbetteki Başkanlık Divanıdır. Bu sebeple ben, bu metne Danışma Kurulundan sonra «ve komisyonların» kelimesinin ilâvesini teklif ettim. Komisyon başkanı da zannedirim uygun buldular, kendileri bu noksanlığın telâfi edilmesi lâzım geldiği kanaatindedir. Bu suretle madde : «Başkanın, Başkanlık Divanının, Başkanlık Divanı üyelerinin, Danışma Kurulunun ve komisyonların Millet Meclisi faaliyetleriyle ilgili görevleri hakkında, Başkanlıktan sözlü veya yazılı soru sorabilirler.» şeklini almaktadır.

Arz ederim.

BAŞKAN — Sayın Köseoğlu, buyurunuz efendim.

TALÂT KÖSEOĞLU (Hatay) — Efendim, burada komisyonu bu soru müessesesinin içine katmak doğru değildir. Aynı bir bölüm halinde komisyonların faaliyetlerine milletvekillerinin nasıl iştirak edecekleri, her milletvekilinin bu faaliyetlerde bulunacağı, orada konuşabileceği, soru sorabileceği açıkça yazılmıştır. Komisyonların çalışmaları milletvekillerinin çalışmaları mahiyetindedir. Komisyonların çalışmalarında milletvekillerinin onların çalışmalarında herhangi bir endişeleri olduğu takdirde, o komisyonun çalışmalarına bizzat katılabilir, orada soru sorabilir; komisyon başkanından veya meseleler hakkında izahatta bulunabilir. Bu bakımdan komisyon başkanlarına faaliyetleri hakkında herhangi bir sorunun sorulmasında hiçbir yarar yoktur ve bu müesseseler tamamen ayrı ayrıdır.

Komisyon, faaliyetlerini 45 gün içerisinde bitirmediği takdirde, o meselenin Genel Kurula geleceği müeyyidesi de vardır.

Binaenaleyh, burada müesseseler değişiyor. Komisyon çalışmaları Meclisin yasama çalışmalarıdır. Diğerleri kontrol etme, murakabe etme yetkisidir. Bunların ikisi birbirinden ayrılır. Birisi yasama görevi, diğer murakabe görevidir. O zaman, Umumi Heyetin çalışmaları hakkında sözlü soru sorulabilir, şeklinde bir mantık çıkar ki, doğru değildir.

Bu bakımdan, maddenin olduğu gibi muhafaza edilmesi lâzımdır.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Güley.

FERDA GÜLEY (Ordu) — Sayın Başkan, saygı değer arkadaşlarım;

Bendeniz de bu maddede, komisyonların ilâvesiyle ilgili olarak önerilen hususa itiraz ediyorum. Bu maddeye komisyon çalışmaları dahil edilemez, edilmesi mümkün değildir.

Asıl, basit bir husus için huzurunuzda geldim. 98 nci maddenin birinci fıkrasında, yazılış zafı vardır: «Başkanın, Başkanlık Divanının, Başkanlık Divanı üyelerinin ve Danışma Kurulunun, Millet Meclisinin faaliyetleriyle ilgili görevleri hakkında «...Acaba yanlış mı anlıyorum? Yani Millet Meclisinin faaliyetleriyle ilgili görevleri hakkında; yani kendi faaliyetleri Millet Meclisini çalıştırırken, ki, kendi faaliyetleri değil de, Meclisin faaliyeti mi efendim?

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Şimdi, müsaade eder misiniz Sayın Başkanım?

BAŞKAN — Konuşmanıza devam ediniz, buyurunuz.

FERDA GÜLEY (Devamla) — «Millet Meclisinin faaliyetleriyle ilgili görevleri hakkında» yani şöyle olsaydı : «Millet Meclisinin faaliyetleriyle ilgili olarak» değil de, Başkanın ve Başkanlık Divanının faaliyetleriyle» değil mi efendim?

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Evet. Şimdi, Meclis dışı çalışmaları bu murakabeye dahil değildir.

BAŞKAN — Bir dakika müsaade buyurunuz efendim. Lütfen Genel Kurula hitabedin, tereddütlerinizi izhar edin, komisyona sonra cevap verip, görüşünü belli eder.

FERDA GÜLEY (Devamla) — İtirazımı geri alıyorum efendim.

Saygılar sunarım.

BAŞKAN — Sayın Özgüner, buyurun.

TURHAN ÖZGÜNER (İçel) — Sayın Başkan, sayın milletvekilleri;

Biraz evvel değiştirelerle kabul edilen 95 nci maddenin bir ölçüde müeyyidesi olan maddede sayılabilir bu madde. Zira, 95 nci maddede, «Aşağıdaki sorular Başkanlıkça kabul edilmez» denildiğinde, «Başkanlığın takdirinde hata olursa, ne yapılacaktır?» suali şüphesiz soruldu. Bunun da cevabını hakikaten ancak 95 nci maddede bir ölçüde bulabildik. 98 nci

madde, «Başkanın, Başkanlık Divanının, Başkanlık Divanı üyelerinin ve Danışma Kurulunun, Millet Meclisinin faaliyetleriyle ilgili görevleri hakkında Başkanlıktan sözlü ve yazılı sorular sorulabileceğini» tayin etmektedir.

Şimdi, «sözlü veya yazılı soru» deniyor. Arkadaşlarım «yazılı»nın akıbeti biraz evvelki maddede olduğu gibi tehlikeye düşebilir. Yani tasvibedildi, karar verildi, saygılıyız. Ancak, 96 ncı maddenin «yazılı soruların ne surette netice vereceği, belki aynı ölçüde Başkanlık Divanı için de bahis konusudur. Şimdi Başkanlık Divanı, kendisine tevcih edilen yazılı soruyu acaba Başbakanlığa havale ettiği ve cevabını alamadığı 15 gün süre gibi bir süre içinde cevaplandırmazsa ne olacak? Bakıyoruz, burada şöyle bir deyim var: «Bu sorular, Başkan ya da görevlendireceği Başkanvekillerinden biri tarafından cevaplandırılır» süresi belirsiz. «Soru sözlü ise, önergesi verildikten 7 gün sonra gündeme alınır.»

Arkadaşlar, sözlü olanda bu böyle; ama yazılı olanın akıbeti nedir? Biliyorsunuz yazılı sorular, Başkanlık Divanı hariç, bakanlardan, başbakanlardan sorulduğu zaman, yazılı soru önergesi, biraz evvel kabul ettiğiniz 96 ncı madde gereğince (benim görüşüme, kanıma göre, karara saygılıyım ama, ben hâlâ bu geçmiş maddeyi benimseyemedim) Başbakan ya da bakanlardan sorulmuş yazılı soruların akıbeti sözlü sorulara müncer olacaktır. Aynı acaba Başkanlık Divanı tarafından da olabilir mi? Bunu Başkanlık Divanının böylece umursamayıp aylarca, icabında senelere yazılı soruya cevap vermeyeceği düşünülebilir tabii, maddede sarahat yoktur.

Komisyon Başkanının bunu sarahaten açıklamasını rica ediyor ve ondan sonra şüphesiz söz hakkımız mahfuz olmak üzere, sözümü burada bırakıyorum. Gerekirse önerge takdim edeceğim.

Saygılar sunarım.

BAŞKAN — Sayın Yaşar Akal, buyurunuz efendim.

Efendim, bazı arkadaşların tereddütleri var, sorular sormak istiyorlar. Komisyonla istişare ettikleri takdirde, Komisyon bir kısım soruları cevaplandırma olanağını bulacaktır. Ayrıca, gerekirse sıfahen beyan etmesini isti-

yorsanız, Komisyon keza çıkıp her an söz isteyebilir, burada arkadaşların tereddüdünü izale edebilir. Bu suretle biraz zaman kazanmış oluruz. Bu hususu tatbik etme olanağı var.

Buyurunuz Sayın Akal.

YAŞAR AKAL (Samsun) — Sayın Başkan, muhterem arkadaşlarım;

Konuşma yapmadan Sayın Komisyon Başkanına durumu arz ettim; fakat tatmin edici bir netice alamadığım için söz almaya mecbur kaldım, özür dilerim.

Burada 98 ncı maddede bir husus derpiş edilmemiştir. Olmasını hiç istemediğimiz, fakat çoğu kez olan bir husustur: Başkanlık makamında oturan değerli arkadaşımız, hiç gönül arzu etmediği halde, taraf tutucu davranışlarda bulunabilir ve bu bütün Meclisin, hiç değilse bir kısmının açıkça kabul edemeyeceği bir davranış olabilir. Bu davranış, hiç değilse o celsede halli mümkün bir husus sayılabilir. Bu hususun bu maddede hiç nazarı itibara alınmamış olduğunu görüyorum ve bu maddede nazarı itibara alınması gerektiğine inanıyorum. Bunun usulü nasıl bulunabilir? Müzakereleri uzatmamak için, şayet geri alacaklarsa kendilerine arz ederim. Ama benim bulduğum husus şu olabilir:

Bir grupça tüm olarak veya 5 milletvekili veya -sayısı mühim değil- 10 milletvekili tarafından, açıkça belli olacak şekilde taraf tuttuğu iddia edilen bir Başkan hakkında, usul hakkında müzakere açılabilmesi ve o davranışının gerekçelerini, bundan evvel gördüğümüz gibi açıklayabilmelidir.

Bunun belki hoşla gitmeyen tarafı, «Bir Başkan böyle hareket eder mi, bu faraziye den nasıl hareket ediyorsunuz da, bunu buraya getiriyorsunuz?» oluyor.

TALÂT KÖSEOĞLU (Hatay) — Bunun en büyük müeyyidesi, bir daha o kimsenin seçilmemesidir.

YAŞAR AKAL (Devamla) — Ben durumu arz ettim. Fakat bu maddede bu husus derpiş edilirse, hiç değilse o konuda bir usul müzakeresi açılarak, Meclisin çoğunluğu tatmin edilirse ve Sayın Başkanın da durumu bakımından yararlı olacağı kanısındayım.

BAŞKAN — Komisyon, söz mü istiyorsunuz efendim?...

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Yerimden açıklama yapmak istiyorum.

BAŞKAN — Yerinizden, buyurun.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Sayın Başkan, Sayın Yaşar Akal'ın bahsettiği mesele bu tasarı-
nın 64 ncü maddesinde bir usul meselesi olarak halledilmişti. Başkanlığın davranışındaki usule uygun olmayan, tarafsız olmayan hareketler varsa usul hakkında konuşma mevzuu maddesi altında bu mesele halledilmiştir. Bu madde de halen Komisyonumuzca geri alınmış müzakeresi tehir edilmiştir. Eğer bir tereddütleri varsa o maddenin müzakeresi sırasında tekrar beyan edebilirler. Bu maddede o bahsedilen meselenin yeri yoktur.

BAŞKAN — Sayın Eroğan buyurun.

NURİ EROĞAN (İstanbul) — Sayın Başkan, ikinci defa söz almak istemezdim; şayet Sayın Köseoğlu, Komisyonunun düşüncesinde bir tereddüt yaratacak şekilde bir beyanda bulunmasaydı.

Muhterem arkadaşlar, yalnız teşrii görevimiz yok, bunun yanında bir de denetim, murakabe görevimiz var. Meclis çalışmalarını denetlemek de hakkımız. Bunu, 98 ncü madde, Başkanlık Divanı vasıtasıyla Başkana sorulacak sualler şeklinde ortaya koymuş. Bunları tahdidi olarak tespit ettiğine göre, bunların dışında kalan bir hususu da eklemek bence zairettir. O sebeple «ve komisyonların» ibaresinin eklenmesini istedim, faydalı olacaktır kanısındayım. Çünkü, bir misal vereyim; 4 sene geçtiği halde halen Adalet Komisyonunda durmakta olan teşrii masuniyet dosyaları mevcuttur. Bunları bu derecede eza altında bırakmaya kimsenin hakkı yoktur. O komisyonun çalışmasını teşvik, tahrik, teşçi için Başkanlığa böyle bir müracaat yerinde olur.

Saygılar sunarım.

TALAT KÖSEOĞLU (Hatay) — Başkan muhatap değil, Komisyon Başkanına sual sorabilirsiniz.

BAŞKAN — Bir beyanınız mı olacaktı Sayın Komisyon?..

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Hayır efendim.

BAŞKAN — Başka söz isteyen sayın üye?.. Yok.

Madde ile ilgili önermeleri okutuyorum.

Sayın Başkanlığa

98 ncü maddedeki «Danışma Kurulu» kelimesinden sonra «Ve komisyonların» ibaresinin eklenmesini arz ederim.

Saygılarımla.

İstanbul

Nuri Eroğan

Sayın Başkanlığa

98 ncü maddeye son fıkra olarak aşağıdaki cümle eklenmiştir.

İçel

Celâl Kargılı

«Başkana, Başkanlık Divanına, Başkanlık Divanı üyelerine ve Danışma Kuruluna yöneltilen yazılı ve sözlü sorulara en geç bir ay içerisinde cevap verilir.»

BAŞKAN — Başka önerge yok. Önergele-ri aykırılık derecesine göre tekrar okutup işleme koyacağım.

(İstanbul Milletvekili Nuri Eroğan'ın önergesi tekrara okundu.)

BAŞKAN — Komisyon katılıyor mu efendim?..

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Katılmıyoruz .

BAŞKAN — Komisyon katılmıyor. Önergeyi oylarınıza sunuyorum.

Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Diğer önergeyi okutuyorum.

(İçel Milletvekili Celâl Kargılı'nın önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Komisyon katılıyor mu?..

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Katılmıyoruz Sayın Başkan.

CELAL KARGILI (İçel) — Önergemi izah edeceğim efendim.

BAŞKAN — Buyurun efendim.

CELAL KARGILI (İçel) — Sayın Başkan, değerli milletvekilleri;

Burada bir husus serdediliyor. Komisyon Başkanı, her hususta bir müeyyide aradığını, bir neticeye varılmak istendiğini söylüyor. Soru soracaksınız; cevap verilir, verilmez, ne zaman içerisinde verilir, verilmez, müeyyidesi yok. Vermez, müeyyidesi yok.

Şimdi, muhterem arkadaşlarım; ben bir hâ-tırat olarak söyleyeyim; Başkanlık Divanına tahmin ediyorum bundan 2,5 yıl önce, Millet Meclisinin önüne bir Atatürk heykelinin yapılması gerektiği hususunda bir öneride bulundum. «Bu hususta ne düşünüyorsunuz» dedim, halen cevap yok.

Şimdi, ona benzer çok sayıda önergelerime, Meclisin çalışmaları ile, birtakım meselelerimizin dile getirilmesiyle ilgili önergelerime de, bugün aradan iki yıl geçmesine rağmen halen cevap almamış bulunmaktayım.

Muhterem arkadaşlar, ben hepisini anlıyorum ama, yani bu önergenin kabul edilmemesindeki nedeni anlayamıyorum. Müsaade edin, Başkanlığa soru soracaksınız, şu hususlarda soru soracaksınız, buna bir cevap almak için soru soracaksınız. Sorduğunuz soruya ya cevap verilir ya verilmez. E, verilmemiş... Size örneğini veriyorum. Yani çok sayıda olan örneklerin bir tanesini veriyorum. En önemli ve hassas bir konuda soru sormuşum, «ne düşünüyorsunuz» demişim, cevap verilmemiş.

Şimdi, muhterem arkadaşlar, yani lütfedin benim konuşmalarımın hepsine ben konuşuyorum diye değil, doğru nereden gelirse gelsin nasıl olursa olsun, kabul edilmesi gerekir. Biraz evvel bir Sayın Adalet Partili üyenin fevkalâde, centilmence bahsettiği gibi bu mesele doğrudur, doğru olduğuna katılıyorum demesi şayanı şükrandır. Siz bir doğruyu getirin, bütün kalbimizle katılalım. Ama buna katılmamaktaki nedeni ve amacı anlayamıyorum. Soru soracaksınız, size örnekleriyle veriyorum. Cevap alamayacağımı bildiğim soruyu neden sorayım?...

TALAT KÖSEOĞLU (Hatay) — Son fıkrayı dikkatle okuyun, burada müeyyide yok.

CELÂL KARGILI (Devamla) — Yok efendim, bu sorular hakkında da, Hükümete yöneltilen sorular hakkındaki hükümler uygulanır...

TALAT KÖSEOĞLU (Hatay) — Hükümetin ki ayrı, Başkanlığın ki ayrı mı olacak.

CELÂL KARGILI (İçel) — Muhterem arkadaşlar, şimdi, zaten baştanberi bir yanlışlığın içindeyiz. Bir değerli arkadaşım burada çok güzel bir noktaya işaret etti. Bu o kadar hassas bir noktaydı ki... Sözlü soru ile yazılı

sorunun prosedürü başka.. Her yazılı soru bir sözlü soru haline getirilemez. Ama siz buradaki yaptığınız değişiklik önergesi ile her yazılı soruyu sözlü soru yapma olanağını getirdiniz. Yani yazılı soru başka bir şeydir. Buna başka bir cevap şekli, başka bir prosedür ister. Sözlü soru başka bir şeydir. E, şimdi ben kalkıyorum burada Başkanlık Divanına öyle sorular sorarım ki, bu hiç bir surette sözlü soru prosedürünün içerisine giremez... Lütfediniz, bunun da sadece bir neticeye bağlanması, maddenin sarahata kavuşması lâzımgeldiği kanısındayım, bu nedenle Yüce Meclise saygılar sunarım.

BAŞKAN — Önergeyi dinlediniz, önerge sahibi izah etti. Tasviplerinize sunuyorum.

Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Başka önerge yok. Okunmuş bulunan maddeyi bu haliyle tasviplerinize sunuyorum.

Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

99 neu maddeyi okutuyorum.

İKİNCİ BÖLÜM

Genel görüşme

Genel görüşmenin tarifi :

Madde 99. — Genel görüşme, toplum ve Devlet faaliyetlerini ilgilendiren belli bir konunun Millet Meclisi Genel Kurulunda görüşülmesidir.

BAŞKAN — Madde üzerinde söz isteyen sayın üye?.. Yok. Maddeyi tasviplerinize sunuyorum.

Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

100 neu maddeyi okutuyorum.

Genel görüşmenin açılması :

Madde 100. — Genel görüşme açılması, Hükümet, siyasi parti grupları veya en az on milletvekili tarafından Başkanlıktan bir önergeyle istenebilir. Bu istem derhal gelen kâğıtlar listesine alınır, Genel Kurula ve Hükümete duyurulur.

Verilen önerge metni 500 kelimeden fazla ise istek sahipleri 500 kelimayı geçmemek üzere önergenin özetini eklemek zorundadırlar. Genel Kurulda bu özet okunur.

Genel görüşme açılıp açılmamasına Genel Kurul karar verir. Genel Kurulda bu konudaki görüşmede Hükümet, siyasî parti grupları ve istemde bulunan milletvekillerinden birinci imza sahibi veya onun göstereceği bir diğer imza sahibi konuşabilir. Genel Kurul genel görüşme açılıp açılmamasına işaretle oylama suretiyle karar verir.

BAŞKAN — Bir şey mi söyleceksiniz Sayın Komisyon?..

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Sayın Başkan, bu maddeye ait müzakerenin tehirini, varsa önergelerin Komisyona havale edilmesini rica ediyoruz.

BAŞKAN — Maddeyi önergelerle birlikte mi istiyorsunuz?.. Maddeyi size verdik mi o zaman müzakere imkânını bulamayız ki.. Genel Kurul öyle karar verdi mi size tevdi ediyoruz, önergelerle birlikte gözden geçiriyorsunuz, değiştiriyorsunuz veya değiştirmiyor aynen getiriyorsunuz o sizin bileceğiniz iş..

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Önergeleri ve görüşmenin tehirini istiyoruz.

BAŞKAN — Beyefendi, maddeyi önergeleri mi istiyorsunuz?..

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Evet efendim, önergelerle birlikte maddenin görüşülmesinin ertelenmesini de istiyoruz.

BAŞKAN — O takdirde madde bizde kalıyor ki, toplayacağınız komisyonda madde üzerinde herhangi bir tashihata giremezsiniz..

Komisyon, 100 ncü maddeye ait önergeleri ve dolayısıyla da maddenin görüşülmesinin tehirini istemektedir. Bu hususu oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Genel görüşme için özel gündem :

Madde 101. — Genel görüşme açılmasına karar verilirse, genel görüşme günü bir özel gündem halinde Danışma Kurulunca tespit edilir. Genel görüşmenin başlayacağı gün, görüşme açılmasına karar verilmesinden itibaren 48 saatten önce ve yedi tam günden sonra olamaz.

Genel görüşmede ilk söz hakkı genel görüşme önergesi sahibi siyasî parti grubu veya gruplarına yahut genel görüşme önergesin-

deki birinci imza sahibi milletvekiline veya onun göstereceği bir diğer imza sahibi milletvekiline aittir.

Bundan sonraki görüşmeler hakkında genel hükümler uygulanır.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Sayın Başkanım, bu madde için de görüşmelerin tehirini ve önergelerin Komisyona verilmesini talep ediyorum.

BAŞKAN — 101 ncü maddenin de görüşülmesinin tehirini ve önergelerin kendilerine verilmesini talep etmektedir Komisyon. Bu hususu oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Meclis araştırması

Meclis araştırmasının tarifi ve açılması :

Madde 102. — Meclis araştırması Millet Meclisinin Anayasasının 88 ncü maddesinin 2 ncü fıkrası gereğince yapacağı incelemelerdir.

Araştırma istemi önergesi 500 kelimedenden fazla ise önerge sahipleri 500 kelimeyi geçmek üzere özetini eklemek zorundadır.

Meclis araştırmasının açılmasında genel görüşme açılmasındaki hükümler uygulanır.

Meclis Araştırma Komisyonunun raporu hakkında Genel Kurulda, genel görüşme açılır.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Sayın Başkanım, bu madde genel görüşmeye atıf yaptığı cihetle, bunun da müzakeresinin tehir ve önergelerin Komisyona verilmesini talep ediyorum.

MEHMET ALİ AYBAR (İstanbul) — Usul hakkında söz istiyorum Sayın Başkan.

BAŞKAN — Ne usulü hakkında, izah edermisiniz?

MEHMET ALİ AYBAR (İstanbul) — Efendim, Komisyon önergeleri istiyor sadece ve madde sizde kalıyor ve madde üzerinde müzakere tehir ediliyor. Bendeniz şu yönden endişelenmekteyim: Komisyon önergeleri geri alıyor, önergelerle sunulan değişikliklere muttali oluyor bu suretle. Sonra bunu ne zaman tekrar getirecektir? Çünkü madde üzerinde bir çalışma yok, madde Divanda kalıyor.

Komisyon önergeleri üzerinde gerekli incelemeleri yapacak; fakat tekrar ne zaman mü-

zakereye sunacaktır belli değil. Maddelerle beraber alsın, neden ayırım yapıyorlar. Önergelerle birlikte madde de geri alınmalıdır. Madde Divanda kalacak, komisyon yalnız önerge ri alacak, böyle şey olmaz. Bunun gerekçesini öğrenmek istiyorum, ben bu tatbikat ile tatmin olmuş değilim.

BAŞKAN — Anladım Sayın Aybar, biz müzakerenin tehirini oyluyoruz. Takdir edersiniz ki komisyonlar olsun, sayın üyeler olsun bu kanun tasarısı ile bütün vesaiki tetkike yetkilidir. Komisyon keza yetkili olduğu cihetle, böyle bir geri alma işlemiyle kendilerine istisnâî bir hak tanımış olmuyoruz. Ayrıca ben Komisyona sual teveih ettim bu konuda ve açıklığa kavuşturmalarını rica ettim. Çünkü maddenin herhangi bir şekilde değiştirilmesini düşünseler dahi, madde bizde kaldığı cihetle, buna imkân bulamayacaklar. Bu itibarla maddeyi de geri almayı düşünüp düşünmediklerini sordum, cevap verdiler ve ondan sonra işleme koydum. Tatbikatımızda bir usulsüzlük yoktur efendim.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Sayın Başkanım, bazı önergeler vardır ki, açık olduğu için buradan Komisyon Sözcüsü olarak, Başkanı olarak beyanda bulunabiliyoruz. Ancak bazı önergeleri ise arkadaşlarla istişareden sonra değerlendirmemiz gerekmektedir. Onun için müzakerelerin tehirini ve önergelerin Komisyonumuza havalesini istemekteyim. Başka bir maksat yoktur.

BAŞKAN — Peki efendim. 102 ncı madde hakkındaki Komisyon teklifini oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler. Kabul edilmiştir.

Araştırma Komisyonu ve yetkileri :

Madde 103. — Meclis araştırmasının yürütülmesi görevi, genel hükümlere göre seçilecek bir geçici komisyona verilir.

Bu komisyonun üye adedi, çalışma süresi ve gerektiğinde Ankara dışında da çalışabileceği hususu Meclis Başkanının teklifi ile Genel Kurulca tespit edilir.

Araştırma Komisyonu bakanlıklarla genel ve katma bütçeli dairelerden, mahallî idarelerden, muhtarlıklardan, üniversitelerden, Türkiye Radyo - Televizyon Kurumundan, Kamu

iktisadî Teşebbüslerinden, özel kanun ile veya özel kanunun verdiği yetkiye dayanarak kurulmuş banka ve kuruluşlardan, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuurluşlarından ve kamu yararına çalışan derneklerden bilgi istemek ve buralarda inceleme yapmak, ilgililerini çağırıp bilgi almak yetkisine sahiptir.

Komisyon, gerekli gördüğünde uygun bulacağı uzmanların bilgilerine başvurabilir.

Devlet sırları ile ticarî sırlar, Meclis araştırması kapsamının dışında kalır.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Akal.

YAŞAR AKAL (Samsun) — Sayın Başkan, sayın arkadaşlarım;

Bu maddenin son fıkrası Meclis araştırmasıyla istenen hususları ortadan kaldırmaktadır. Hem Komisyon olarak Bakanlıklardan, katma bütçeli dairelerden, mahallî idarelerden, muhtarlıklardan, üniversitelerden ve özel kanun ile kurulmuş kuruluşlardan bilgi isteyecek diyoruz, hem de arkasından şunu getiriyoruz: Devlet sırları ile ticarî sırlar Meclis araştırması kapsamının dışında kalır.

Türkiye'de Devlet sırrı olan veya olmayan hususlar ayrılmamıştır. Yeri gelmiştir, herkesin bildiği, gazetelerde yayımlanan hususlara Devlet sırrı denmiş, yeri gelmiş hiç kimsenin bilmemesi gereken hususlar ağızlarda gezmıştır.

Onun için Türkiye'de ticarî sır nedir, Devlet sırrı nedir ve ne değildir, belli değildir. Milletvekilleri olarak, bir Yüce Meclis olarak bir komisyon kuracaksınız, ondan sonra da takdiri kim yapacaktır, o belli değil. Acaba bir şube müdüründen veya bir nüfus memurundan veya bir ticaret sicilinden istediğiniz birşeyi, bir hususu; «Efendim bu, tüccarın malî gücü hakkında bilgi vermek niteliğindedir, binaenaleyh bir sırdır; vermiyorum» mu diyecek? «Devlet sırlarıyla ticarî sırlar Meclis araştırması kapsamının dışında kalır» cümlesinin burada çıkarılması gerekir. Çıkarılmadığı takdirde, Meclis araştırmasıyla, milletvekillerinin kuracağı komisyonun bir netice almasına imkân ve ihtimal yoktur.

Bu konuyla ilgili önergemi biraz sonra takdim edeceğim. Milletvekilinden gizlenecek bir husus, Meclis tahkikatıyla hiç birşeyin meydana çıkmayacağı, artık onun hesabının ahrete kaldığı anlamıdır ki, dünyada hesabı görülme yen hususun elbette ahrette hesabı görülür;

ama kanunlar, mahkemeler ve Meclisin kurduğu tahkikat ve diğer komisyonlar dünyada da hesap görmek içindir. Bu bakımdan, Meclis araştırmasıyla hiç bir şekilde bağdaşmayacak olan bu son fıkranın kaldırılmasını saygı ile öneririm. Önergemi de takdim ediyorum.

BAŞKAN — Buyurun sayın Şahinoğlu.

KÂMİL ŞAHİNOĞLU (Manisa) — Sayın Başkan, muhterem arkadaşlar, 103 ncü maddenin iki yerine temas etmek istiyorum.

Ben de bu ticarî sırların kaldırılmasını teklif ediyorum. Çünkü maddenin yulkarısında, «Özel kanun ile veya özel kanunun verdiği yetkiye dayanarak kurulmuş banka ve kuruluşlardan, kamu niteliğindeki meslek kuruluşlarından» falan diye bahsedilmektedir. Yani ticarî sırların düğüm noktası olan bankalarda araştırma yapacaksınız; diğer yönlerde ticarî sır diye araştırma yapamayacaksınız. Bu biraz bu maddenin ruhuna uygun değil gibi geldi bana.

Sonra ticarî sırları araştırma konusu yapmadığınız takdirde, Meclisin lüzum gördüğü herhangi bir ticarî araştırmanın da eksik kağıt kanasındayım.

Bu hususta bir önergem vardır, iltifat buyurulmasını rica ediyorum.

İkinci hususu arz ediyorum.

Muhterem arkadaşlar, araştırma komisyonları, burada sıralanmış olduğu yerlerden çağırıp bilgi almak yetkisine sahiptir. Komisyon gerekli gördüğünde, uygun bulacağı uzmanların bilgisine başvurabilir. Peki, çağırıldığı zaman gelmezse; gidildiği zaman malûmat vermezse veya yahut da yazı yazıldığı zaman cevap vermezse ne olacak? Burada müeyyide yoktur.

Bizim bir araştırma komisyonumuz var. Sağlık Araştırma Komisyonu olarak Türkiye dışına çıkma salâhiyetimiz yok. Diğer ülkelerden sağlık konularında bilgi almak icabetti. 17 Devleti seçerek Dışişleri Bakanlığı kanalıyla sorduk. 7 tanesinden geldi, 10 tanesinden gelmedi. Bekledik, yine bekleriz; hâlâ gelmez. Peki, ne yapmak lâzım şimdi? Tekrar tekit etmek lâzım, yine beklemek lâzım; bir altı ay daha geçecek. Üç aylık süre vermişsiniz ve zaten iki seneyi mütecevaz çalışmalarımız bunun içerisinde. Müeyyidesi olmadığından olmuyor.

Yine yurt içinde üniversitelere sorduk. Üniversitelerden cevap geldi, bir tanesinden gelme-

di. Tekit ettik yine gelmedi. Şahsen gittim, rica ettim, yine gelmedi. Araştırma eksik kalıyor arkadaşlar.

Yani bu maddede bir müeyyidenin olması lâzım ki, araştırma komisyonu sıkışık bir duruma geldiğinde veya herhangi bir araştırmaya engel olduğunda yapılacak birşey olmalı. Bu da Meclis Başkanlığına bildirilmeli, Meclis Başkanlığı yetkisini kullanarak araştırma komisyonuna yardımcı olmalıdır. Bu hususta da yine 103 ncü maddenin sonuna ilâve edilmek üzere «Meclis Başkanlığına bildirilir ve gereğini yapar» şeklinde bir önergem vardır. Gerek sayın Komisyonun, gerekse muhterem arkadaşlarımla iltifatına mazhar olursa, bu eksiklik giderilir kanasındayım. Çünkü başımızdan geçmiş şeylerdir, eksik kalıyor ekseriya da bu sebepten. Mütemediyen araştırmalar uzamış oluyor.

Saygılar sunarım.

BAŞKAN — Sayın Özgüner, buyurun.

TURHAN ÖZGÜNER (İçel) — Sayın Başkan, sayın arkadaşlarım;

Demokratik parlâmenter rejimlerde şüphesiz Devlet deyince demokratik parlâmenter rejimin tarifi içerisine Parlâmentonun kendisi de girer. Yani Parlâmento da dahil olmak üzere demokratik parlâmenter rejimlerde Devletin oluştuğundan bahsedilebilir.

Şimdi, bir devletten bahsedeceksiniz, demokratik parlâmenter rejim içerisinde Parlâmentoyu bundan ayrı tutacaksınız. Bunun şüphesiz tarifinde noksanlık var, unsurunda noksanlık var demek lâzım. Böylesine bir demokratik rejim içerisinde bulunduğumuz iddiasında olacağız, Devlet sırrı ayrı, Parlâmento ayrı bir yana.. Bu nasıl izah edilebilir? Yüce Meclisin teşekkül tarzı uzun uzun izahı gerektirmez, Parlâmento milletin reyile teşekkül ve terettüp ediyor. Böylesine bir Parlâmento içerisinde bir komisyon seçiyoruz; bu komisyon araştırma komisyonu. Kime ittibaen görev yapacak? Meclise ittibaen görev yapıyor. Yani, yapmakta olduğu görev bakımından, dışarıya karşı Meclisi temsil eder.

Meclisi temsil eden bir komisyon, demokratik parlâmenter rejim içerisinde Devletin sırlarını bilemeyecek? Nasıl olur bu arkadaşlarım, Bunun nasıl izahı yapılabilir, yapılmaktadır; nasıl sakınca görülmektedir? O halde biz Par-

lâmentoyu parlâmenter rejim içerisinde ayrı kabul edersek, bunu hakikaten fazlaca münakaşa ettiğimiz zaman demokratik parlâmenter rejimin tarifinde komisyonla anlaşılmayacağına ortaya çıkar. Ben komisyonun üyesiyim arkadaşlarım, bu hususta komisyonun diğer üyeleriyle anlaşılmayacağımı açık söylüyorum.

Araştırma Komisyonunun Yüce Meclise ve dolayısıyla Yüce Millete ittibâen görev yaptığı nazarı itibara alınır, bu niteliği ile Devletin sırlarının bu yetki'deki bir kurula, komisyona kaplı olmaması gereklidir. Ve böylesine bir komisyondan, araştırma yapmakta olan bir komisyondan Devlet sırrı gizlenemez arkadaşlarım ve o bu komisyona göre sır değildir. Komisyon Yüce Meclisi, Yüce Meclis de milleti temsil eder. Bunun böylece nazarı itibara alınması ve seçime dayalı demokratik parlâmenter rejimde bunun ciddiyetle saptanması lâzımdır.

Saygılar sunarım.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Komisyon.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CETDET AKÇALI (Adana) — Sayın Başkan, Devlet sırrı Parlâmentoya kapalı değildir. Bu sırların münakaşasının kendine ait prosedürü vardır. Daha evvelce kabul ettiğimiz maddelerde «Kapalı oturum» diye bir oturum şekli ihdas edilmiştir. Bu kararın alınma şekli usule bağlanmıştır. Kapalı oturumda her türlü Devlet sırrı münakaşa edilir, konuşulur. Ancak, araştırma komisyonu, çalışması alenî olan bir komisyon olduğu için, gerek Devlet sırrının, gerek ticarî sırrın - ki ticarî sırrı mahkemelerin bile tetkike hakkı yoktur - böyle bir komisyonun araştırması içine girmesine Komisyonumuz iltifat etmemiştir.

YAŞAR AKAL (Samsun) — Mahkemelelerin var.

TURHAN ÖZGÜNER (İçel) — Mahkemelelerin yok, ama Meclisin olmalıdır.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Devamla) — Yoktur. Mahkemelelerde olmayan yetkinin bir araştırma komisyonuna verilmesi Komisyonca sakıncalı görülmüştür. Bu sebeple maddenin aynen kabulünü istihdam ediyorum.

BAŞKAN — Sayın Komisyon, her halde bunu da tartışmış olmanız gerekir. Ben arkadaşların izahatından tereddütleri şu noktada görüyorum:

Devletin organlarının en belli başlılarından birisi Parlâmentodur. Şüphesiz, Devlet sırrı dediğimiz nesneye bir ölçüde ve bir yerde Devletin en önemli organlarının muttali olmak, en tabii hakları. Bu hakkı, ifade buyurduğunuz gibi kapalı oturumda münakaşa etmek, elde etmek olanağını buluyor. Ancak, bunun bir araştırma niteliğinde ve ağırlığında yapılması arzu edildiği takdirde aynı kapalı oturum yapma şartları içinde yürütülmesi gerek. Komisyonunda, gerek Genel Kurulda acaba Komisyonca düşünüldü, tartışıldı mı? Her halde endişeleri o, o konuda tatmin olmak arzusunda arkadaşlar.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Sayın Başkan, bu konu düşünüldü, tartışıldı ve incelemesi alenî olan araştırma komisyonunda Devlet sırlarının ve ticarî sırların münakaşa edilmesinin Anayasamıza ve mevcut nizamımıza uygun olmadığı kanaatine vardı Komisyonumuz. Çünkü Yüce Meclis için bu yolda bilgi edinmek imkânı başka şekilde temin edilmiştir.

BAŞKAN — Sayın Köseoğlu, buyurun efendim.

TALAT KÖSEOĞLU (Hatay) — Efendim, bu maddenin son fıkrası en ehemmiyetli kısmıdır. Bundan evvelki bir tatbikatı formüle etmiştir, fakat bu kısım bu maddenin yeni getirdiği en enteresan bir kısımdır.

Şimdi, Devlet sırlarıyla ticarî sırlar Meclis araştırması kapsamının dışında kalır, şeklindeki hüküm, Devlet sırlarının ve ticarî sırların araştırma konusu dışında kalmasını gerektiren bir hükümdür. Devlet sırlarından ne anlaşılır? Bunu hepimiz bilmekteyiz. Türk Ceza Kanununda Devlet sırlarının ifşasının bir suç olduğu hakkında yazılı hükümler vardır. Devlet sırlarını ifşa edenler hakkında bugüne kadar pek çok kazaî içtihatlar vardır. Nelerin Devlet sırrına gireceği, nelerin Devlet sırrına girmeyeceği mahkeme içtihatlarıyla da sabit olmuş bir durumdur, müphemiyeti yoktur. Devlet neyi sır olarak saklama iradesini kullanmışsa o sırdır, neyin sır olarak saklanması iradesini kullanmamışsa o sır değildir. Askerî bir plân sırdır. Yine askerliğe ait herhangi bir icat, bir silâh, meselâ Kıbrıs çıkartmasına ait plânlar. Bun-

lar birer sırdır. Bunlara benzer pekçok sırları olabilir. Bu sırlar konusunda bir araştırmaya girilmesinde Devletin büyük kayıpları olabilir. Bunun gizli celselerde açılması mümkün mü, gizli celselerde görüşülmesi mümkün mü?

Ben o kanaatteyim ki, bu konuların gizli celselerde görüşülmesi, ilgili makamın, bunun gizli celsede görüşülmesi mümkün değildir şeklindeki bir irade beyanı, olması veya Hükümet bunu kabul etmedikten sonra bunun görüşülmesi dahi çok zor, tartışılmaya değer, müzakereye değer bir mevzudur. Yani ben, Komisyon Başkanının, bu işlerin gizli celselerde görüşülebilir şeklindeki fikrine de tam mânasıyla katılamıyorum, bir tartışma mevzuudur. Devlet sırları o kadar mühimdir ki, bir görüşme mevzuu oldu mu sırlıktan kalkar, milyarlarca liralık yapılacak büyük bir yatırım, büyük bir plân altüst olabilir. O bakımdan, bunun gizli celselerde dahi görüşülüp görüşülmeyeceği konusu üzerinde bendenizin şahsî fikri tartışma mevzuudur. Hemen bu konuda hüküm vermek doğru değildir. Hele ticarî sırlara gelince, ticarî sırların yine ifşa edilemeyeceği, ticarî sırları veren kişilerin ne gibi müeyyidelerle karşılaşacağı yine Türk Ceza Kanununda vardır. Ticarî sırları Meclis soruşturması kapsamına sokmak çok zordur, tehlikelidir ve ticaret mekanizmasını altüst eder. Meclis araştırmasını öngören 88 nci maddenin ikinci fıkrası, «belli bir konuda» tabirini kullanmıştır. Bu belli konu tabirindeki maksat, yani muayyen bir konudaki maksat, ticarî sırlara kadar, ailevî sırlara kadar, şahsiyetle ilgili konulara kadar gitmesini öngörmez. Bu konular, belli konular, sırların dışında kalan konulardır, daha ziyade âmmе nizamıyla ilgili olan konulardır ve bunu kapsamıştır madde.

O bakımdan bu maddenin getirilişi yerindedir. Bunu kaldırmak çok tehlikelidir ve soruşturma konusunu, Anayasanın arzu ettiği istikamet dışında kullanmak mânasına gelir. O bakımdan, daha önceki arkadaşlarımın beyan ettiklerinin tersine, bu maddenin muhafazasında zaruret vardır.

Saygılar sunarım.

BAŞKAN — Sayın Aybar, buyurun efendim.

MEHMET ALİ AYBAR (İstanbul) — Sayın Başkan, sayın milletvekilleri;

103 ncü maddenin son fıkrası, ciddî tartışmalara yol açmıştır. Benden evvel bu kürsüden konuşan arkadaşlarımdan bir kısmı, Devlet sırlarıyla ticarî sırlar Meclis araştırması kapsamının dışında kalır şeklindeki son fıkrayı, metinden çıkartmak üzere öneride bulunmuşlar, diğer bâzı sayın milletvekilleri de bunun olanaksız olduğunu bu kürsüden ifade etmişlerdir.

Burada iki konu var. Bu konulardan bir tanesi Devlet sırları, bir tanesi de ticarî sırlar. Her halde bu iki konuyu aynı ağırlıkta mütalâa etmenin yeri yoktur. Ticarî sır, nihayet birkaç vatandaşımızın tek tek ele alınması halinde veyahut da şirket kurmuş olmaları halinde bu vatandaşlarımızı birinci derecede ilgilendiren ve ticaretlerinin yürütülmesine ilişkin olan ve kimse tarafından öğrenilmesini istemedikleri hususlardır. Devlet sırları ise böyle değil. Devlet sırları Türkiye'nin tümünü, yani Türk Ulusunun tümünü ilgilendiren ve öğrenilmesi istenmeyen şeylerdir. Demek ki, bu ayırımı yapmak zarureti var.

Şimdi, Devlet sırlarından işe başlayalım. Devlet sırlarının tarifi doğru ise şu verdiğim tarif ki doğrudur sanıyorum, yani Türk Ulusunun tümünün ilgili bulunduğu ve öğrenilmesinin, açıklanmasının mahzurlu mütalâa edildiği hususlar Devlet sırrıdır. Bunlar Millî Savunmaya aidolabilir, Devletin iktisadî kalkınmasına aidolabilir ve saire.

Şimdi burada Devlet sırrının Parlâmento tarafından araştırılıp araştırılmaması konusu Devlet anlayışına bağlı bir keyfiyettir. Devleti nasıl anlarsak, bu hususta araştırma yapıp yapılmaması hususunda kararı da ona göre veririz. Eğer Devleti, yurtdaşların dışında ve üstünde, totaliter bir kuvvet olarak anlıyor ve inanıyorsak, o zaman Devlet sırrı vatandaşlara ve dolayısı ile Türk Ulusunun temsilcileri olan Yüce Meclise kaplıdır. Çünkü, bu takdirde Devlet onun üstünde, onların üstünde ve onların dışındadır. Öyle zannediyorum ki, Anayasamıza göre Türk Devletini böyle anlamaya imkân yoktur. Çünkü Anayasamızın ta başındaki maddelerde Türkiye Cumhuriyetinin nitelikleri açıklanmıştır. «Türkiye Cumhuriyeti, insan haklarına ve başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, millî, demokratik, lâik, sosyal bir hukuk devletidir.» Binaenaleyh Türk Ulu-

sunun dışında bir Devlet anlayışını Anayasamız reddetmiştir. Bu mantığa, Anayasamızın kabul ettiği bu ilkelere göre Devletin sırrı Türk Ulusunun temsilcisi olan bu Meclisin bilgisi dışında kalamaz.

Evet ben de biliyorum, Türkiye'nin uzun bir tarihî var, Osmanlı Devletinin bir niteliği var. O niteliğin henüz birtakım sekellerini, kalıntılarını yaşıyoruz. Bundan dolayı da Devleti, Anayasamızın bu açık ifadesine rağmen daha halâ vatandaşların üzerinde ve yanına yaklaşılmaz, ne istediği bilinmez bir varlık olarak mütalâa ediyoruz.

Sayın milletvekilleri, demokrasi anlayışı içinde öyle bir Devleti düşünmek mümkün değildir. Anayasamız da düşünmemiştir. Binaenaleyh, şu ifadenin Anayasamızın demin açıkladığım temel ilkesi muvacehesinde, karşısında yersizdir. Parlâmento, Türkiye Büyük Millet Meclisi, Millet Meclisi, Türk Ulusunun temsilcilerinden kurulu bu Meclisin böyle bir araştırmayı yapmaya hakkı vardır, hakkıdır. Yoksa kim Devlet sırrını saklayacak, kimin elindedir? Eğer Millet'in seçtiği kimseler Devlet sırrını öğrenmek, öğrenebilmek hakkından mahrum tutulacaksa, o zaman Devlet sırrını kim öğrenmeye haklıdır, bir demokrasinin içinde?

Ticaret sırlarına gelince...

BAŞKAN — Süreniz dolmuştur, efendim. Lütfen tamamlayınız.

MEHMET ALİ AYBAR (Devamla) — Bir dakikanızı rica edeceğim, bağlıyorum.

BAŞKAN — Buyurun.

MEHMET ALİ AYBAR (Devamla) — Ticaret sırlarına gelince; Devlet sırları üzerinde böyle durduğuma göre, onların üzerinde durmaya bile lüzum yoktur.

TALAT KÖSEOĞLU (Hatay) — Ailevî sırlar meselesi ne oluyor, efendim?

MEHMET ALİ AYBAR (Devamla) — Müsaade buyurun, o, insan haklarına dahildir, Sayın Köseoğlu ve Devleti tarif ederken söyledim, insan haklarına dahil olan kısımları... Tartışmaya girmeyelim, isterseniz dışarıda görüşürüz, zatiâlinizle.

Ha, ticaret sırlarına gelince: Yüce Parlâmentonun, ticaret sırları mevzuubahsedilerek, ileriye sürülerek bir araştırmasının durdurulması mevzuubahis olamaz. Öyle olunca, Parlâ-

mento hiçbir konuda araştırma yapamaz, sayın milletvekilleri. Çünkü her el attığı konunun arkasından; «bunda ticaret sırrı vardır» deyip o araştırma tevkif edilecektir, durdurulacaktır. Bu itibarla bu fıkranın metinden çıkarılmasını öneren bir önerge de verdim. İltifat buyrulmasını rica eder, saygılar sunarım.

BAŞKAN — Sayın Akal, buyurun efendim.

YAŞAR AKAL (Samsun) — Sayın Başkan, sayın arkadaşlarım;

Meclis Araştırma Komisyonu, hemen kurulveren ve derhal göreve başlayan bir heyet değildir ki, hemen kuruluvermiş bir heyete Devletin sırlarını, ticaret sırlarını teslim edelim diyelim. Meclis Araştırma önergesi Mecliste verilecektir. Bir istek önergesidir, bu istek uygun görülecek, o istekten sonra Meclisin araştırması yapılmasına, o konuda Meclisin çoğunluğu karar verecek, bir Meclis Araştırma Komisyonu kuracak ve o araştırma komisyonu Türk Milleti adına egemenliği kullanan Millet Meclisini temsilen araştırma yapacaktır.

Onun için bu safhalardan geçtikten sonra kurulmuş bir komisyondan, «bu Devlet sırrıdır, bu ticarî sırdır» diye birtakım meselelerin saklanması mümkün değildir. Biraz evvel Sayın Aybar'ın da söylediği gibi, milletvekilinden saklanacak bir sırrı Türkiye'de öğrenecek makam neresidir? Türkiyede öğrenecek makam yoktur. Devletin sırrını gidip de, «canım bu iş nasıl oluyor» diye soracak? Efendim, ticarî meseleleri ve sırları mahkeme tetkik edemezmiş. Mahkeme, bir ticarî ihtilâfta didik didik eder, hattâ bizzat hâkim tetkik etmez, ehli-vukuf kurar, bazen bir kişi, bazen üç kişi. O tüccarın nesi var, nesi yok kuruluşundan bitişine kadar sermayesini tetkik eder. Ama ticarî sır bizde yanlış anlaşılıyor, her nedense. Filân firma ile falan firma iş yaparken aradaki adama verilen para eğer ticarî sır olarak anlaşılıyorsa, elbette onların ne tespiti mümkündür, ne de böyle ticarî sır Dünyada icadedilmiştir.

Devlet sırları diye bir sır elbette vardır, Devletin sırrı elbette olur. Devletin sırrı meydan, sokak sokak afişe edilmez, elbette doğrudur. Önüne her gelen adam gidip de «canım bizim boğazlar anlaşmamız ne durumda, Amerika ile anlaşmamız ne durumda, Rusya ile anlaşmamız ne durumda, Yugoslav Büyükelçisi

nasıl geldi?» diye ortaya çıkıp «hadi gel bakalım Büyükelçi» diye sorgu yapamaz, sual soramaz, ama bilirkişi sorar. O, hükmî şahsiyeti olan Türkiye Büyük Millet Meclisidir. Türkiye Büyük Millet Meclisi müzakereyi yapar, bir mesele hakkında Meclis Araştırması gerektiğine karar verir de komisyonu kurarsa, artık «Devlet sırrıdır, ticaret sırrıdır» denecek ise, bu takdirde hiçbir şekilde Meclis araştırması neticeye ulaşmaz? O zaman bu maddeyi İktüzükten kaldıralım ve Meclis Araştırması diye bir müessese yoktur, diyelim ve bırakalım.

Bu sebeple son fıkra tamamen fazladır ve lüzumsuzdur. Kaldırılması için önerge verdim. İltifat etmenizi saygı ile öneririm.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Sayın Başkan, söz rica ediyorum.

BAŞKAN — Kifayet önergesi gelmiştir ve bu arada Komisyon söz istemiştir.

Sayın Komisyon buyurun.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Sayın Başkan, muhterem milletvekilleri;

Bu mevzuda yapılan münakaşanın neticesiz olduğu kanaatindeyim. Zira Ceza Kanunumuz, devlet sırlarını, ticaret sırlarını ifşa etmeyi suç olarak kabul etmiştir. Hukuk hiyerarşisinde Anayasadan sonra kanunların üstünlüğü, ondan sonra İktüzüğün kanunlara aykırı olmaması keyfiyeti gelir. Biz buraya «Devlet sırları veya ticarî sırları öğrenmek Meclis Araştırma Komisyonunun yetkisi dahilindedir» desek dahi, bu, Ticaret Kanunu karşısında yürümesi mümkün olmayan bir hüküm olur. Farzedelim ki, Devlet sırrına sahibolan bir Devlet memuru Araştırma Komisyonu tarafından istenilen bir bilgiyi vermez ise, buna ne yapacağız? Verdiği takdirde Ceza Kanununun takibatından kurtulacak mıdır? Öyle olduğu için biz esasen koymasak dahi, olması lâzımgelen bir hükmü herhangi bir yanlış anlayışa, iltibasa mahal vermemek için biz buraya koymuş bulunuyoruz. Bu, esasen Ceza Kanunumuza göre, gerek ticarî sırların, gerek Devlet sırlarının saklanması, o sırları bilenlere karşı bir vazife olarak tanınmıştır.

Kapalı oturum için de biz aynı hükmü koyduk. Kapalı oturumda, kapalı oturum dahilinde

olan görüşmeleri dışarı ifşa etmenin Devlet sırrı ifşa etmek suçunu teşkil edeceğini biz buraya koyduk. Daha evvel koyduğumuz bir maddedeki bir suçu biz burada Devlet memurlarına işletmek gibi bir külfeti, bir mükellefiyeti koyamayız, koysak dahi hukuk hiyerarşisinde bu bir mâna ifade etmez.

O bakımdan maddenin sevk edildiği şekilde kabulünü istirham ediyorum.

BAŞKAN — Sayın komisyon, bir dakika soru sormak istiyor arkadaşlar. Bahsettiğiniz Ceza Kanunu hükümlerine göre bir Devlet memurunu; Mecliste, burada kendisine sır olarak tevdi edilen bir hususu velevki kapalı oturumda dahi gelse açıklasa suçlu saymamız olanağı var mı? O görüşte midir Komisyon?

CEVDET AKÇALI (Devamla) — Kapalı oturum ayrı. Kapalı oturumun statüsü ayrıdır. Biz sadece Araştırma Komisyonu yönünden..

BAŞKAN — Şunu tespit etmek istiyorum ki; Meclis, Devletin en başta gelen bir uzvu, bir parçasıdır. Binaenaleyh, Devlet içinde kalmıştır sır. Mecliste konuşulan bir sır ifşa edilmiş hükmünü ihtiva etmez her halde.

CEVDET AKÇALI (Devamla) — Onu daha önce beyan ettiğim için tekrar etmiyorum. Yüce Meclisin bu Devlet sırlarını, her türlü Devlet sırlarını öğrenmeye, münakaşa etmeye yetkisi vardır. Araştırma Komisyonunun yetkisi olmadığını söylemek istedim.

BAŞKAN — Tamam efendim.

Buyurun Sayın Güley, sorunuz.

FERDA GÜLEY (Ordu) — Sayın Komisyon Başkanı, hukuk hiyerarşisinde Anayasanın, sonra kanunların, sonra tüzüklerin, bu arada Meclis İktüzüğünün, Kanunu yapılan Meclis İktüzüğünün yer aldığını söylediler. Her halde kanuna uygun prosedür içinde tedvin edildiği için bu hiyerarşide Meclis İktüzüğü diğer bütün tüzüklere takdimen yer almaktadır.

«Kanunlar bunu yasaklamıştır, biz burada koysak bile kanunen bu mümkün değildir.» dediler. Bu beyana göre kendiginden o son fıkranın haşiv olduğu anlamına gelmez mi?

CEVDET AKÇALI (Devamla) — Biraz evvel arz ettim, haşiv dahi sayılsa bu yoldaki tereddütleri ortadan kaldırmak için konulmuştur.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Eroğan.

NURİ EROĞAN (İstanbul) — Sayın Komisyon Başkanı, beyanının başında münakaşa neticesiz buyurdular. Anlıyorum ki, kararlılar. Ticarî sırlar sade vatandaşa kadar sırdır, Parlâmento üyesi edindiği bu bilgiyi ifşa ederse o duruma düşer. Sualim şu:

Bir komisyon kuruldu; Denizcilik Bankası neden zarar ediyor? Yüzde 50'nin üstünde hisseye sahibolan bir teşekkül neden zarar ediyor, bunu araştırıyoruz. Gittik, umum müdür, yetkililer; «ticarî sırdır ben size vermiyorum» derse ne yapacağız?

CEVDET AKÇALI (Devamla) — Sayın Başkan, ticarî sırrın kanunlarımızda tarifi vardır. O istenilen husus ticarî sır tarifine uyuyorsa elbette onu vermez. Ticarî sırrı değil, araştırma komisyonuna, mahkemelere dahi vermemek yetkisi vardır şahısların, ticarî sırları mahkemelere dahi vermemek yetkisi vardır. Mahkemelelerin denetiminde olmayan birşeyi bir araştırma komisyonuna vermek, Anayasamızın esprisine uygun gelmez kanaatindeyim.

TURHAN ÖZGÜNER (İçel) — Ticarî sırrı vermeye mecbur mahkemeler, nasıl vermez?

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Devamla) — Vermiyor.

NURİ EROĞAN (İstanbul) — Sayın Başkan..

BAŞKAN — Başka sorunuz mu var efendim? Buyurun.

NURİ EROĞAN (İstanbul) — Ticarî sırları kanunlar tarif etmişlerdir dediler. Bir ticarî müessesenin kâr veya zarar etmesi ticarî sır mıdır değil midir?

CEVDET AKÇALI (Devamla) — Onun münakaşası bu madde dahilinde değil. Arzu ederse arkadaşımız başka bir yerde münakaşasını yapabiliriz.

NURİ EROĞAN (İstanbul) — Denizcilik Bankası bana bu bilgiyi verecek mi vermeyecek mi? Benim bu sualimin cevabı çıkmadı.

BAŞKAN — Tamam Sayın Eroğan. Sorunun gerçevesi dışında fazla götürme yeteneğimiz yok.

Başka soru? Yok.

Kifayet önergesi gelmiştir. Ancak, başka söz isteyen sayın üye yok. O itibarla; kifayet önergesini işleme koymayı gerekli bir durum yok.

Madde ile ilgili verilmiş önermeleri okutuyorum.

Sayın Başkanlığa

103 nü maddenin son fıkrasının metinden çıkarılmasını öneriyorum.

İçel

Turhan Özgüner

Meclis Başkanlığına

103 nü maddenin son fıkrasının maddeden çıkarılmasını arz ederim.

Samsun

Yaşar Akal

Sayın Başkanlığa

103 nü maddenin son fıkrasındaki, «ticarî sırlar» kelimesinin metinden çıkarılmasını arz ve teklif ederim.

Manisa

Kâmil Şahinoğlu

Sayın Başkanlığa

1. 103 nü maddenin yan başlığının ve üçüncü fıkrasının başına «Meclis» sözcüğünün eklenmesini.

2. Son fıkranın metinden çıkarılmasını saygı ile öneririm.

Ordu

Ferda Güley

Sayın Başkanlığa

103 nü maddenin sonuna aşağıdaki fıkranın eklenmesini arz ve teklif ederim.

«Komisyon çalışmalarına yardımcı olmayanlar, komisyon başkanı tarafından Meclis Başkanlığına bildirilir, Meclis Başkanı gereğini yerine getirir.»

Manisa

Kâmil Şahinoğlu

BAŞKAN — Şimdi, önermeleri teker teker okutup Genel Kurulun tasviplerine sunacağım.

(İçel Milletvekili Turhan Özgüner'in önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Sayın Özgüner ve onun benzeri olan Sayın Yaşar Akal'ın önermelerini birlikte işleme koyuyorum.

FERDA GÜLEY (Ordu) — Sayın Başkan, benim önergemın ikinci kısmı da aynı meal-dedir.

BAŞKAN — Sizinki iki kısımda Sayın Güley, bir kısmı bununla ilgili, keza onu da bunlarla birlikte işleme koyacağım, ayrı bir kısmı var, onu ayrıca işleme koyacağım.

MEHMET ALİ AYBAR (İstanbul) — Sayın Başkan, benim de bir önergem vardı, takdim etmiştim.

BAŞKAN — Yazılı önerge henüz intikal etmemiş. Sözlü talebinizi kürsüden beyan ettiniz. Aynı mealde değil mi Sayın Aybar?

EHMET ALİ AYBAR (İstanbul) — Aynı mealde; fakat daha evvelce göndermiştim efendim, son fıkranın çıkarılması hakkında idi.

BAŞKAN — Aynı mahiyette olduğuna göre katılıyorsunuz bu önergelere, netice olarak bu önergelere katılıyorsunuz. Şimdi işlemi yaptığım, son fıkranın çıkarılmasına dair olan önergelerdir.

Katılıyorsunuz siz de değil mi efendim?

MEHMET ALİ AYBAR (İstanbul) — Evet, katılıyorum.

BAŞKAN — Tamam efendim, ayrıca isterseniz takdim edersiniz.

Komisyon katılıyor mu efendim?

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Katılmıyoruz.

BAŞKAN — Komisyon katılmıyor.

TURHAN ÖZGÜNER (İçel) — İzah için söz istiyorum Sayın Başkan.

BAŞKAN — Sayın Özgüner, buyurun.

TURHAN ÖZGÜNER (İçel) — Sayın Başkan, sayın arkadaşlarım; 103 ncü maddenin matlabı, «araştırma komisyonu ve yetkileri»dir.

Eğer bu madde böyle çıkacak olursa bu matlabı değiştirmek lâzım. Araştırma Komisyonunun yetkisizlikleri, demek daha gerekli olur. Yani, yetki sınırı öyle yetkisizliğe münecer olmuş ki, buna yetki denilmez arkadaşlar.

Araştırma Komisyonu, adı üstünde araştıracak; ama bir yere geldiği zaman bu ticarî sırdır denilecek, ondan sonra devlet sırrıdır... Devlet sırrının tarifi ne? Bellisiz. Hele ticarî sırrın alabildiğine tarifi mümkün. Nerede başlar nerede biter? Her konuda, benim ticarî sırrımdır dediği zaman çizgiyi çekecek. E, bunun adı Araştırma Komisyonu. Hem ne Araştırma Komisyonu bu? Büyük Millet Meclisine ittibaen görev yapan, Büyük Millet Meclisini temsil eden bir Araştırma Komisyonu. Buna biz yetki diyoruz. Bu yetki mi arkadaşlarım? Yetkisizlik hücceti yapıyoruz âdetâ bu madde ile biz.

Şimdi, devlet sırları ve ticarî sırların ifşa edilmesinin suç olduğunu beyan ediyor Sayın Komisyon Başkanı. O'nun bu şekildeki beyanı ile benim görüşüm ters düşer. Şüphesiz meslektaşımı kınamıyorum, kendisi de beni kınamasın, görüşlerimiz ayrı.

Arkadaşlar; devlet sırrının ifşası suçtur, tamam. Ticarî sırrın ifşası da suçtur, onda da mutabıkız. Ama, devlet sırrı kime ifşa ediliyor? Ifşa mı bu? Ifşanın evvelâ sözcük tarifini yapalım. Ifşa ne? Bu ifşa mı? Büyük Millet Meclisini temsil eden bir komisyon araştırma yapacak, devletin bir arşivinden bir hususu soracak, bu ifşa olacak.. Nasıl kanun anlayışıdır bu? Özürlilerim; ama ben bu anlayışa yaklaşmam. Ifşa, sözcük tâbiriyle bilinmezse böyle gelinir. böyle ifade edilir. Parlâmento, Yüce Meclis seçimle gelmiştir, milleti temsil eder. Yüce Meclisi temsilen de bir Araştırma Komisyonu bir devletin arşivinden bâzı malûmat isteyecek, memur çıkacak diyecek ki yok efendim, Türk Ceza Kanunu karşısında beni müşkül vaziyete sokmayın ifşa edemem. Ifşa etmiyor ki, Milleti temsil eden bir komisyona görevini yaparak verecek ve vermezse suçlanır aslında. Yüce Meclisi böylesine tahdit eden konuşmaları şüphesiz yadırgamak asıldır arkadaşlarım. Olmaz bu...

Şimdi, ticarî sır ifşa edilir mi? Mahkemelerdeki tatbikatı bilen arkadaşlarımız var burada. Arkadaşlarım, ehli-vukuf da tâyin edilir. Ehli-vukuf, (şüphesiz hâkime ittibaen) ticarî sır denen şeyin ta son noktasına, virgülüne kadar bütün malûmatı alır, rapor olarak getirir.

Ha!.. Bundan kaçır mı? Kaçamaz. Hâkime bu ticarî sırrını vermek mecburiyetinde olan bir kişi, Yüce Meclise ittibaen görev yapacak bir komisyona vermeyecek... Bunu yadırgarız arkadaşlar. Böyle şey olmaz...

Nedir? Akhımıza gelen hepsini sıralayalım. Devlet sırrı demişiz, ticarî sır demişiz. Hele ticarî sırrın hududu belirsiz. Aile sırları da diyelim, hepsini diyelim. Yani akla gelen, sır adı altında ne varsa koyalım. Ondandır da komisyona, araştırma yap, diyelim. Komisyon, ben bu şartlar altında araştırma yapmam der, arkadaşlarım. Bunu böylece belirtiriz.

İlk çıktığım zaman söylediğim sözü tekrar ediyorum. Devleti tarif etmek lâzım arkadaşlarım. Seçime dayalı demokratik parlâmenter rejimde devletin tarifi içerisine, şüphesiz bünyesine Parlâmento girer. Parlâmentoyu devletten koparmak, devleti Parlâmentonun karşısında, Parlâmentoyu devletin karşısında gibi gösterip de, bu Parlâmento dediğimiz yüce tüzel kişiliğin değerini, ağırlığını bilmeden bir madde ted-

vin etmek mümkün değildir ve Yüce Meclisten bu geçmemelidir.

Saygılar sunarım.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Bir noktayı yeniden tashih etmek isterim.

Yüce Meclisin devlet sırlarını öğrenmek, münakaşa etmek hakkı Anayasadan doğmaktadır. Yüce Meclis sahibolduğu her hakkı, Anayasamıza göre, bir heyete veya bir kuruma devredemez. Bunun gibi, nasıl ki, sahibolduğu bütün yasama yetkisini, mahkemelerce verilmiş olan kararları münakaşa yetkisini başkasına devredemiyorsa, Devletin sırlarını öğrenme yetkisini de başkasına devredemez.

Ceza Kanunumuzun 364 nci maddesinde gayet açık yazılmıştır. «Bir kimse sıfat ve memuriyeti yahut meslek ve sanatı icabınca vâkıf olup da gizli tutmaya mecbur olduğu fennî keşif ve ihtiralar, yahut sınaî tatbikata müteallik malûmatı ifşa ederse...»

TURHAN ÖZGÜNER (İçel) — Meclise ifşa olur mu beyefendi?

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Bu da bir nevi ifşadır. Yüce Meclis sahibolduğu bütün yetkileri komisyonlara devredemez. Bu Anayasamızın hükmü olduğu gibi, bu hususta Anayasa Mahkemesinin birçok kararları da vardır.

TURHAN ÖZGÜNER (İçel) — Bu, Meclis olarak bizi hiçe saymaktır.

BAŞKAN — Şimdi sayın komisyon, arkadaşların endişesi, yahut daha doğrusu mantık yönünden, çelişki yönünden anlamakta güçlük çektikleri husus şuradan geliyor: Bir taraftan ifşanın müeyyidesini bu madde münasebetiyle ortaya vadediyorsunuz. Bir taraftan Meclise getirilmiş olması bir ifşa teşkil etmez diyorsunuz. Meclise getirilmekle ifşa teşkil etmezse, o müeyyideyi bahsetmenin gereği kalmıyor.

Netice itibarıyla komisyon şu görüşte mutabık kalmış. İfade etmek istediniz herhalde: Komisyon, netice itibarıyla, Meclis araştırmalarını sır telâkki ettiğiniz iki sahada milletvekillerine vermeyi uygun bulmamışsınız. Neticesi bu oluyor.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Komisyonumuz bu kanaattedir ve vermeyi de mevzuatımıza göre mümkün görmemiştir.

TURHAN ÖZGÜNER (İçel) — Parlâmenter rejime gölge düşer o zaman.

MUSTAFA KUBILAY İMER (Konya) — Bir hususun açıklanmasını rica edebilir miyim?

BAŞKAN — Şimdi efendim, önergenin oylanması safhasındayız. Önerge sahibi açıklamasını yaptı. Komisyon ona cevap verme ve katılmama gerekçesini izah etti. Bunun dışında başka yapacağımız bir işlem yok. Eksik bulunduğu ve bana tevcih edeceğiniz bir husus varsa, buyurun.

MUSTAFA KUBILAY İMER (Konya) — Meclis Başkanlığını şu anda deruhte ettiğiniz için, size sorayım.

İhtisas komisyonları Yüce Meclise niyabeten vazife görürler mi, görmezler mi?

BAŞKAN — O belli bir husus tabii. Hiç tereddüt etmeden cevap verilecek belli bir husus. Tarafsız bir müessese olarak, Yüce Meclise niyabeten vazife gördükleri hususu gerek Anayasanın, gerekse İktüzüğün değişmez ilkesidir.

MUSTAFA KUBILAY İMER (Konya) — Tamam efendim, teşekkür ederim.

BAŞKAN — Önerge malûmunuz; 103 nci maddenin son fıkrasının kaldırılması ile ilgili.

Diğer önerge sahibi Sayın Yaşar Akal ve Sayın Aybar'ın temennileri de aynı nitelikte.

Sayın Özgüner'in önergesini okuttum. Kendileri müemelen izah ettiler.

Bu önergeyi Genel Kurulun tasvibine sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir efendim.

(C. H. P. ve D. P. sıralarından, «Kaça kaç» sesleri)

Efendim, saydık, kabul etmek isteyen arkadaşların oyları daha az geldi, onu ifade ediyorum.

NECATİ KALAYCIOĞLU (Konya) — Kaça kaç?

BAŞKAN — Arkadaşla beraber ayrı ayrı saydık.

Diğer önergeyi okutuyorum.

NURİ EROĞAN (İstanbul) — Sabah da üç defa sayıldı, üçündede sayılar birbirini tutmadı. Şimdi yeniden oylama yapılısın...

TURHAN ÖZGÜNER (İçel) — Oylamada tereddüt olduğu beyan ediliyor Sayın Başkan...

NECATİ KALAYCIOĞLU (Konya) — Sayın Başkan, Divan tam teşekkül etmiş durumda değil, bir.

İkincisi, oylamanın tam olarak yapılmamış olduğu kanaatindeyim. Zabıtlara teskilde fayda var. O bakımdan lütfen yeniden oylama yapılınsın.

Evvelâ Divan tam teşekkül etsin. Bu oylama muteber değildir, Divan tam teşekkül etmemiştir.

BAŞKAN — Tamam efendim, beyanınızı duyduk. Divan üyesi arkadaşım buradaysa lütfen yerini almasını rica ediyorum...

(Divan üyesi Kayseri Milletvekili Tufan Doğan Avsargil Divandaki yerini aldı)

BAŞKAN — Divan üyesi tamam olmuştur, oylamayı tekrarlıyorum.

TURHAN ÖZGÜNER (İçel) — Sayın Başkanım, zaman itibarıyla yeni gelen arkadaşlar var, önergemin bir kere daha okunmasını rica ediyorum.

BAŞKAN — Kabul edenler lütfen işaret buyursunlar...

TURHAN ÖZGÜNER (İçel) — Sayın Başkanım, lütfen önergemi yeniden okuyun. Yeni gelen arkadaşlar önergenin mahiyetini bilmiyorlar. Neyi oyluyorsunuz bilmiyorlar.

BAŞKAN — Efendim, son fıkranın metinden çıkarılması isteniyor...

TURHAN ÖZGÜNER (İçel) — Son fıkranın ne olduğunu bildirin.

BAŞKAN — Takibetmesi gerekir arkadaşlarımız. Her üye Meclis müzakerelerini, ister toplantı salonunun içinde olsun, ister dışında olsun öğrenmek mecburiyetindedir.

103 ncü maddenin son fıkrasının kaldırılması hususunda Sayın Özgüner ve arkadaşlarının verdiği, yani, Devlet sırrı ve ticarî sır niteliğindeki konuların araştırma mevzuu yapılmaması hususundaki fıkranın metinden çıkarılmasına mütedair önergeleri Divandaki eksiklik sebebiyle tekrar oyluyorum.

Kabul edenler...

TURHAN ÖZGÜNER (İçel) — Meclis araştırması diye birşey kalmayacak ortada.

BAŞKAN — Müsaade buyurun. Oylama sırasında müdahale etmeyin. (C. H. P. ve A. P. sıraları arasında karşılıklı lâf atmalar) Lütfen...

Önergeyi kabul etmeyenler... Önerge kabul edilmemiştir. Başkanlıkta da herhangi bir tereddüt ve ihtilâf yoktur.

NECATİ KALAYCIOĞLU (Konya) — Kaça kaç Sayın Başkan?

BAŞKAN — Beyan ettim efendim. Başkanlıkta bir tereddüt yok. Tereddüde meydan veremeyecek şekilde kabul edilmediğini beyan ettim. Biz Palâmentonun...

NECATİ KALAYCIOĞLU (Konya) — Sayın Başkan, kaç kaçtır? Bu Mecliste daha üç gün evvelki bir oturumda sayın bir başkanvekili şöyle baktığımız zaman ekseriyet vardır demiştir. Bu bakımdan lütfen kaç kaçtır, beyan ediniz, ekseriyet var mıdır, yok mudur bunu tescil edelim.

BAŞKAN — Diğer önergeyi okutuyorum.

(Ordu Milletvekili Ferda Güley'in önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Sayın Güley'in önergesi iki kısmı ihtiva etmektedir, biraz evvel de ifade buyurduk, ikinci kısmı, yani son fıkranın çıkarılmasına mütedair kısmı oylandı bitti. Birinci kısmına Komisyon katılıyor mu?

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Katılıyoruz Sayın Başkan. «Meclis» kelimesini koyalım oraya.

BAŞKAN — Komisyon önergeye katılıyor. Önergeyi oyunza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Diğer önergeyi tekrar okutuyorum.

(Manisa Milletvekili Kâmil Şahinoğlu'nun birinci önergesi tekrar okundu.)

KÂMİL ŞAHİNOĞLU (Manisa) — Sayın Başkan, bu önergemi geri alıyorum.

BAŞKAN — Önerge geri verilmiştir.

(Manisa Milletvekili Kâmil Şahinoğlu'nun 1 fıkra eklenmesini isteyen önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Komisyon katılıyor mu efendim?

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Katılmıyoruz Sayın Başkan.

BAŞKAN — Komisyon önergeye katılmıyor. Oyunza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Sayın Başkan madde metninin bir kelime düzeltmesiyle okunmasını Komisyon olarak talebediyoruz.

«Geçici Komisyona verilir» denmiş, «özel komisyon» olacak o, Geçici Komisyon kaldırıldığı için «özel» olarak düzeltilerek okunmasını rica edeceğim. «bir geçici» yerine «özel komisyona verilir»

BAŞKAN — 1 ne fıkırada bulunan «geçici» sözcülüğünün «özel olarak tashihini İttüzüğün 109 neu maddesi gereğince Komisyon talebetmektedir. Bu hususu oyunuzda sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Maddeyi bu değişiklikle birlikte oyunuzda sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Güven istemi

Bakanlar Kuruluna güven verilmesi :

Madde 104. — Bakanlar Kurulu programının okunacağı gün için, Danışma Kurulunca özel gündem tespit edilir.

Yeni Bakanlar Kurulu kurulduğu sırada Millet Meclisi tatil veya ara verme halinde ise, Başkanın çağırısı ile olağanüstü toplanır.

BAŞKAN — Söz isteyen, sayın üye?..

Sayın Ekşi, buyurun.

MEMDUH EKŞİ (Ordu) — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım;

104 neü maddenin matlabı Bakanlar Kuruluna güven oyu verilmesidir. Madde metnini okuduğumuz zaman Bakanlar Kurulu programının okunacağı gün için Danışma Kurulunca özel gündem tespit edilir, yeni Bakanlar Kurulu kurulduğu sırada Millet Meclisi tatil veya ara verme halinde ise Başkanın çağırısıyla olağanüstü toplanır, demektir.

Madde muhtevasından da anlaşılacağı veçhile güven oylamasıyla madde muhtevasının bir ilgisi bulunmamaktadır. Bu madde matlabının Hükümet programının okunması şeklinde değiştirilmesi gerekir kanaatindeyim. Bu yolda da bir önerge vermiş bulunuyorum.

İkinci konu, Hükümet ne vakit kurulmuş sayılacaktır? Bu durum bence bir münakaşa konusu gözükmemektedir, madde metninde.

Şimdi, Anayasamızın 102 ne maddesi, kuruluş nedir onu tarif etmiştir. Kuruluş; Başbakan, Cumhurbaşkanınca atanacaktır, Başbakan

bakanları seçecektir. Cumhurbaşkanına takdim edecektir ve Cumhurbaşkanını atamayı yaptıktan sonra kurulmuş sayılacaktır.

Şimdi teklifte, maddenin teklif olarak Meclise gelen metninde 102 ne maddeye ve 103 neü maddeye atıf yapılmıştır. Komisyon bilâhare bu atfı tamamen kaldırmış ve önümüze biraz evvel okuduğum metni getirmiştir.

Kanaatimce teklif metninin 1 ne fıkrasının Komisyonun getirdiği metnin 1 ne kısmına ilk fıkra olarak eklenmesi gerekmektedir.

Değerli arkadaşlarım, ayrıca Bakanlar Kurulunun, öyle hal olmuştur ki, çok yakın zaman önce; Başbakan atanmış, Bakanlar Kurulu Başbakan tarafından seçilmiş, fakat Cumhurbaşkanını atama işlemini ikmal etmemiştir. Bu arada Meclisin toplantıya çağırılması hususu da «Yeni Bakanlar Kurulu kurulduğu sırada Millet Meclisi tatil veya araverme halinde ise Başkanın çağırısıyla olağanüstü toplanır» denmektedir. Ee, peki Cumhurbaşkanınca bu işlem iptal edildiğine, yeni bir Başbakan aranacağına göre, bir ihtimalle, Millet Meclisi bu halde toplantıya çağırılacak mıdır? Bu konunun da Komisyone aydınlığa kavuşturulmasını istirham eder, saygılar sunarım.

BAŞKAN — Başka söz isteyen sayın üye?.. Yok.

Komisyonun bir beyanı olacak mı efendim?..

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Sayın Başkan, matlap hakkındaki önerilerine iştirak ediyoruz, fafat diğer hususları kabul etmiyoruz, iştirak etmiyoruz. Başkaca bir beyanımız yoktur efendim.

BAŞKAN — Maddeyle ilgili önergeleri okutuyorum.

Sayın Başkanlığa

104 neü madde matlabının, «Hükümet programının okunması» biçiminde değiştirilmesini öneririm.

Ordu

Memduh Ekşi

BAŞKAN — Komisyon buna katılıyor mu? **ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI** (Adana) — Katılıyoruz.

Sayın Başkanlığa

104 neü maddenin ilk fıkrası olarak; «Bakanlar Kurulu, Anayasanın 102 ne maddesine

göre kurulunca, programı, Anayasanın 103 ncü maddesine göre Başbakan veya görevlendirilen bir bakan tarafından, Genel Kurulda, Bakanlar Kurulunun kurulduğu günden başlayarak 7 gün içinde okunur.» ibaresinin metne dâhil edilmesini öneririm.

Saygılarımla.

Ordu

Memduh Ekşi

BAŞKAN — Komisyon katılıyor mu efendim?

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Bu hüküm zaten Anayasada mevcudolduğu için katılmıyoruz.

BAŞKAN — Başka önerge yok. Birinci önergeyi biraz evvel dinlediniz. Maddenin matlaabıyla ilgilidir ve Komisyon katıldığını beyan etti.

Maddenin yalnız matlaabının değişmesi hususundaki bu öneriyi, Komisyonun katıldığı bu öneriyi Genel Kurulun tasvibine sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

İkinci önergeyi tekrar okutuyorum.

(Ordu Milletvekili Memduh Ekşi'nin ikinci önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Komisyon bu önergeye katılmadığını beyan etmişti. Oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Yalnız maddenin matlaabının değişmesine müteallik kabul edilmiş bulunan birinci önergenin getirdiği değişiklikle birlikte 104 ncü maddeyi tasviplerinize sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

105 ncü maddeyi okutuyorum.

Hükümet programının görüşülmesi; göreve başlarken güven oyu :

Madde 105. — Bakanlar Kurulu programının Genel Kurulda okunmasından itibaren iki tam gün geçtikten sonra, program üzerinde görüşme açılır. Bu görüşme sırasında genel hükümler uygulanır.

Görüşmeye ayrılan gün için Danışma kurulunca özel gündem düzenlenir.

Bu görüşme için söz almak, yeni Bakanlar Kurulu listesine dair Cumhurbaşkanlığı yazısının Genel Kurulda okunmasından sonra münkündür.

Görüşmelerin bitiminden bir tam gün geçtikten sonra güven oylamasına başvurulur. Güven oylaması açık oyla genel hükümlere göre yapılır. Güven oyu verenlerin sayısı, güvensizlik oyu verenlerden fazlaysa Bakanlar Kurulu güven almış olur.

BAŞKAN — Söz isteyen sayın üye?.. Yok.

Madde üzerinde verilmiş bulunan önerge olmadığına göre okunmuş bulunan 105 ncü maddeyi Genel Kurulun tasviplerine sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Güven isteminin görüşme usulü :

Madde 106. — Başbakan gerekli görürse, Millet Meclisinden güven isteminde bulunabilir. Bu istem derhal, Başkanlıkça, Genel Kurula sunuşlar arasında bildirilir.

Bu istem üzerine Danışma Kurulu derhal, güven isteminin görüşüleceği günü ve özel gündemi tespit eder. Güven istemi üzerinde görüşme, her halde, güven isteminin Genel Kurulda okunmasından sonra bir tam gün geçmeden yapılamaz.

Güven istemi üzerindeki görüşmelerde genel hükümler uygulanır. Görüşme bittikten sonra, Danışma kurulu derhal, güven oylaması gününü ve özel gündemi tespit eder. Güven oylaması, her halde, görüşmenin bitmesinden bir tam gün geçmeden yapılamaz.

Oylama açık oyla olur.

Başkanlık, ikiyüz yirmialtı milletvekili güvensizlik oyu kullandığı takdirde, Bakanlar Kuruluna güvensizlik oyu verildiğini aksi halde Bakanlar Kurulunun güven oyu aldığını bildirir.

BAŞKAN — Söz isteyen sayın üye?.. Yok.

106 ncü maddeyi tasviplerinize sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Gensoru

Gensoruda usul :

Madde 107. — Gensoru önergesi bir siyasî parti grubu adına veya en az 10 milletvekilinin imzasıyla verilebilir.

Gensoru önergesi 500 kelimedenden fazla ise, imza sahipleri 500 kelimeyi geçmeyecek bir özet bu önergeye eklemek zorundadırlar.

Başkanlık gerekli görürse bu özetleri veya önergeleri bastırıp dağıtabilir.

Gensoru görüşmeleri Anayasanın 89 ncu maddesi hükümlerine göre yapılır.

BAŞKAN — Söz isteyen sayın üye?..

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Sayın Başkan, bu maddenin müzakeresinin tehirini ve varsa önergelerin komisyona verilmesini teklif ediyorum.

BAŞKAN — Komisyon bu maddenin de müzakeresinin tehirini ve önergelerin kendilerine tevdiini ister. Bu isteği tasviplerinize sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Yeni bir 108 nci madde tedvinini isteyen öneri var, okutuyorum.

Millet Meclisi Başkanlığına

İçtüzük teklifinin 6 ncı kısmında tespit edilmiş bulunan denetim yollarına ait bütün önergelerin de kanun tasarı ve teklifleri gibi hükümsüz sayılması tabii görülmektedir. Bu itibarla kısmın sonunda 108 nci madde olarak aşağıdaki maddenin eklenmesini arz ve teklif ederim.

Seçimlerin yenilenmesi halinde denetim önergelerinin durumu :

Madde 108. — Yasama dönemi sonunda evvelce verilmiş yukarıdaki maddelerde gösterilmiş bulunan bütün denetim önergeleri hükümsüz sayılır.

İstanbul
Nuri Eroğan

BAŞKAN — Komisyon katılıyor mu efendim?

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Sayın Başkan bu önergenin komisyona verilmesini istirham ediyorum. Katılsak dahi redaksiyon yönünden yeri burası değildir, komisyonda değerlendirip fikrimizi ayrıca beyan edeceğiz.

NURİ EROĞAN (İstanbul) — Sayın Başkan, müsaade eder misiniz?

BAŞKAN — Bir dakika Sayın Eroğan.

Sayın Komisyon, bu önerge yeni bir 108 nci madde tedvinini telebetmektedir. Bu talebe katılırsınız veya katılmazsınız.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Yalnız onu komis-

yonda değerlendirmeden burada fikir beyan edemem. Komisyonda değerlendirildikten sonra Komisyonun görüşünü buraya getireceğim. Bu hususu kabul etsek dahi, bunun 108 nci madde olarak değil, başka bir yerde değerlendirilmesi gerektiği kanaatindeyim.

BAŞKAN — Ama o takdirde şöyle olmaz mı: Bir madde numarası verildiği takdirde diğer numaralar ona göre değişecek.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Onun için ben 108 nci madde olarak değil de, başka bir yerde yer alabileceği kanaatimizi söyledim.

BAŞKAN — Numaralarıyla birlikte maddeleri oylatıyoruz, o takdirde numaralardaki değişiklik nasıl yapacağız?

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Getireceğimiz yeni şekle göre madde numaralarında bir değişiklik olmayacaktır.

BAŞKAN — Peki efendim.

Şimdi, Sayın Eroğan, Komisyon önergenize katılıp katılmadıkları hususunu tetkikten sonra beyan edeceer. Katılmadıklarını beyan ettikleri takdirde size önergenizi izah için söz vereceğim ve ondan sonra oylamaya geçeceğim. Katıldıkları takdirde müzakere açacağım.

NURİ EROĞAN (İstanbul) — Sayın Başkan, yer meselesi bahis mevzuu edildi. Yerinin burası olduğunu müsaade ederseniz arz edeyim.

BAŞKAN — Haklısınız, ama yer konusunda da bu rakamların tashihi esasa müessir değil, bilâhara da mecbur olursak yapıyoruz onu.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Sayın Başkan, bu gündeme müteallik bir mevzudur. Komisyonumuz bu teklife katıldığı takdirde gündemle ilgili maddeye bir fıkra eklenmesi suretiyle bu dilek yerine getirilebilir kanaatindeyiz. Bu madde de zaten komisyonumuzdadır. Bu talebe komisyonumuz katılırsa madde numarası değişmeden bu hükmün içtüzükte yer alması mümkündür.

BAŞKAN — Şimdi, Sayın Eroğan'ın yeni bir madde tedvinini talebeden önergesinin Komisyon Başkanı tarafından komisyonda görüşülme üzere verilmesini talebeden beyanını dinlediniz. Bu isteği Genel Kurulun tasvibinden geçirdikten sonra yerine getirmek olanağına sa-

hibim. Bu itibarla bu telebi Genel Kurulun tasvibine sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Komisyona tevdi edilmesi kabul edilmiştir.

Yeni bir madde tedvini şeklinde olduğu için Genel Kuruldan tasvip aldım, aksi halde doğru-
dan doğruya verebilirdim.

Şimdi, önerge komisyona tevdi edilmiştir, komisyon mütalâasını verdikten sonra müzake-
re açma veya önerge sahibine söz verme olana-
ğını uygulayacağım, Sayın Eroğan.

NURİ EROĞAN (İstanbul) — Peki efendi-
dim.

BAŞKAN — 108 nci maddeyi okutuyorum.

YEDİNCİ KISIM

Yasama dokunulmazlığının kaldırılması ve milletvekilliğinin düşmesi

Yasama dokunulmazlığının kaldırılması is-
temi ve görüşüleceği komisyon :

Madde 108. — Bir milletvekilinin dokunul-
mazlığının kaldırılması hakkındaki istemler
Başkanlıkça, Anayasa ve Adalet komisyonları
üyelerinden kurulu Karma Komisyona havale
edilir.

Anayasa ve Adalet komisyonları üyelerinden
kurulu Karma Komisyonun Başkanı, Başkan-
vekili, Sözcü ve Kâtibi, Anayasa Komisyonunun
Başkanı, Başkanvekili, Sözcüsü ve Kâtibidir.

BAŞKAN — Söz isteyen sayın üye?.. Yok.
Değişiklik önergesi yok.

Maddeyi okunmuş bulunan şekliyle tasvibi-
nize sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etme-
yenler... Kabul edilmiştir.

Hazırlık Komisyonu ve görüşmeleri :

Madde 109. — Karma Komisyon Başkanı,
dokunulmazlık dosyalarını incelemek üzere ad-
gekm suretiyle beş üyeli bir hazırlık komisyonu
teşkil eder.

Hazırlık komisyonu kendine gizli oyla bir
başkan ve sözcülük görevini de yapacak bir kâ-
tip seçer.

Bu komisyon bütün kâğıtları inceleyip gere-
kirse o milletvekilini dinler; tanık dinleye-
mez.

Hazırlık Komisyonu raporunu göreve başla-
masından itibaren en geç bir ayda verir.

Bu rapor karma komisyonda bir ayda sonuç-
landırılır.

BAŞKAN — 109 ncu madde üzerinde söz is-

teyen sayın üye?.. Yok. Değişiklik önergesi de
yok.

109 ncu maddeyi tasviplerinize sunuyorum.
Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edil-
miştir.

Karma Komisyon raporu :

Madde 110. — Karma Komisyon, Hazırlık
Komisyonunun raporunu ve eklerini görüşür.

Karma Komisyon dokunulmazlığın kaldırıl-
masına veya kovuşturmanın milletvekilliği veya
bakanlık sıfatının sona ermesine kadar ertelen-
mesine karar verir.

Karma Komisyon raporu, kovuşturmanın
ertelenmesi şeklinde ise Genel Kurulda okunur.
10 gün zarfında bu rapora yazılı itiraz edilmez-
se kesinleşir.

Rapor, dokunulmazlığın kaldırılması şeklin-
de ise veya 3 ncu fıkra gereğince itiraz edilmişse
Genel Kurulda görüşülür.

Kovuşturma ertelenmiş ve bu karar Genel
Kurulca kaldırılmamış ise, dönem yenilenmiş ol-
sa bile milletvekilliği sıfatı devam ettiği sürece
ilgili hakkında kovuşturma yapılamaz.

BAŞKAN — Madde üzerinde söz isteyen sa-
yın üye?.. Yok. Maddeyi tasviplerinize sunuyo-
rum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Ka-
bul edilmiştir.

111 nci maddeyi okutuyorum.

Savunma hakkı :

Madde 111. — Dokunulmazlığının kaldırıl-
ması istenen milletvekili isterse hazırlık komis-
yonunda, karma komisyonda ve Genel Kurul-
da kendini savunur veya bir üyeye savundu-
rur.

Savunma için çağrıda bulunulan milletvekili
davete uymazsa evrak üzerinde karar verilir.

Son söz her halde savunmanındır.

Dokunulmazlığının kaldırılmasını üyenin biz-
zat istemesi yeterli değildir.

BAŞKAN — Madde üzerinde görüşmek is-
teyen sayın üye?.. Yok. Maddeyi tasviplerinize
sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyen-
ler... Kabul edilmiştir.

112 nci maddeyi okutuyorum.

Mahkûmiyet ve çekilme :

Madde 112. — Bir milletvekili Anayasanın
68 nci maddesinde yazılı suçlardan biri ile ce-
zalandırılmış olursa, hükmün kesinleşmesi tari-
hinde milletvekilliği sıfatı düşer.

Bir üye, milletvekilliğinden çekildiğini Başkanlığa yazılı olarak bildirdiği takdirde, çekilme yazısının Genel Kurula sunulması ile milletvekilliği sona erer.

BAŞKAN — Madde üzerinde söz isteyen sayın üye? Yok. Maddeyi tasviplerinize sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

113 ncü maddeyi okutuyorum.

Milletvekilliği ile bağdaşmayan görev kabul etme :

Madde 113. — Anayasanın 78 nci maddesinde ve kanunlarda milletvekilliği ile bağdaşamayacağı belirtilen herhangi bir hizmeti veya görevi kabul ettiği bildirilen üyelerin durumu Başkanlık Divanınca incelenir. Sonuç, Başkanlık Divanı kararı olarak Karma Komisyona gönderilir.

Karma Komisyon, yasama dokunulmazlıklarının kaldırılmasındaki usullere göre durumu inceleyerek bir rapor hazırlar.

Bu raporu görüşen Genel Kurul, milletvekilliği ile bağdaşamayacak bir durum olduğuna açık oyla karar verirse, üyelik sıfatı düşer.

BAŞKAN — Madde üzerinde Sayın Müderrisoğlu?.. Yok. Sayın Başer buyurunuz efendim.

AHMET BULDANLI (Muğla) — Ben daha önce söz istemiştım efendim.

BAŞKAN — Efendim bana verilen kayıttaki sıralama böyle. Buyurunuz Sayın Başer.

HÜSAMETTİN BAŞER (Nevşehir) — Sayın Başkan, değerli milletvekilleri;

113 ncü madde çok önemli bir maddedir.

Milletvekilliği 36 milyonu temsil eden mesuliyetli, ağır bir vazifedir. Milletvekilinin hiçbir zaman boş vakti yoktur. Vazifeye sabahın erken saatinde başlar gece yarısına kadar devam eder. Bir kere öğleden evvel komisyonlarda ve aynı zamanda seçmenlerle memleketin meselelerini takibederler. Öğleden sonra da Umumî Heyetlere iştirak ederek, kanunların tadilini, teklifleri, tasarıları görüşürler. Bundan başka da diğer boş vakitlerinde ise tadil teklif ve tasarıları üzerindeki hazırlıklarını yaparlar.

Şimdi burada Anayasanın 78 nci maddesine âtîf yapılmaktadır. Milletvekilliğiyle bağdaşamayacak iş nedir? Evvelâ şunu kabul etmek lâzımdır ki, milletvekilliğinin dışında avukatlık gibi, doktorluk, eczacılık, mühendislik, Kamu

İktisadî Teşebbüsleri idare meclisi üyesi, bankalarda üyelik, ticaret gibi mesleklerin de milletvekilliğiyle bağdaşması doğru değildir.

Saniyen, sendika idare heyeti ve başkanlıklarında bulunmaların da büyük mahzurlarını gördük. Milletvekili olan arkadaşlarımız sendikanın başına geçiyor, meselâ Devlet Su İşlerinde ise tam Ağustos ayında gidip işçileri greve sokuyor, müstahsili müşkül duruma sokuyor. Başka bir sendikanın başında ise gidip sendikaya oturuyor, orada işçileri greve sevk etmek suretiyle buradaki vazifesini bir nevi iyi kullanmıyor demektir.

Yine, avukat olan arkadaşlarımız ister istemez günün muayyen bir kısmını yazıhanesinde geçirecek, mahkemeleri takibedecek, hâkimlerin önüne gidip rica edecek; aman benim dosyam var, seçmenlerim bekliyor falan... Bunlar milletvekilini küçük düşürücü hareketlerdir. Doktorluk, bir muayenehane açmıştır; ister istemez ya öğleden evvel veya öğleden sonra kendisini Meclis çalışmalarından oraya atacak ve orada günlük kazancını düşünecektir. Üzerinde milletvekilliği sıfatı varken avukatlık yapmanın, doktorluk, eczacılık yapmanın çok sakıncaları vardır.

TURHAN ÖZGÜNER (İçel) — Madde resmî görevden bahsediyor canım.

HÜSAMETTİN BAŞER (Nevşehir) — Arkadaşlarımız alınmasınlar, biz bir de önerge verdik o bakımdan üzerinde duruyoruz. Milletvekiliyse gelir milletin işlerini takibeder, yok dışarda gözü, kazancı varsa gidip orada yazıhanesinin işinin başında oturur ve milletin işini de yapacak insanlar buraya gelir.

Bu bakımdan, 113 ncü maddenin birinci fıkrası münasebetiyle kimlerin hangi işlerle meşgul olamayacağına dair de bir önerge vermiş bulunuyoruz; zamanı geldiğinde onu da açıklayacağız.

Saygılar sunarım.

BAŞKAN — Sayın Buldanlı, buyurunuz efendim.

AHMET BULDANLI (Muğla) — Vazgeçtim Sayın Başkan.

BAŞKAN — Vazgeçtiniz... Sayın Özgüner, buyurun.

TURHAN ÖZGÜNER (İçel) — Sayın Başkan sayın arkadaşlarım;

Benden evvel konuşan meslektaşım olduğu için biraz tarizde bulunacağım, sitem edeceğim.

Arkadaşlar, evvelâ bu 113 ncü madde arkadaşımın demek istediği madde değil. Yani, milletvekilleri meslekleriyle uğraşmasınlar: Bu o madde değil. Yani, istedikleri öye bir kanun gelirse onun tartışmasını yaparız. Bu madde, resmî görev alamamayı esas kılan. esprisi bu olan bir madde. Ancak, şüphesiz bu madde sebebiyle arkadaşımın değindiği hususa değinmek hakkım.

Kıymetli arkadaşlar, bu Meclise devam edenlere şöyle bir isim listesi yaparsak - şüphesiz tevazu hududunu aşarak söylüyorum özür dilerim, sebeb oldular - devamı en çok olan ve ancak yoklamada bulunup çıkan şekilde değil, devamı saat bakımından en çok olanlardan biriyim ben. Benim de, buna rağmen şu teşrii davranışına ve görevime hiç de ara vermeden çalışmama rağmen, bir yazıhanem varsa ben ve benim gibi arkadaşlar için söylüyorum, devam edenler için söylüyorum, yoklamada bulunmayı da devam kabul etmiyorum arkadaşlar; yoklamada bulunacak, ama mesai saatinin bitimine kadar burada oturacaksın. Bunlardan biri de benim.

Bu böyle iken, işte avukatlık dedi; ben avukatlık yaparım ayda üç tane dört tane davaya girersem buna rağmen buraya gelmeme mani olmaz bu.

Kıymetli arkadaşlarım, ama gelmeyenlere bakın, mesleği var mı bilmiyorum, ama onları ele alalım: Mesleği sebebiyle mi gelmiyor? Yok arkadaşlarım, gelmeyenlerin büyük ekseriyeti hiçbir suretle mesleği olmayan, meslek icra etmeyenler. Tamam mı? Bunu saptayalım da, ileride gelecek kanunun münakaşasına şimdiden girişmeyelim, ama bir ölçüde bunu saptayalım.

Kıymetli arkadaşlarım, devam hususunda en titiz olan ve hattâ en şikâyetçi olanlardan biriyim. Millet Meclisine seçilmiş bir üye devam etmelidir, ama devam, devam listesinde görülmek değil; devam etmekte olan mesai saatinin sonuna kadar büyük bir mazereti yoksa ayrılmamak demektir ve şüphesiz bunu getiren maddeleri alkışlarız. Ancak, 113 ncü madde bilhassa bunun dışında resmî görevler almamayı öngörmektedir. Çok isabetli bir maddedir. Bunun dışındaki konuşmam, sebeb olduğum içindir. Mad-

deyi aynen kabul etmekte isabet var. Çünkü resmî görev almakla halkikaten milletvekilliği bağdaşmaz. Bunu belirtmekle yetiniyorum.

Saygılar sunarım.

BAŞKAN — Demokratik Parti Grubu adına Sayın Kubilay İmer, buyurunuz.

D. P. GRUBU ADINA KUBILAY İMER (Konya) — Sayın Başkan, kıymetli milletvekilleri;

Demokratik Parti Grubu adına, görüşülmekte olan 113 ncü madde ile ilgili düşünüş ve kanaatlerimizi izhar edeceğiz.

Şunu hatırlatmak isteriz ki; parti ve grup olarak, çıkarılmasını istediğimiz, milletvekilliği ile bağdaşmayan görevler kabul etme ve bununla ilgili hükümler mevzuunda bir kanun getirilmesi gereklidir. Bu hususun, evvelemirde içtüzük değişikliği ile diğer hususlarla birlikte çok ehemmiyetle üzerinde durulması lâzım gelen bir mevzu olduğu kanaati içerisindeyiz.

113 ncü maddede sarahaten, «Anayasanın 78 nci maddesinde ve kanunlarda» tâbiri vardır. Bu, yine Anayasanın 78 nci maddesinin âmir hükmünden, son fıkrasından alınan bir hususu ortaya koymaktadır. Yani, biraz evvel konuşan bir arkadaşımızın belirttiği gibi, resmî hizmetler olarak, Anayasanın 78 nci maddesinin ikinci ve üçüncü fıkralarında, gerek resmî Devlet hizmetlerinde, gerekse diğer türlü yürütme organı tarafından teklif, inha, atama veya onanmasına bağlı resmî veya özel herhangi bir işle görevlendirilemezler, gibi tevali eden hükümlerine göre; resmî hizmetlere giremeyecekleri gibi, ayrıca Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği ile bağdaşmayan diğer görev ve işler kanunla gösterilir, der. Yani Anayasa umumî hükümleri getirmiştir. Bununla bağdaşamayacak görevlerin de neler olabileceği bir kanunla gösterilme durumu içerisinde olacaktır.

Bu yönleriyle gelecek tasarının içerisinde yer alacak hükümler neler olmalıdır, neler olmalıdır? Bunu burada tadad edecek durumda değiliz. Ama, burada bir içtüzük hazırlamaktayız ve bu içtüzükle burada görüşülecek olan kanun tasarısı ve tekliflerinin daha rahat, daha kolay ve daha az zaman sarf ederek çıkarılması esasını güdüyoruz.

Diğer taraftan, yasama organı olması bakımından, Meclisin Hükümeti de denetim görevi-

nin olduğunu, bunda Heyeti Umumiyenin ve hattâ ferden milletvekillerinin yine aynı şekilde vazifeleri olduğunu kabul ediyoruz. Bu durumda, burada bu vazifeleri yerine getirebilmek ve bunları aksatmamak şarttır. Burada biraz evvel beyanda bulunan arkadaşımız gibi, aynı şekilde devam eden arkadaşlarımız olabilir. Bunlar, dışarda iş alma, takibetme, milletvekilliği ile bağdaşır, bağdaşmaz, mevzuunu elbette gözönünde tutacaktır ve dışarda bir kazanç durumunu milletvekili bakımından imkân dahilâne girece, buradaki vazifesini gördüğü sırada, ki, kabul ettik; Salı, Çarşamba ve Perşembe günleri Umumi Heyet halinde, diğer zamanlarda da Pazartesi, Cuma ve Cumartesi günleri komisyonlar halinde çalışır. Hattâ Meclislerin Umumi Heyetlerinin toplantı halinde bulunduğu zamanlarda, komisyonlar vazifelerini görmezler. Diğer zamanlarda vazifelerine devam ederler. Eğer bir zaruret hâsıl olursa, buna Başkanlığın katılması sonunda, böyle bir komisyon faaliyeti yapılabilir, deniyor.

Diğer taraftan; seçmenlerle temas meselesi..

BAŞKAN — Lütfen Sayın İmar, birşey rica edeceğim sizden.

Maddenin metninin, takdir edersiniz bu konularla uzak yakın hiçbir ilgisi yoktur. Bunu rica edeceğim.

KUBILAY İMER (Devamla) — Şimdi onu arz edeceğim Sayın Başkan.

Şimdi, seçmenlerle temas meselesi de geçenlerde bir madde vesilesiyle ortaya sürüldü. Bu mesele ile ilgili değildir. Burada mesele, milletvekillerinin, milletvekillikleriyle daha açığı, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği ile - Anayasanın 78 nci maddesi bunu âmirdir - Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği ile bağdaşacak veya bağdaşmayacak hususların tespiti gerekmektedir.

Binaenaleyh, burada bu vesile ile şunu belirtmek istiyoruz:

İçtüzüğün bu maddesinin, 113 nci maddesinin işleyebilmesi için, görüşümüz odur ki; bir kere Anayasanın âmir hükümleri muhakkak surette tatbik edilmek durumundadır.

İkincisi, yine Anayasanın âmir hükmü olan 78 nci maddesinin son fıkrasındaki bu yoldaki çıkarılacak kanun, tasarı ve teklif olarak, Meclislerde biran evvel görüşülmelidir. Görüşülme-

diği takdirde, şu 113 nci madde, bu hususta ölü bir madde halinde kalacaktır. Bugüne kadar da bu madde, ölü bir madde halinde kalmıştır.

Burada mesele madde tedvin etmek ve içtüzükte bununla ilgili madde var, demek değildir. Anayasanın âmir hükmünü yerine getirmektir. Bu vesile ile söyleyelim ki; Anayasanın hükümleriyle içtüzük hükümlerinin birbiriyle olan münasebeti vardır. Umumi hakkındaki görüşmelerimiz sırasında bunu da beyan etmiştik. İşte onlardan bir tanesi de budur. Aslında, içtüzüğün Anayasaya aykırı olup olmadığı noktasını, Anayasa Mahkemesi denetimi mevzuunda ele almaktadır. Bu yönü ile bu 113 nci maddenin işleyebilmesi, ki, bugüne kadar işleyememiştir. Bundan sonra işleyebilmesi için bizim temennimiz, bu 113 nci maddeyi işletebilmek ve Anayasanın âmir hükümlerini yerine getirmek için bu vesile ile bir kanun tasarısı veya teklifinin biran evvel getirilmesi ve işin neticeye bağlanması zarureti vardır.

Burada çalışacak olan komisyonun hangi şekiller altında çalışacağını tedvin etmek için, evvelâ bu yokla bir talebin bir realitenin mevcudiyeti de lâzımdır. Yani, milletvekilliği ile bağdaşmayan harekette olan birisi, bir milletvekili veya bir Parlâmento üyesinin bir işte bulunması, bununla bağdaşmayan bir durumu meydana getirmesi lâzım; bunun aksetmiş olması lâzım ve nihayet bunun bir karara bağlanması lâzımdır. Komisyon buna göre çalışacak ve 113 nci madde bu komisyonun hangi şartlar altında çalışacağını ve ne şekilde burada görüşmelerin yapılabileceğini tedvin ediyor.

Binaenaleyh, bu maddenin hüküm ifade edebilmesi ve işleyebilmesi için evvelâ, bunu işletebilmek için gerekenin yapılmış olması icabeder. Buna evvelâ Anayasanın âmir hükümlerinden başlamak, ondan sonra da yine Anayasanın âmir hükmüne göre, 78 nci maddenin son fıkrasındaki tasarı veya teklifin getirilmesini sağlamak gerekir.

Buradaki bu izahatımız, gelecekte Meclislerin çalışmalarına...

BAŞKAN — Efendim, 113 nci maddeye dönün lütfen Sayın İmer, ricada bulunduğunuz sizden.

KUBILAY İMER (Devamla) — Bağlıyorum Sayın Başkan.

Buradaki bu izahatımız, bu maddenin tatbiki için gelecekteki Meclislerin ve Meclisimizin bundan sonraki yapacağı çalışmaların alacağı veçhe ile ve bu mevzuda İktüzük bu 113 ncü maddesiyle neyi getirmek istiyor? Bunu zabıtlara teşkil ettirmek ve bu husustaki görüşlerimizi beyan etmek içindir.

Hepinize saygılarımı sunarım.

BAŞKAN — Sayın üyeler, 113 ncü maddenin metnini biraz evvel okuttum.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Sayın Başkan, burada bir düzeltmemiz olacak, müsaade buyurursanız.

BAŞKAN — Bir dakika efendim, bir dakika.

113 ncü madde, henüz çıkmamış bir kanun çıktığı takdirde veya Anayasada mevcut hükümlere göre, milletvekillerinin yapmanası gereken konularda tatbik edilmesi iktiza eden usulü sadece zikrediyor.

Bu usulle uzak yakın ilgisi olmayan, henüz çıkmamış bir kanun nasıl çıksın, konusunu biz burada müzakere edersek, mevcut İktüzüğü tamamen ihlâl etmiş oluruz. Sadet diye bir konu kalmaz.. Lütfedin..

MUSTAFA KUBİLAY İMER (Konya) — çıkmamış kanunu söylemedim.

BAŞKAN — Hayır lütfedin efendim, sizden evvelki konuşmalarda... 113 ncü maddenin işletilip işletilmemesi konusu bir başka kanunun çıkmasına bağlı imiş. O kanunun çıkması konusu her üyenin hakkıdır, ayrı bir prosedürü var, ayrı bir yetkiyi doğurur. Ama ben bir maddenin sadece kanun çıktıktan sonra tatbikat şeklini kapsayan bir maddenin metnini çıkmamış kanunun sahasına da teşmil edersem, o takdirde konuşmalarımıza bir sınır koyamayız. Bizi bağışlayın lütfen..

MUSTAFA KUBİLAY İMER (Konya) — Kanun çıkmadığı için bunu işletemeyiz dedim.

BAŞKAN — Haklısınız ama, Anayasada bir hüküm var. Anayasanın emrettiği çıkması gereken bir hüküm var. Komisyon bunu hesabedererek bu kanun çıktığı takdirde nasıl bir prosedür uygulanacak.. Bir komisyon kurulacak, o komisyon hakkında bir beyanımız varsa, o komisyonun kurulma tarzını beğenmiyorsanız, maddenin getiriliş şeklinde eksiklik bu-

luyorsanız veya tamamen zait buluyorsanız bunun takdiri tamamen size ait şüphesiz. Bunu alabildiğine tartışrsınız, buna bir şey demiyoruz.

MUSTAFA KUBİLAY İMER (Konya) — Kanun orta yerde olmadıktan sonra İktüzükte madde yapmaya ne lüzum var.

BAŞKAN — Efendim yalnız sizin için değil..

MUSTAFA KUBİLAY İMER (Konya) — Anayasanın 78 nci maddesinde ayrı birtakım hükümler var.

BAŞKAN — Biraz evvel konuşmuş arkadaşlar içinde yeniden söz sırasına kaydedilmiş arkadaşlar için de genel olarak istihamm bu...

Bir şey mi söyleyecektiniz sayın Komisyon?..

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Sayın Başkan, burada birinci fıkranın son cümlesinde, «Karma Komisyona» tabiri tashih edilmediği için ileride tereddütlere meydan verebilir. «Anayasa ve Adalet komisyonlarından kurulu Karma Komisyona gönderilir» şeklinde düzeltilmesine ve o şekilde okunmasını istihham ediyorum.

BAŞKAN — Sizin tespit ettiğiniz, Komisyon'da kabul ettiğimiz metin öyle mi efendim?..

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Öyle efendim, gerekcede de var.

BAŞKAN — Yanlış basılmış öyle ise.

BAHA MÜDERRİSOĞLU (Konya) — Hepimizdeki metin aynı şekilde.

BAŞKAN — Efendim, Komisyon'da kabul edilen, matbaaya ve Başkanlığa tevdi edilen metinde - yetkili arkadaşlar beyan ediyorlar - Anayasa ve Adalet Komisyonu tabirleri varmış, matbaa bunları eksik basmış. O itibarla biraz sonra ona göre maddeyi tekrar okutacağım.

Şimdi söz sırası Sayın Ferda Güley'indir, buyurun efendim.

FERDA GÜLEY (Ordu) — Bendeniz biraz evvel ifade buyurduğunuz hususlara değinmek için söz istemiştin, bu endişem zail oldu. Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Peki efendim, teşekkür ederim. Sayın Müderrisoğlu, buyurun efendim.

BAHA MÜDERRİSOĞLU (Konya) — Sayın Başkan, muhterem arkadaşlar;

Görüştüğümüz İktüzüğün 113 ncü maddesi en önemli maddelerden birisidir. Biraz evvel Sayın Başkanımız benden evvel konuşan sayın parlâmenter arkadaşların konuşmasını nazarı itibara alarak «Çıkmamış bir kanun hakkında fikirlerinizden ziyade 113 ncü madde hakkındaki fikirlerinizin beyan edilmesi daha doğru olacağı» şeklinde beyanda bulunmuştu. Bendenizin kanaatime göre İktüzük her ne kadar tüzük şeklindeki bir ismi varsa da bu tüzük mademki Meclisten çıkmaktadır, bir kanun hükmündedir. Her maddesi diğer bir kanunun aynı hükmünü, aynı vasfını taşıdığından dolayı bunun ismi tüzük olmasına rağmen bir kanun hükmündedir. Bu bakımdan Millet Meclisi sayın üyelerinin hangi görevleri yapması ve hangi görevleri yapmaması gerektiğinin de benim şahsî kanaatime göre burada sayılması gerekir.

Bendeniz, kanunî bir hak olarak, bir hekim olarak hariçte muayenehane açabilecek ve muayenehane işletebilecek bir durumda olmama rağmen üç senelik çalışma hayatım bana göstermiştir ki; gerçek manâsıyla bir parlâmenter vasfında ve çalışmasında olabilmem için mutlak ve muhakkak surette bir muayenehaneden uzak olmamı icabettirmektedir. Bunun gibi, bir çok serbest meslek sahibi avukat arkadaşlarım, tüccar arkadaşlarım, sendikacı ve sendika genel başkanı arkadaşlarımın çalışmalarında bu Meclisin randımanının yeteri kadar olmadığı kanaatindeyim.

Bu bakımdan, bu 113 ncü maddenin değiştirilmesini ve bâzı parlâmenterlerin yapmaması gereken bâzı işlerin hassaten buraya dercedilmesi gerektiğine inanıyorum. Her ne kadar Anayasamızın 78 nci maddesi; «Parlâmenterlerin yapamayacağı işleri bir kanunla düzenlenir» demekte ise de esefle arz edeyim ki bugüne kadar bu kanun çıkmamıştır. Çıkması da kanaatime mümkün değildir. Bunun nedenini arkadaşlarımın geniş izanına ve idrâkine bırakıyorum.

Bu bakımdan bu hususta, bu maddenin değiştirilmesi hususunda önerge verilmiştir, bu önerge istikametinde ve parlâmenterlikle kabili telif olmayan işleri buraya sıralamak su-

retiyle ve daha geniş mânada ayrı bir kanun çıkartmak gerektiğine inanmak üzere bu önergeye iltifat edilmesini rica eder, saygılarımı sunarım.

BAŞKAN — Sayın Ülker, buyurunuz efendim.

SİNASI ÖZDENOĞLU (Ankara) — Sayın Başkan, söz istemiştım efendim.

BAŞKAN — Yazdım efendim. Buyurun Sayın Ülker.

REŞİT ÜLKER (İstanbul) — Değerli arkadaşlarım, gerçekten kamuoyunun üzerinde çok durduğu bir konuyu İktüzük bakımından düzenleyen bir madde karşındayız. Yani, Sayın Başkanın da işaret ettikleri gibi, biz burada milletvekilliği ile bağdaşmayan işlerin tâyinini, tavsifini yapmıyoruz. Böyle bir iş yapılmışsa, yani Anayasamızın 78 nci maddesinde zikredilen ve çıkarılacak kanunlarda veya halen çıkmış kanunlarda yasaklanmış bir işi yapan bir kimse varsa, İktüzük gereğince nasıl bir muamele yapılacaktır, bu madde onu tanzim ediyor. Zaten Anayasa 78 nci maddesinin son fıkrasında sarıh olarak bu konunun nasıl tanzim edileceğini göstermiş bulunmaktadır.

«Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği ile bağdaşmayan diğer görev ve işler kanunla gösterilir». Yani İktüzükle gösterilmez. Kanunla gösterilir deyince İktüzükle gösterilmez anlamı çıkar. Kanun ile İktüzüğün arasında büyük farklar vardır. İktüzük; bizi bağlayan, Parlâmentoyu bağlayan kurallardır. Kanunlar ise; bâzen Parlâmentoyu da bağlamakla beraber bütün vatandaşları, bütün Türkiye'yi kapsamına alan belgelerdir. Onun için İktüzükte yalnızca bundan bahsedilmesi yani böyle bir durum olursa İktüzük gereğince ne yapılacağından bahsedilmesi yerindedir. Nitekim, Meclis Başkanlığı partilerden üyeler alarak öbür kanunu, yani milletvekillerinin yapıp yapamayacağı işleri gösteren kanunu hazırlamak için çalışmalar yapmaktadır. Yoksa, eğer bu kanaatte olunsaydı, eğer böyle anlaşılmış olsa idi, İktüzüğe birkaç madde konmak suretiyle bu mesele halledilirdi.

Onun için değerli bir arkadaşımızın teklinin buraya konmasına Anayasamızın şu açık

hükmü karşısında imkân yoktur. «Milletvekilleri hiç iş yapmazlar mı» değerli arkadaşlarım, bir noktaya temas etmek gerekir. Milletvekilliğini Türkiye’de biz icad etmiş değiliz; demokrasinin başlangıcından itibaren bütün memleketlerde parlâmentolar vardır, milletvekilleri vardır, senatörler vardır, onların tatbikatları vardır. Kamuoyunun baskısını nazara alarak, memleketin şartlarını nazara alarak makûl bir şey yapacağız. Milletvekili hiçbir şey yapamaz demek, çok yanlış ve peşin bir hüküm olur. Sayın Başkanın işaret ettikleri gibi, konunun yeri burası değildir. Fakat belirtmek isterim ki, o zaman bütün dünya memleketlerinden metinler getirilir, kendi gerçeklerimizle ortaya konur ve gerçek bir metin o zaman ortaya çıkar. Yoksa, milletvekili hiçbir iş yapamaz, diye bir kural koymanın, fikir ileri sürmenin doğru olduğu kanaatinde değilim. Yanılmıyorsa 1961 veya 1962’de bütün dünya parlâmentolarında yazıldı, oralarından cevaplar geldi, bunlar Meclisimizdedir, üzerinde durmamız ve düşünmemiz lâzımgelir. Biz kamuoyunu aydınlatacak mevkiide olan kimseleriz. Kamuoyundan doğru gelen şeyleri kabul ederiz, gerçekleştiririz, yanlışları da aydınlatırız ve kararların yanlış alınmasını önleriz.

Ben de bu görevi yapmak için söylemek istiyorum ve soruyorum: Bir doktor arkadaşımız gece yarısı; «Ölüyorum Allah!..» diye koşan birine, ben parlâmenterim, bir şey yapmam mı diyecektir?.. Bu olacak iş midir? Bu mesele üzerinde, mesleklere göre, işlere göre, Devlete verdikleri zararlara göre durulup, incelenip karar verilmesi lâzımdır ve bunun yeride bu madde değildir.

Saygılar sunarım.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Özdenoğlu.

ŞİNASİ ÖZDENÖĞLU (Ankara) — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım. Bana öyle geliyor ki zamansız bir tartışma içindeyiz. Çünkü, maddeden de anlaşılacağı üzere, milletvekilliği ile bağdaşamayacak görevlerin neler olacağı hususu, zaten Anayasada sayılanların dışında kanunla getirilecektir. Kanun getirilmediğine göre, bu konuda sayın arkadaşlarımızın kişiliklere sirayet eden bir tartışmaya girmeleri elbette doğru olmaz.

Bu maddenin daha önemli bir yönü var arkadaşlarım. O da maddenin en sonunda, ifa et-

tiği görev, milletvekilliği ile bağdaşamayan milletvekili hakkında Karma Komisyon bir rapor tanzim ediyor, bu rapor Genel Kurulda tartışılıyor, sonunda açık oya konulmak suretiyle milletvekilliği sıfatı kalkıyor.

Değerli arkadaşlarım, Türkiye’nin gerçekleri önünde bu konu üzerinde durmamız gerektiği kanısındayım. İnancım şu ki, uygulamada bu teminatsız bir hükümdür ve bu hükme dayanarak bir milletvekilinin dokunulmazlığını kaldırmak istesek, bir olup bittiye getirebiliriz, buradaki hüküm yeterli bir teminat değildir.

Komisyon raporunu olumlu ya da olumsuz tanzim edecektir ve burada tartışılacaktır. Çok üzücü olaylar yaşadık ve temenni ederiz ki yaşamayalım artık. Kabul etmeliyiz ki sayılav da bir insandır, duygusal plânın içine girmektedir çoğu kez. Türkiye’de zaten her şey duygusal plânda oluyor. Bir arkadaşınız olarak bu kürsüden 359 sayılı TRT Kanununu değiştiren kanun geçerken TRT’de birtakım olayları objektif olarak buraya getirdiğim için, TRT’deki bâzı kişilerin hesap vermesini istediğim için bana düşmandırlar, buradaki konuşmalarımı, Parlâmento saatinde en ruhsuz bir şekilde verirler. TRT’deki bu durumdan bâzı arkadaşlarım da müstekidirler. TRT gibi taraf-sızlığı kanun emri olan kuruluşun duygusal bir müessese haline getirildiği ve hesap da vermediği bir ülkede, herkes kendi ölçüsü içerisinde bir duygusalığa kendisini kaptırıyor ve böylece memlekette nâmuslu kavga veren insanların mücadelesi zaman zaman üçüncü Plâna düşüyor. Hiçbir zaman temenni etmiyorum ama, bir milletvekilinin milletvekilliği, hele çoğunluk grubunun karşısında sert görünen bir milletvekiliyse eğer - bir olup bitti ile, rapor üzerinde yeter derecede düşünülmezsizin, kaldırılabilir.

Nitekim muhterem arkadaşlarım, hep kabul edelim, ölüm cezalarının infazı ya da âdemi infazına dair Adalet Komisyonunca düzenlenen raporlar acaba değerli milletvekilleri tarafından adaletin tam tecellisini sağlayacak ölçüde incelenmekte midir? Hiçbirimiz dosyayı alıp incelemiyoruz. Öyleyse; bir milletvekilinin siyasî hayatına son verecek olan haksız bir tasarrufu bâzen duygusal nedenlerle bu-

radan geçirebilecek olan bu prosesi mutlâka bir emniyet, bir güvenlik hükmü ile desteklememiz şarttır.

Aklıma şu anda şöyle bir şey geliyor: Evet açık oylama, gizli oylama olsa daha mı iyi olur; milletvekili hakkında Karma Komisyon raporunun müzakeresinden sonra yapılacak oylama diye düşündüm. Arkadaşlarımın da fikirlerini sordum, gördük ki açık oylamada daha çok takım

isabet var. Çünkü gizli oylama sonunda birtakım duygusal tahrikler daha etkili olabilir, açık oylamada belki daha objektif olmaya mecbur kahr. Vaki, açık oylamada da dostluklar mutlâka müessir olur ama herhalde gizli oylamaya nazaran daha objektif bir neticeye varmak mümkün olacaktır.

Öyle ise, maddenin sonuna şöyle bir hüküm eklessek nasıl olur? «Açık oylama, Karma Komisyon raporunun görüşülmesinin tamamlanmasından en az 24 saat geçmeden yapılmaz.

Böyle bir hüküm sayın üyelerin, bu derece önemli bir konuda verilecek raporu, derinliğine tetkik etmelerine fırsat verme bakımından teminat olur inancımı taşıyorum. Eğer Yüce Heyetiniz tasvibederse.

Saygılar sunarım.

BAŞKAN — Sayın Erdem, buyurun efendim.

ALİ NAİLİ ERDEM (İzmir) — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım; müzakeresini yaptığımız 113 ncü madde, İktüzüğün kapsamının dışına taşıdığımız zaman, Anayasanın 78 nci maddesinin âmir hükmü muvacehesinde çıkarılması öngörülen kanuna âtîf yapmak suretiyle meseleyi müzakere ettiğiniz zaman uzun tartışmalara sebebiyet verecek bir maddedir. Ancak, biz burada bir İktüzük hazırlıyoruz. Müzakeresini yaptığımız şey, Anayasanın âmir hükmüne göre çıkarılması öngörülen kanunun müzakeresi değil. Bu itibarla, bazı arkadaşlarımızın, bu İktüzük maddesinde parlâmenterlik göreviyle bağdaşmayan işlerin neler olması lâzımgeldiğine mütedair hususların bu maddede yer almasına bir defa Anayasa yönünden

imkân yok. İkincisi, İktüzüğün muhteviyatı içerisinde böyle bir hususun yer almasına hukukun genel yapısı içerisinde yine imkân yok.

Sayın arkadaşlarımın bu konudaki hassasiyetini paylaşmamaya imkân yok. Sayın Başkanın ikazına her zaman saygı duyduğum için yine o çerçevenin içerisinde kalacağım: Dünyanın her yerinde parlâmenter nizama karşı antipatiler vardır; sevgi hisleriyle duyguları meşbu olmayan insanlar vardır. Parlâmenter nizama fuzulî bir müessese olarak bakanlar vardır. Parlâmenterlerin kişiliklerinde, parlâmenter nizama dil uzatmama keyfiyetlerini parlâmenterlerin bizzat kendi kişiliklerine yöneltmek suretiyle kamufle bir ifadeyle bunları anlatmak isteyenler vardır. Bunlar doğrudur. Anayasanın 78 nci maddesi böylesine yakıştırmaları, yorumları, ters beyanları bertaraf etmek için bir kanunun çıkarılmasını öngörmüştür. Bu kanun çıkacaktır. Bu kanunun üzerinde çalışmalar yapılmıştır. Sayın Meclis Başkanı riyasetinde partilerarası bir komisyon teşekkül ettirilmiştir. Bendeniz de o komisyondaydım.

Bütün dünya devletlerine bu konuda Dışişleri Bakanlığı marifetiyle müracaat edilmiş, doküman toplanmış, bunlar büyük ölçüde gelmiştir. Bu arada yine, değerli milletvekili arkadaşlarımızdan 16, 17 arkadaş bunu bir kanun teklifi haline getirmiştir. Biz de şahsen, parti grubu olarak böyle bir kanun teklifi hazırlamışızdır, son redaksiyonu yapmak suretiyle bugünlerde Meclis Başkanına takdim edeceğiz.

Şu hale göre bizim burada şu anda müzakeresini yapmış olduğumuz 113 ncü madde Anayasanın 78 nci maddesine göre çıkarılması icabeden bir kanunun, nasıl parlâmento içerisinde muamelesini tanzim edeceğini, muameleinin nasıl olacağını düzenleyen bir madde. Bu itibarla, sözlerimin başında belirttim, parlâmenterlik göreviyle bağdaşmayan işlerin 113 ncü maddede yer almasına hiçbir yönüyle imkân görülmemektedir.

Burada bir değerli arkadaşımın temas ettiği noktaya yüzde yüz iştirak ediyorum ve biraz daha ileri gidiyorum: Sayın Şinasi Özdenoğlu, aynı maddenin son fıkrasında bir deði-

şıklığın yapılmasını istemektedir; yerden gö-
ğe kadar haklıdır. parlâmenterlik müessesesi-
nin korunmasında ve ona teminat getirilme-
sinde en geniş bir ölçüde ve büyük bir gönül-
lülükle; aklın kuralları içinde, mantık rayına
oturtulmuş tedbirleri getirmek de hepimizin
görevi.

Bu itibarla, değerli arkadaşım oylama için
24 saat diyor, belki iki tam gün de düşünülebi-
lir; ama mutlaka getirilecek her teminatın ye-
rinde olacağını ve bu teminat üzerinde kıs-
kançlıkla değil, aksine, büyük bir açık-gönül-
lülükle davranmamız icabettiğini bendeniz de
arkadaşlarımızın konuşmalarına iştirak ederek
sözlerimi tamamliyorum.

Yüce Heyetinizi saygılarımla selâmlarım.

BAŞKAN — Komisyonun bir beyanı var mı
efendim.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEV-
DET AKÇALI (Adana) — Yok Sayın Başkan.

FERDA GÜLEY (Ordu) — Söz istemiştin
Sayın Başkan.

BAŞKAN — Anlıyorum efendim. Söz iste-
diniz, ancak yeterlik önergesi var. Komisyon
konuşsaydı size son sözü verecektim sayın Gü-
ley. Şu anda Sayın Başer, Özdenoğlu, İmer, Mü-
derrisoğlu, Ülker, Özdenoğlu, Ali Naili Erdem
olmak üzere yedi arkadaşımız görüşmüş. Ye-
terlik de şimdi geldi; o itibarla, okutup yeter-
lik önergesini işleme koymam lâzım.

Sayın Başkanlığa

Görüşülen 113 ncü madde aydınlanmıştır.
Kifayeti arz ve teklif ederim.

Kâmil Şahinoğlu
Manisa

BAŞKAN — Yeterlik aleyhinde konuşacak
kimse var mı efendim?... Yok.

Yeterliği tasviplerinize sunuyorum. Kaul
edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiş-
tir.

Maddeyle ilgili önermeleri okutuyorum.

Sayın Başkanlığa

İçtüzüğün 113 ncü maddesinin 1 nci fıkrası-
nın aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve
teklif ederiz.

Saygılarımızla.

Kars
Musa Doğan

Nevşehir
Hüsamettin Başer

Madde 113. — Milletvekilleri serbest ola-
rak avukatlık, hekimlik, mühendislik, öğret-
menlik, aczacılık ve ticaret yapamazlar. Sen-
dika, banka ve İktisadî Devlet Teşekkülleri idare
meclislerinde üye ve denetçi olamazlar. Her türlü
ihtisas ve staj yapamazlar. Bu görev-
leri kabul ettiği bildirilen üyelerin durumu
Başkanlık Divanıncı incelenir, Başkanlık Di-
vanı kararı olarak sonuç Karma Komisyona
gönderilir.

BAŞKAN — Komisyon?..

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEV-
DET AKÇALI (Adana) — Sayın Başkan, Ana-
yasamızın 78 nci maddesi, bu hususun kanunla
düzenleneceği hükmünü koymuştur. Kanunla
düzenlenecek bir hususun İçtüzükte düzenlen-
mesi mümkün değildir; o bakımdan katılamıyo-
ruz.

BAŞKAN — Bir önerge daha var, onu da
okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

Tasarının 113 ncü maddesinin sonuna aşağı-
daki hükmün eklenmesini saygı ile öneririm.

Ankara

Şinasi Özdenoğlu

«Açık oylama, Karma Komisyon raporu üye-
rindeki görüşmelerin tamamlanmasından iti-
baren 24 saat geçmeden oylanamaz.»

ŞİNASI ÖZDENOĞLU (Ankara) — «Yapı-
lamaz» olacak Sayın Başkan,

BAŞKAN — Önergeleri aykırılık derece-
sine göre okutup işleme koyacağım.

(Kars Milletvekili Musa Doğan ve Nevşehir
Milletvekili Hüsamettin Başer'in önergesi tek-
rar okundu.)

TURHAN ÖZGÜNER (İçel) — Anayasaya
göre, oylanamaz Sayın Başkan.

MEMDUH EKŞİ (Ordu) — Müteahhitlik
yapabilir mi?

REŞİT ÜLKER (İstanbul) — Çiftlik işlete-
bilir mi?..

BAŞKAN — Sayın Başer, «Aşağıdaki şekil-
de değiştirilmesini arz ve teklif ederiz,» di-
yorsunuz. Bir usul hükmü ihtiva eden bir me-
tinde, aşağı yukarı büyük ölçüde, belki büyük
ağırlığıyla tamamen usul hükümlerini ihtiva
eden bir İçtüzük içinde esasa taallük eden bir
madde getiriyorsunuz. Ancak, burada, aynı

maddenin içinde yine usule müteallik bâzı hükümler var; onları hiç kaale almıyorsunuz öyleyse. Maddenin sadece bu şekilde olmasını mı öneriyorsunuz?

HÜSAMETTİN BAŞER (Nevşehir) — Birinci fıkra efendim. İkinci fıkranın aynen geçmesini istiyorum.

BAŞKAN — Birinci fıkra, tamam. Onu öğrenmek istemiştin.

Komisyon katılmadığını beyan etmişti. Önergeyi tasviplerinize sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Diğer önergeyi okutuyorum.

(Ankara Milletvekili Şinasi Özdenoğlu'nun önergesi tekrar okundu)

BAŞKAN — Komisyon?

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Özdenoğlu'nun önergesine katılıyoruz Sayın Başkan.

FERDA GÜLEY (Ordu) — Sayın Başkan, arkadaşlarımızın böyle bir fıkra ilâve etmesi ihtiyacı, yasama organında görevli üyelere bir teminat getirmek, herhangi bir hissi hareketten onu korumak için gerekli dediler. Halbuki bu maddede ve ondan sonraki maddede...

BAŞKAN — Sormak istediğiniz ne Sayın Güley?

FERDA GÜLEY (Ordu) — Müteakip maddede, 114 nci maddede, yasama dokunulmazlığının kaldırılması prosedürüne uygun olarak bir muamele yapılıyor, üyelik sıfatı düşüyor. Üyelik sıfatı, yasama dokunulmazlığının kaldırılması prosedürüne uygun bir işlem içine düşüyor; Anayasanın 81 nci maddesi de, yasama dokunulmazlığının kaldırılması ve üyelik sıfatının düşmesi hallerinde, bir hafta içinde üyenin Anayasa Mahkemesine başvurabilme hakkını getirmektedir. Binaenaleyh, böyle bir teminata artık ihtiyaç yoktur.

BAŞKAN — Sayın Güley, bir itiraz hakkı niteliğinde, böyle bir beyanda bulunmaya da bizim hakkımız yok. İhtüzük bu imkânı veriyor. Ancak, oylamamda, tatbik ettiğimiz usulde veya esasta bir tereddüdünüz varsa, Komisyon tamamen muhayyer efendim, bu komisyonun kendi mütalâasıdır.

Sayın Özdenoğlu'nun son bir fıkra eklenmesi hususundaki önergesini dinlediniz. Ko-

misyon katıldığını beyan etti. Genel Kurulun tasviplerine sunuyorum bu önergeyi. Kabul edenler lütfen işaret buyursun... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

113 ncü maddeyi, biraz evvel ifade ettiğim bir düzeltme var, bu düzeltme nedeniyle yeniden okutup, ilâvesiyle birlikte oylarımıza sunacağım.

«Milletvekilliği ile bağdaşmayan görev kabul etme»

Madde 113. — Anayasanın 78 nci maddesinde ve kanunlarda milletvekilliği ile bağdaşmayacağı belirtilen herhangi bir hizmeti veya görevi kabul ettiği bildirilen üyelerin durumu, Başkanlık Divanıncı incelenir. Sonuç, Başkanlık Divanı kararı olarak Anayasa ve Adalet komisyonlarından kurulu Karma Komisyona gönderilir.

Karma Komisyon, yasama dokunulmazlıklarının kaldırılmasındaki usullere göre durumu inceleyerek bir rapor hazırlar.

Bu raporu görüşen Genel Kurul, milletvekilliği ile bağdaşmayacak bir durum olduğuna açık oyla karar verirse üyelik sıfatı düşer.

Açık oylama, Karma Komisyon raporu üzerindeki görüşmelerin tamamlanmasından itibaren 24 saat geçmeden yapılamaz.

BAŞKAN — Maddenin, okunmuş bulunan bu haliyle kabulünü Genel Kurulun oylarına sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Milletvekillerinin devamsızlığı.

Madde 114. — Bir milletvekili Meclis çalışmalarına izinsiz veya özürsüz ve aralıksız olarak bir ay süre ile katılmazsa, devamsızlığı Başkanlık Divanıncı tespit edilir ve Karma Komisyona gönderilir.

Karma Komisyon, yasama dokunulmazlığının kaldırılmasındaki hükümlere göre durumu inceler hazırlar.

Bu raporu görüşen Genel Kurul, devamsızlık sebebiyle milletvekilliğinin düşmesi gerektiğine açık oyla karar verirse, üyelik sıfatı düşer.

BAŞKAN — Efendim, buyurun.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Sayın Başkan, burada da bir açıklama yapmak durumundayız.

İkinci fıkradaki Karma Komisyonun başına, Anayasa ve Adalet komisyonlarından kurulu ibaresinin ilâvesi gerekiyor.

BAŞKAN — Sayın Buldanlı söz istemişler. Buyurun Sayın Buldanlı.

AHMET BULDANLI (Muğla) — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım;

Parlâmentolar tarihinden beri üzerinde spekülâtif bir çok konuşmalar yapılan bir mevzu da bu devam mevzuudur. Bilhassa son iki yıldır Parlâmentomuzun devamsızlığı dillere destan olmuş, her önüne gelen, bilen bilmeyen, gören görmeyen, milletvekillerinin devamsızlığı hakkında ileri geri sözler söylemekte ve umumî efkârda bu da işlemektedir. Filhakika, şu günkü halimiz dahi, şu müzakerelerin devamı sırasında mevcut üyelerin aralarında boş bıraktığı bu sıralar, bu boş sıralar, milletvekillerinin Parlâmentoya devamını ne kadar zarurî kıldığını bize göstermektedir. Ancak, getirilen bu hüküm, bu madde, bu madde ile getirilmek istenen müeyyide bence boştur, mânasızdır, hiçbir ameli kıymeti yoktur.

Bir milletvekilinin düşürülmesine kadar gidecek, dokunulmazlığının kaldırılmasına kadar ağır bir hüküm ihtiva etmesine rağmen tatbikatta hiçbir değer taşımayacaktır. Bir ay devamlı mazeretsiz veya izinsiz iştirak etmeyenler Parlâmentoya, yani bir ayda 12 oturum var, haftada üç günden 12 oturum var, 12 oturuma devamlı olarak gelmeyenler.. 11 oturum gelmiyorum, 12 nci oturum geldim. İşte mehil bitti. Yani Tüzüğün getirdiği maddenin âmir hükmü kalktı. Bir aylık devam istiyordu ya, o kusur ortadan kalktı, haydi bir 12 oturumluk mehil daha başlayacaktır.

Bu, bu kadar hafife alınmamalıdır muhterem milletvekilleri. Görüyorsunuz lehimizde söylenen sözleri. Rica ederim, bu maddeyi yeniden tedvin edelim. Ameli bir değeri olsun bu hükmün. Yani bir milletvekili bir kayıt altında bulunsun kendisini, çekinsin, korksun, hiç olmazsa bir cezaî müeyyidenin var olduğunu hissetsin. Viedanında bunu duymayan bir insan, üç ayda üç gün Parlâmentoya gelen bir insan, her gün buraya gelenden farklı olmalıdır. Bütün mesaisini buraya vakfetmiş, sabahtan akşama kadar komisyonlarda, Umumî Heyette fikrini, cehdini, arzusunu sarfeden

bir insan ile, üç ayda üç gün buraya gelip çıkıp giden bir arkadaşım arasında fark olmalıdır.

Ben diyorum ki, bu madde hiçbir şey ifade etmemektedir. Bu maddeyi şu şekilde bir taddile tabi tutarsak eğer, belki bir ameli fayda elde edebiliriz. Bakın ne diyor 114 ncü madde; «Bir milletvekili Meclis çalışmalarına izinsiz veya özürsüz ve aralıksız olarak bir ay süre ile katılmazsa... Demin arz ettiğim esbabı mucibe ile bu kısmın hiçbir mâna ifade etmediği ortadadır. Bunun yerine, bir teşriî dönem içinde, yani 1 Kasımdan, Meclisin Anayasa gereğince toplantıya çağırıldığı 1 Kasımdan, tatile girdiği gün arasındaki mesaisi içerisinde bir ay gelmeyen, yani 12 oturum Meclis iktimalarına iştirak etmeyen, ister bir ay içerisinde gelmesin, ister beş ay içerisinde gelmesin.

TURHAN ÖZGÜNER (İçel) — Bütün Meclis düşer o zaman.

AHMET BULDANLI (Devamla) — Eğer öyleyse gidelim beyler. Hakikaten bu hüküm hepimizi dışarı atıyorsa hepimiz gidelim. Buraya bizi zorla göndermediler efendiler. Biz buraya kendi arzumuzla geldik, dağ dağ koştuk dolaşlık, rey alıp geldik buraya. Buraya da lâyük olalım. İşimiz varsa bırakalım beyler bu işi. Eğer bu talebim Heyeti Âlinize is'af edilirse, bir önerge vermiş bulunuyorum, bu şekliyle çıkarsa yine eski hüküm aynen getirilmiş buraya, değiştirmek istediğimiz hüküm aynen getirilmiş, yıllardır hiçbir ameli faydası görülmeyen eski hükmü burada ikâme etmek bize ne kazandırır? O bakımdan, arzumu bir metin halinde, önerge halinde Başkanlığa verdim. İltifatınıza mazhar olmasını rica ederim. Saygılarımla.

BAŞKAN — Sayın Avşargil, buyurun.

TUFAN DOĞAN AVŞARGİL (Kayseri) — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım;

Bu 114 ncü madde üzerinde, aşağı yukarı benim düşündüğüm konuları Sayın Buldanlı açıkladılar. Bu madde aslında iyi tedvin edilmiş bir madde; ama işlemesi mümkün olmayan bir madde. Bu maddeyi işletebilmek için aşağı yukarı Meclisin başka formüller, yani bu heyetin başka formüller bulmak mecburiyeti var. 29 gün gelmiyor, 1 gün geliyor aynen, okula devam etmediği zaman çocuklar hakkında

bâzı muameleler var, bâzı formaliteler var, çocuk üç hafta gelmez; ama üç haftanın bir gününde geldiği zaman muamele düşer, olduğu gibi kalır. Şimdi buda aynen ona benziyor. Bugün dışarıda Parlâmento hakkında söylenen bir çok sözler var Meclise devamsızlık konusunda. Gerçekten doğru, Meclis, kendisini çalıştıracak olan Tüzüğü hazırlıyor, 20-30 arkadaşı-mızdan başka burada milletvekili bulunmu-yor.

Kamuoyu, basın Meclis aleyhinde birtakım meseleleri ortaya koyar, devamsızlıktan bah-sederse elbette bunun haksız olduğunu iddia etmek mümkün değil. Biz evvelâ, buraya ko-yacağımız maddenin şekli ne olursa olsun, hangi cezayı, hangi müeyyideyi getirirsek ge-tirelim evvelâ Meclise devam etmek mecburi-yetinde olan insanların, parlâmenterlerin hiç olmazsa bunu, bu devam mecburiyetini kendi vicdanında hissetmesi gerekir. Bu başka bir konu. Ama hissetmediği zaman vatandaşa dü-şen görev de vardır, her defasında aferin der-se aynı yolu takibeden milletvekiline, bu ge-lir, yine de girmeyebilir. Bugün ben şurada, Di-vanda olduğum halde yüzünü görmediğim mil-letvekilleri var. Bugün Avrupa'da geziyor, şu-rada geziyor, burada geziyor. Bakıyorsunuz ki, üç ayın sonunda bir arkadaşı görüyoruz, hâ-lâ tanımıyoruz. Hangi partiden ve nereden ve nere milletvekili olduğunu bilemiyoruz. Öyle ise buraya işleyecek bir maddenin konması, yani hiç olmazsa biraz daha sağlam müeyyi-delerin getirilmesi kanaatini ben de taşıyo-rum.

Ama ne olabilir bu: Hangi meseleyi getirir-seniz getiriniz, meselâ diyelim ki 45 gün veya-hut da 1 ay veya bir yasama dönemi içerisinde 30 gün Meclise devam etmedi. Meclise devam etmediği zaman Başkanlık Divanının tespiti ve Komisyon raporları neticesinde Genel Ku-rula geleceğini, Genel Kurulda üyelik sıfatı-nın düşeceğini bildiği için sizin tespit ettiğiniz müddetler içerisinde hiç olmazsa son günün-de yine gelecek bir üye, bu meseleyi bu madde-yi işlemez hale getirecektir..

Bu bakımdan ben, bir üyenin üyelik sıfatı-nın düşebilmesi için İctüzükte herhangi bir mü-eyyide bulunmasının şart olduğuna kanı ol-

makla beraber, işleyeceği kanaatinde de de ği-lim.

Saygılar sunarım.

BAŞKAN — Sayın Özgüner, buyurun efen-dim.

TURHAN ÖZGÜNER (İçel) — Sayın Ba-şkan, sayın arkadaşlarım; 114 ncü madde gerek-li bir madde, esprisinde hep ittifak ediyoruz. Ancak, hakikaten müeyyide olarak görülen hu-sus uygulamada işler mi, bu münakaşa mevzuu-dur. Ben de pek işleyeceği kanısında değilim. Ama nasıl işler? Yüce Kurula Karma Komisyo-nun raporu gelir, rey verilir, verilmeyebilir de. E, Yüce Kurul böylece reyini belirttikten sonra bir diyecek yok, arkadaşlar. İşte işlemiş olu-yor. Yani bir diyecek yok. Bunu işletmek, yani Yüce Meclis devamı sağlamayı temin etmek, şüphesiz Yüce Meclise Karma Komisyon raporu geldiği zaman bir ay süre ile aralıksız devam etmemiş olanın milletvekilliğini düşürmektir, arkadaşlarım. Başka yolu yok, bunun.

Ha ancak, bunu Sayın Buldanlı'nın dediği gibi, işleyeceği kanısında değiliz. Yüce Meclisin reyleri, daima bir hissî tarafı ile alarak millet-vekilliğinin düşmemesi yoluna gidebilir. Giderse buna bir diyecek yok. Yüce Meclisin İctüzüğün-de verilmiş imkânı kullanmayan Yüce Meclisin kamuoyundaki durumu ne olur? Onu şüphesiz ayrıca tartışmak gerekir. Kamuoyunun baskısı bir ölçüde Yüce Meclisi bu devamsızlığa ra ğ-men, onu reyleri ile parmakları ile kurtaranları affetmeyeceği için, ben işler kanısındayım, bi-raz da iyimser görüşle.

Şimdi arkadaşlarım, bir ölçüde bir arkada-şımız bir ay süre ile aralıksız katılmayanın, şüphesiz milletvekilliğinin düşmesini hafiflet-mek istercesine şu teklifi getirdi. Bir ay süre ile aralıksız olmasın da bu, bir yasama yılı içe-risinde olsun. Halbuki bu daha ağır. Yani bunu hafifletmek isterken, daha ağıra gidiyoruz. Ni-ye, bir ay süre ile bir kişinin Yüce Meclise de-vam etmemesi halini buradan alıp da «bir ay içerisinde 12 oturum»u daha hafifletelim diye-rek, bir yasama yılında 12 defa, yani 12 otu-rumda gelmeyen dersek şu Yüce Mecliste - en devamlılar içinde olmakla övünürüm, tevazu durumunu aşarak- ben de düşerim arkadaşlar. Yani bu Yüce Mecliste kimse kalmaz. Hafiflet-mek değil, bu ağırlaştırmaktır. Hafifletmek için

getiriyorsak bu hafifletme tarzı değildir. Ama ben hafifletme taraftarı da değilim, ama aslında bu hafifletme de değildir. Yanlış bir tutum oldu. Sayın Buldanlı belki ağırlaştırmak istiyor, ama bu ağırlığın altında da Yüce Meclis ezilir ve burada kimse kalmaz. Öyle hal vardır ki, hakikaten mazeretini ispat edecek durumu olmaz. Yüce Meclisin yoklamasına yetişememiştir, biraz sonra gelmiştir. Siz onu yok sayarsanız, zabıtlarda yok görünür. Bu, bir yasama yılında 12 defa değil, çok defa olur ve tehlikeye düşebilir, böylece Yüce Meclisin kendiliğinden dağılmasına kadar gidebilir.

Gelelim arkadaşlarım şimdi devam nedir? Devamı bir tarif edelim. Devam, saat 15,00'de Meclisin açılması anında «ben buradayım» diye işaret etmek veya düğmeye basmak mıdır? Evvelâ bunu bir saptayalım. Bu devam değildir, arkadaşlarım. Devam şudur; şu sizlerin şurada yaptığınız, yani bizlerin burada bir avuç topluluk içinde yaptığımızdır, devam işte budur. Yüce Meclis, saat 15,00'de ekseriyet var, açılır. Ondan sonra arkadaşlarımızın çoğu, şüphesiz milletin kendisine verdikleri reyin istikametinden çok daha önemsedikleri başka konularda görev yapmak için olsa gerek, üzülererek söylüyorum- bu salonu daha yoklama devam ederken terkederler. «Devam» dediğimiz bu mu? Yüce Meclis açılır, ama Yüce Meclis gündeme başladığı anda burada ekseriyet yoktur arkadaşlarım. Her an beş kişi ayağa kalkarak bu Meclisi senelere ve senelere isterse çalıştırmaz, yazık oluyor. Devam bu değildir.

O halde getirilen maddeyi ciddî bir madde kabul edeceksek komisyon geri alsın da bunu enine boyuna görüşelim ve ciddî müeyyide getirelim. Ben o kanıdayım ki, Yüce Meclisi idare eden kişi, Sayın Divan Başkanı her an bir yoklama ile, «bugün yoklamada bulunmadı demek» durumunda olmalıdır. Saat 15,00'de 226 ile açıyoruz, ama daha saat 16,00'da burada eğer 20 kişi varsa, şüphesiz bunu tespit etmek Divan Başkanına düşer, bunu zabıtlara geçirir, hemen bunun gereğini yapar ve bu maddeyi böyle işletmek lâzımdır.

Arkadaşlarım, bugün 20 kişi, yarın 20 kişi ama, bugünkü 20 kişi, yarın başka bir 20 kişi değil. Hep aynı 20, hep aynı 25 kişi burada görev yapmaktadır. Hep aynı 25 kişi, değişmeyen

25 kişi. Gerisi, yoklamada burada bulunur ve bu vartayı atlatır, amiyâne tâbir ile.

BAŞKAN — Süreniz bitti, sayın Özgüner. Bağlayınız lütfen.

TURHAN ÖZGÜNER (Devamla) — Sürenin bittiğini biliyorum, şu ricada bulunuyorum.

En önemli maddelerden biri, burada 15, 20, 30'un sırtından milletin sıra dağlar gibi meselelerini aşabilmek mümkün değil, arkadaşlarım. O halde geliniz, bu maddeyi Komisyon lütfet-sin geri alsın, müeyyide getirelim. Öylesine müeyyide ki, 226'yı bulduktan sonra istediği saatte, istediği anda yoklama yapıp bunu tespit etmek ve gruplarına ve kamuoyuna duyurmak olsun. Ondan sonra da «12 toplantıya gelmek suretiyle» diyerek maddenin işleyişini temin etmek gerekir. Böylesine bir maddenin değiştirmeye önerileriyle yapılabilmesi, mümkün değilse lütfen komisyonda tartışılmasına imkân verilsin.

Saygılar sunarım.

BAŞKAN — Sayın Özdenoğlu, buyurun söz sırası sizindir.

ŞİNASI ÖZDENOĞLU (Ankara) — Sayın Başkan, çok değerli arkadaşlarım, şüphesiz konuşan arkadaşlarım gerçeğin birer ayrı yönüne temas ettiler. Yalnız, çözüm yolu da getir-mediler. Yani, madde yetersiz, ama nasıl bir müeyyide getirelim onu da söylemediler.

Sevgili arkadaşlarım, Sezar'ın hakkını Sezar'a vermek gerek. Şimdi biz, «buraya devam ediyoruz» dersek acaba halkı inandırabilir miyiz? Gerçeği söylemeye mecburuz. Her şeyimiz apaçık olmalı. Burada, hastalığı tedavi etmek için müşterek bir gayret içindeyiz. O itibarla Parlâmento devam işini -bir arkadaşımın da gayet yerinde ifade buyurduğu gibi- bir viedan sorumluluğu seviyesinde değerlendirirse, her şey halledilir, aslında. Fakat ben daha ileri giderek, bir tavsiye, bir görüş olarak yüce huzurunuzda şunu ifade etmek isterim arkadaşlarım. Seçim sistemi değişmedikçe siz buraya mebusları getiremezsiniz. Bu, kişisel görüşümdür, katılan olur, katılmayan olur. Ama bu sistem icabı kabul ediniz lütfen, hepimiz bizlere oy veren delegeye, seçmene hizmet etmek mecburiyetindeyiz. Parlâmentoyu ihmal ederek, dışarıda ilçe başkanından, il başkanından tutun da bütün de-

legelerin işine koşmaya mecbur kalıyoruz. Apaçık ve içtenlikle meselelerin üzerine eğilirsek o zaman bir çare bulabiliriz. Öyle ise milletvekilini delegeye hizmetten, millete hizmete, delegeye hesap vermekten millete hesap verecek çizgiye getirecek bir seçim sistemi uygulamadıkça milletvekillerinin çoğunu burada bulmak mümkün olmayacaktır. Hangi müeyyideyi koyarsanız koyunuz, sonuç fazla değişmeyecektir. Bu gerçeği de kabul buyurmanızı rica ederim.

Sevgili arkadaşlarım, yoklamalara gelince: Başkanlık Divanına saygımız vardır elbette. Ama hemen söyleyeyim ki, -şu anda oturumu yöneten arkadaşımız alınmasınlar- yoklamalarda bir ciddiyet görmemekteyim. Yoklama, mebusu buraya devama sevkeden başlıca etkidir. isim okunmak suretiyle yoklama yapmadan kaçınmamak lâzımdır değerli arkadaşlarım. Tutanaklara geçmelidir, bunun müeyyidesi olmalıdır, Resmî Gazetede yayınlanmalıdır elbette. Buraya gelen insan, binbir mücadele ile, binbir hevesle, cehennemî yarışlar içerisinde geçerek buraya geliyor, bu kürsüden de yemin ediyor. Öyleyse kendisini önce Parlâmentoya adamak ancak onun dışında seçmenine hizmet etmek zorunluluğundadır. Sayılının Meclisi izlemesi için hangi müeyyideyi en etkili şekilde uygulamak lâzım gelirse bundan kaçınmamak lâzımdır.

Madde, aslında daha da güçlü, daha da yeterli olmalı idi; ama çözüm de getiremedi konuşan değerli arkadaşlarım ne olmalı? Gerçekten Komisyonun bu madde üzerinde durmasında yarar görürüm. Bu konuda bir önerge taktım ediyorum. Devamsızlığı sabit olan milletvekilinin milletvekilliği düşüyor. Karma Komisyon raporu Mecliste müzakere edildikten sonra. Tıpkı bundan önceki 113 ncü maddedeki hükme paralel olarak bir teminat unsuru getirilmesinde zorunluk var arkadaşlarım. Nasıl bundan önce milletvekilliği ile bağdaşmayan görevlerden birisiyle istigal ettiği için, milletvekilliği sıfatının düşmesi için burada yapacağınız görüşme üzerine, «görüşmelerin bitiminden 24 saat geçmeksizin açık oylama yapılamaz» hükmünü kabul etmiş iseniz, tıpkı bunun gibi de burada da milletvekilliği sıfatı düşeceği için aynı emniyet süpürünü aynı güvence hükmünü buraya da getirmekte zorunluk vardır.

Önergeme iltifat buyurmanızı saygılarımla istirham ederim.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Sayın Ülker, buyurunuz efendim.

REŞİT ÜLKER (İstanbul) — Değerli arkadaşlarım; bu 114 ncü madde, bir çeşit esaslı, köklü bir devamsızlığın çaresini gösteriyor, müeyyidesini gösteriyor.

Gerçekten Meclise devamsızlık meselesi, kamu oyunun üzerinde artan bir dikkatle durduğu bir konudur. Fakat, meseleyi tek yönüyle almamak lâzımdır, doğrudur. Milletvekilleri Meclise mutlaka devam etmelidirler, görevlerini yapmalıdırlar. Meclis toplantıları açıktır, bu açık toplantılarda dinleyici localarına gelen vatandaşlarımız burada bizi az gördükleri zaman bundan dehşetli müteessir olmaktadırlar ve reaksiyon göstermektedirler. Hepimiz bunu dinlemişizdir, gazeteler de bunu yazıyor.

Fakat, meseleyi kökünden almak lâzımdır, Şu anda bu kadar arkadaşımız var; ama ben biliyorum ki, hepimiz biliyoruz ki, Bütçe Karma Komisyonu 50 üyesiyle çalışma halindedir şu anda.

KEMAL BAĞCIOĞLU (Çanakkale) — Başka komisyonlar da var.

REŞİT ÜLKER (Devamla) — Evet. Benim bildiğim, Petrol Komisyonu, Petrol Kanununu inceleyen Komisyon faaliyet halindedir. Bütçe Karma Komisyonunda yalnız 50 üye değil, konuşmak için hazırlanmış gitmiş üye arkadaşlarımız vardır. Bunun yanında milletvekillerinin seçmenlerle münasebetleri vardır; demokrasinin en güzel ürünüdür bu.

HÜSAMETTİN BAŞER (Nevşehir) — Sahipleri yapsın görüşmesini.

REŞİT ÜLKER (Devamla) — Demokrasinin bu memlekette yerleştiğinin en güzel örneğidir, vatandaş - parlâmenter münasebeti. Bunun için adaylarımız var, mektuplar gelir, vatandaşlar gelir, yolu vardır, suyu vardır, meselesi vardır, vardır, vardır, vardır. Parlâmenter bütün bu işlerle meşguldür; fakat bu tarafı, yani vatandaşlarla uğraşma, komisyonlarda bulunma, Genel Kurul saatlerinde komisyonların çalışması gibi hususlar ele alınmaz, yani ele alınmadan tek yönlü olarak anlatılır. Yani, devamsızlık vardır, buna tedbir almak lâzımdır; fakat bazı gerçekleri de

bilmek lâzımdır. Eğer, milletvekilleri vatandaşlarla çok uğraşıp buraya gelemiyorlarsa, kamuoyu nasıl devamsızlığı tenkid ediyorsa, devamsızlığın kaynağına inerek seçmenleri de uyarmalıdır. Bir milletvekilinin toplantı saatinde buradan çekilip götürülmemesi lâzımdır. Ben öyle milletvekili arkadaş biliyorum ki, söz almıştır, önerge vermiştir, zorla içeriye dört, beş defa haber yollanmıştır, çıkmıştır, geldiği zaman önergesi reddedilmiştir, kanunda sakatlık olmuştur; çünkü o işte uzman bir arkadaşdır, o arkadaş konuşsa idi belki o madde değişecekti.

Demek istiyorum ki, milletvekili devamsızlığı çok yönlü bir meseledir ve herkesin bunda sorumluluğu vardır. Yani milletvekilini, milletin vekili olduğuna göre milletin bütün parçaları milletvekilinin burada iyi çalışması için bütün imkânları sağlamalıdır. Vatandaş da aydınlatmalıdır. Vatandaşın ne zaman milletvekiline gelebileceğini, ne zaman gelemeyeceğini söylemelidirler. Çok zaman köylü vatandaşların çok az bilgisi olan vatandaşların bunları anladıklarını görüyoruz. Fakat, çok daha bilgili olan bazı vatandaşların da, hem bir taraftan tenkid ettiklerini. Bir defasında şuraya su içmeye çıkmıştım beni yakaladılar. Bana dediler ki, «Birşey anlatacağız.» E, hanımefendi içeri girip birşey konuşacaktım, «Rica ederim» dediler ve lâfın arasında da «Meclisin halini gördüm çok üzüldüm.» «E,» dedim «siz beni şimdi burada tuttunuz, ben dışarıya çıkmış içeri girecektim. Şimdi, benim olmadığımı benim seçmenim olarak beni tenkid ediyorsunuz.»

Demek istiyorum ki, meseleyi bir bütün olarak ele alalım, devamsızlık meselesini yalnız milletvekillerinin suçu diye kabul etmeyelim. Bunda herkesin, kamu oyununda, kamu oyunu oluşturanlarda herkesin kendisine göre bir payı vardır, o noktalara da inelim. Vatandaşla milletvekili hangi ölçüde meşgul olacaktır, hangi ölçüde meşgul olmayacaktır, bunları da tespit edelim. Grupların da vazifesi vardır, partilerin de vazifesi vardır, basının da, üniversitelerin de bizim de vazifelerimiz vardır. Gerçekten milletvekili devam etmelidir.

BAŞKAN — Süreniz bitti, bağlayınız lütfen efendim.

REŞİT ÜLKER (Devamla) — Bitiriyorum efendim.

Değerli arkadaşlarım; bu konudaki esas madde, Tüzüğün 127 nci maddesi, devamsızlık vesaire. Bu, Anayasamızın 80 nci maddesinde; «...veya Meclis çalışmalarına izinsiz veya özürsüz ve aralıksız olarak bir ay katılmaması yüzünden üyeliğinin düştüğünün kendi meclisince karara bağlanması hallerinde sona erer.» diyor. Bu bir Anayasa hükmüdür, buraya getirilmiştir. Ben de bütün arkadaşlarımla birlikte aynı şekilde düşünüyorum, yani devamsızlık meselesi önemlidir, buraya devam etmemiz lâzımdır; fakat bu diğer 127 ve müteakip maddelerde ayrıca tanzim edilmiş bulunmaktadır.

Madde yerindedir. Saygılar sunarım.

BAŞKAN — Sayın Şahinoğlu, buyurunuz efendim.

KÂMİL ŞAHİNOĞLU (Manisa) — Sayın Başkan, muhterem arkadaşlar; ben söz aldığım da benden evvel konuşan arkadaşların söyleyeceklerini söyleyecektim zaten.

Hakikaten devam şarttır. Arkadaşların devamı için bazı müeyyideler koymak lâzımdır. Bu da Anayasada mevcuttur. Ancak, bir ay üst üste gelmeyen tespiti burada mühimdir, nasıl tespit edeceksiniz? Her gün her oturumda yoklama yapılmıyor ki. İki oturum yoklama yapıyor, üçüncü oturum ekseriyet vardır, deniliyor. Bunun tespiti zor.

İkincisi, hakikaten basının, buraya gelen misafirlerin, basının tesiri altında kalan vatandaşların daima, «Meclis çalışmıyor, milletvekilleri Meclise devam etmiyor» şeklinde yüzümüze karşı söyledikleri sözler de önlenmiş olur. Bütün arkadaşlarımızın buraya devamını arzu ederiz tabii. Ancak, bu nazari bir durumda kalıyor.

Şimdi, her oturumda yoklama yapılmadığına göre, bir ay üst üste gelmediğinin tespiti mümkün değildir. Ahmet Buldanlı arkadaşımız, bir ay üst üste gelmeme şeklini söylemiştir. 12 veya 15 oturum üst üste gelmeyenler şeklinde düzeltilirse belki bu tespit mümkün olabilir.

HÜSAMETTİN BAŞER (Nevşehir) — Anayasada var.

KÂMİL ŞAHİNOĞLU (Devamla) — Anayasada olduğuna göre; evet..

Şimdi arkadaşlar, zaten Tüzüğün 127, 128, 129 neu maddelerinde bu hususta biraz müeyyide konmuştur. Hele 129 neu maddede, 45 birleşimden fazla yok sayılan milletvekilinin yolluklarının kesilmesi gibi bir fıkra da eklenmiştir.

Ben konuşmamı fazla uzatmayacağım. Çünkü söyleyeceklerimin hepsi aşağı yukarı söylen-di. Arzu edilen bir şeydir; müeyyide konsun, başka müeyyideler de konsun. Zaten Başkanlık cetveller de çıkarıyor. Bu cetveller icabederse Resmî Gazetede ilân edilsin, basına verilsin. Baş-ka yollar bulunsun, âme bu şekilde bir ay üst üste gelmemenin tespiti zor olduğuna ve müey-yide de 129 ncu maddede sarahaten belirtildiği-ne göre, daha sarıh bir şekle konulması için Ko-misyonun bu maddeyi geri almasını teklif edi-yorum.

Saygılarımla.

BAŞKAN — Yeterlik önergesi gelmiştir. Ko-misyon söz istiyor mu?

ABDÜLKADİR ÖZMEN (Mardin) — Sa-yın Başkan, ben konuşacağım.

BAŞKAN — Sayın Özmen, kaydedildiniz.

HÜSAMETTİN BAŞER (Nevşehir) — Önergemi geri alıyorum.

BAŞKAN — Söz isteyenleri arz edeyim: Si-ra Sayın Müderrisoğlu'nun. Ondan sonra Sayın Özmen'de. Sonra Sayın Aygün'de, daha sonra Sayın Mevlüt Yılmaz'da. (A. P. sıralarından, «Yeterlik önergesi geri alındı» sesleri)

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEV-DET AKÇALI (Adana) — Komisyon adına söz istiyorum.

BAŞKAN — Buyurun.

ABDÜLKADİR ÖZMEN (Mardin) — Benim Komisyondan soracağım sualler vardı Sayın Başkan, önce ben konuşaydım..

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEV-DET AKÇALI (Adana) — Belki benim açıklamalarım-dan sonra, arkadaşlarım konuşma lüzumu-nu duymazlar diye söz aldım. Sorunuzu her za-man sorabilirsiniz Sayın Özmen.

BAŞKAN — Siz buyurun efendim, karşılıklı konuşmayın.

CEVDET AKÇALI (Devamla) — Sayın Baş-kan, muhterem milletvekilleri;

114 ncü madde bizim tedvin ettiğimiz bir madde değildir. Anayasanın 80 nei maddesinin tekrarından ibarettir. 114 ncü maddedeki bir ay-lık süre Anayasanın âmir hükmüdür. Bu 31 gün de olamaz, bir aydan fazla da olamaz, bir aydan az da olamaz.

Milletvekilliğinin nasıl kazanıldığını, nasıl kaybedileceğini Anayasamız tayin ettiği için,

bunun aksine yapılmış olan tekliflerin kabulü-ne yahut münakaşasına dahi bence imkân yok-tur.

Diğer taraftan, arkadaşlarımız devam ile bu maddeyi karıştırmaktadır. Bu maddede de-vamın nasıl tespit edileceği, devamsızlığın mü-eyyidelerinin ne olacağı tayin edilmemiştir. O sebepten, arkadaşlarımız bu madde münasebetiyle, devamın nasıl olması lâzım gel-diğini, yoklamanın nasıl olması lâzım geldi-ğini, bunun müeyyidesinin ne olması lâzım gel-diğini münakaşa etmektedirler. Halbuki, biraz sonra göreceğiz, İçtüzüğün 127 nei maddesinde devamsızlık ve izin kısmı var. Orada devamsız-lığın nasıl olacağı, ne şekilde tespit edileceği sa-arahaten tayin edilmiştir. Arkadaşlarımızın ko-nuşmalarının büyük bir kısmı 127 nei maddenin kapsamına girmektedir. O sebeple, yapılan mü-nakaşanın bu madde ile pek ilgisi yoktur.

Kısaca arz etmek istediğim husus şudur: Bu 114 ncü maddenin birinci fıkrası, aşağı yukarı Anayasamızın 80 nei maddesindeki hükmün tekrarından ibaret olduğu için, bu hükmün de-ğiştirilmesine maddeten imkân yoktur.

Diğer tarafları da, bu maddenin tatlbiği için, milletvekillerine bir teminat verilmesi için, tek-lif de olduğundan daha ağır şartlara bağlanmış-tır. Teklifte, devamsızlığın Başkanlık Divanın-ca tespiti ve Genel Kurulun kararı ile neticeye bağlanması hükmü getirildiği halde, biz bunun bir karma komisyonea tetkiki, oylamanın açık oy ile yapılması, diğer taraftan Sayın Özdenoğ-lu arkadaşımızın da teklifiyle (belki Yüce Mec-lis kabul edecektir) oylamanın da müzakerenin bitiminden bir gün sonra yapılması gibi, millet-vekillerinin lehine birtakım teminatlar getir-dik.

Ancak, bu müddetin, arkadaşlarımızın zan-nettiği gibi, 29 gün, 25 gün olması mümkün ol-madığı gibi, 30 günden fazla olması da mümkün değildir. Bu, Anayasanın hükmüdür.

Bunun dışındaki devamsızlıkların, periyodik devamsızlıkların, daha fazla devamsızlıkların ayrı müeyyideleri vardır. O müeyyidelere ait mad-deler bilâhara gelecektir. Arkadaşlarımızın ko-nuşmasının büyük bir kısmı bilâhara gelecek maddelere aittir.

O bakımdan, bu madde üzerinde verilen önergeler yönünde bir değişikliğin olabileceğini

zannetmiyorum. Önergeler geldiği zaman ayrıca fikirlerimizi beyan edeceğiz.

Saygılar.

BAŞKAN — Bir dakika Sayın Komisyon Başkanı.

Sayın Özmen, soru soracak mısınız?

ABDÜLKADİR ÖZMEN (Mardin) — Ben kürsüde konuşacağım.

BAŞKAN — Konuşacaksınız, ama söz sıranız geldiği takdirde tabii..

Şimdi, yeterlik önergesi gelmiştir. Son sözü vereceğim. Söz sırası Sayın Müderrisoğlu'nda.

Buyurun.

BAHA MÜDERRİSOĞLU (Konya) — Sayın Başkan, muhterem arkadaşlar;

114 ncü madde hakkında kıymetli parlâmenter arkadaşlarımız fikirlerini beyan ettiler. Gerçekten bu madde, Anayasamızın 80 nci maddesi muvacehesinde ve ona paralel olarak tanzim edilmiş, gayet yerinde bir maddedir, ama bu maddenin tatbik şekli ve işlemesi de mümkün değildir.

Bir arkadaşımız, devamsızlığı, Millet Meclisine gelmeyen parlâmenter arkadaşlarımızın kamuoyundaki allerjisini, hassasiyetini belirttiler. Buna da seçim sistemimizin ve parlâmenterlerin delegelerle, seçmenlerle temas etme zaruretini gösterdiler.

Gerçekten bunda bir ağırlık vardır, ama şu anda hiçbir arkadaşımız seçmenlerle temasta değildir. Şuradaki durum da malûmdur ve komisyonlarda da, yalnız Bütçe Plân Komisyonu hariç, hiçbir arkadaşımız yoktur, ama kulüplere maalesef arkadaşlarımız daha çok devam etmektedirler. Bu bakımdan, bunu da nazarı itibara almak lâzımdır.

Muhterem arkadaşlar, evvelâ parlâmenterlik, şahsî kanaatime göre, bir vicdan meselesidir. Kemale ermiş insanın vazife hissini, vazife duygusunu benimsemesi meselesidir. Ne kadar kanun getirirseniz getirin, bizi buraya bağlayan vazife aşkı, bu memlekete hizmet aşkıdır. Bunun, kanunlarla, müeyyidelerle gerçekten işleyeceğine kanaatim yoktur. Parlâmenter her arkadaşın gerçekten her yönüyle, vicdanı da dahil olmak üzere, kemale ermesi vazife duygusunu hissetmesi gerekir.

Bu bakımdan evvelâ ben de dahil olmak üzere bu hissin, bu kemalin, bu ulvî vazife hissini

hepimizde teessüs etmesi dileğiyle saygılarımı sunarım.

BAŞKAN — Yeterlik önergesini okutuyorum.

Sayın Başkanlığa

114 ncü madde sarahata kavuşmuştur, müzakerelerin kifayetini arz ve teklif ederim.

Manisa

Kâmil Şahinoğlu

BAŞKAN — Önergeyi dinlediniz, tasviplerinize sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Buyurun Sayın Özmen.

SALİH AYGÜN (Amasya) — Beş dakika konuşacaksınız ha...

ABDÜLKADİR ÖZMEN (Mardin) — Beş dakika değil, 20 dakika konuşacağım; beni de buradan kimse indiremez. Ben bu Meclisin adalet ve hürriyetini ve bâzı arkadaşlarımla ne kadar gaddar olduklarını şimdi anladım. (Gülüşmeler)

BAŞKAN — Sayın Özmen, kürsüye buyurunuz ve Genel Kurula hitabediniz, hiç kimseye cevap vermeyiniz.

Buyurunuz efendim.

ABDÜLKADİR ÖZMEN (Mardin) — Sayın Başkan, değerli milletvekilleri;

Ben bir hususun vuzuha ererek Meclis zabıtlarına geçmesi için söz almış bulunuyorum.

Bu «bir ay» tâbirinden maksat nedir? Acaba bir sayın üyenin aralıksız olarak bir ay Meclise gelmemesi mi, yoksa fasılah olarak gelmediği günler toplamı mı? Bunlardan hangi halde milletvekilliği düşürülüyor? Bu bir.

İkincisi, yoklama esnasında bâzı arkadaşlarımız bulunmuyorlar, trafik veya herhangi bir mânia sebebiyle beş dakika, on dakika, hattâ bazen yarım saat geç geliyorlar; ama bu zaman zarfında da yoklama bitiyor, ekseriyet olmuyor ve birleşim kapanıyor. Böyle bir mâzeretten dolayı 5 - 10 dakika geç kalmak her ne ise ama, bir de Meclisi hiç kafasından geçirmeyen arkadaşlarımız var. Bu gibiler Meclise gelse bile yoklamaya girmiyor ve ekseriyet sağlanamadığı için Meclis kapanıyor.

Ben biliyorum ki, birçok arkadaşlarımız işi nerede olursa olsun, işini gücünü bırakıp, zevkle Meclise koşuyor ve vicdanen müsterih olmak

için yoklamalara katılmak istiyorlar. Ama ne yazık ki elinde olmayan, yukarda bahsettiğim, sebep ve mânialarla yoklamaya yetişemiyorlar. Onlar salona girdiğinde de Başkan ekseriyet yoktur diye Meclisi kapatıyor ve yerinden kalkıyor ve böylece işini gücünü bırakıp koşarak gelen bu arkadaşlarımız o zevkten mahrum kalıyorlar.

Benim ricam, böyle işini gücünü bırakarak Meclise koşan arkadaşlarımızın çeşitli sebeplerle geç kalmaları halinde, salona geldiklerinde Başkana, o olmazsa Divan kâtiplerine adlarını yazdırmaları ve filân saatte ve dakikada geldik diye tespit ettirmeleridir. O anda Divanda vazifeli bulunan arkadaşlarımızdan da ricam, bu arkadaşlarımızın bu ricasını kabul ederek, onları çalışma zevkinden mahrum etmemeleridir.

Muhterem arkadaşlarım, beni asıl üzen nokta, birisi Meclise hiç gelmiyor ve birisi de geldiği halde biraz geciktiği için ismi yoklamada geçmiyor ve bu arkadaşımız üzülmeye dışarı çıkıp gidiyor.

Birisi namaza gitmiş namaz kılıyor, herhangi bir mâni çıkıyor yoklamada bulunamıyor. Fakat bir başkası bir ay iki ay Meclise uğramıyor, bir gün gelip yoklamada bulunuyor. Ve Meclise devamlı olarak geldiği halde namaz kılmak gibi veya herhangi bir mâzereti sebebiyle bir kere yoklamada bulunmadı mı, o devamlı gelmeyen arkadaşımız, «sen yoklamada bulunmamışsın» diye çıkışıyor. O arkadaşımız da üzülmeye buradan çıkıyor. Şu anda bakıyorum burada bulunan arkadaşlarımızın her zaman birleşimlerde bulunan aynı arkadaşlar olduğunu görüyorum. Ama bu arkadaşlara, yoklamalara bâzen geç geldiklerinde oradan «neredesiniz, niçin gelmiyorsunuz» diye hitabediliyor.

Arkadaşlar, bu büyük bir haksızlıktır. Meclis Başkan ve Başkanvekillerinin aynı toplantıda yarım saat bir saat, bu devamlı arkadaşlarımızın ellerinde olmayan mâzeretlerinden dolayı geç kalmalarına müsamaha göstermelerini, eğer birleşim kapanmışsa bu şekilde geç kalan arkadaşlarımızın, «Ben falan gün şu mâzeretten dolayı yoklamaya yetişemedim ve aynı gün şu saatte salona geldim, fakat birleşim kapanmıştı» dediklerinde onları yoklamaya dâhil etmelerini rica ediyorum.

Birisi de bir ay gelmiyor, bir saat için geliyor o mevcut gösteriliyor fakat devamlı geldiği halde beş on dakika geç kalan arkadaşımız nâmevut oluyor ki, işte bu, büyük bir adaletsizliktir. Bu adaletsizliğin tecelli etmemesi için bu hususun metne konmasını rica ediyorum.

Bence, böyleleri bir ay değil, Meclis üyeliğinde hiç tutunamazlar. Kimse dövemez, kimse vuramaz ve bir ceza veremez. Böyle olduğu halde, ben, bir ay Meclise gelmediği tespit edilen bir milletvekiline 10 bin lira ceza verilmesini rica ediyorum. («Bravo» sesleri)

Ben üç senedir demirbaş gibi bu Meclise hürmet ettiğim ve icabında sabahlara kadar burada beklediğim halde, burada gördüğüm akalliyetten dolayı viedan azabı çekiyorum. Ve bu azap Parti Genel Başkanlarımızın mahcubiyetini muciboluyor. Millete karşı Meclisin çalışmamasından üzüntü duyuyoruz. Millet bize Mecliste çalışmamız ve millet menfaatını koruyup gözetmemiz için rey verdi. Buraya gururla, sevinçle geldik. Arkadaşlarımızın ellerini viedanlarına koyup düşünmelerini rica ediyorum. Bu hususların vuzuha ermesi ve Meclis zabıtlarına geçmesi için söz aldım.

Hepinizi saygı ile selâmlarım. Hürmetlerimi sunarım Sayın Başkan, (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Salih Aygün, buyurunuz.

SALİH AYGÜN (Amasya) — Vaz geçtim Sayın Başkan.

BAŞKAN — Sayın Ferda Güley, Yok. Sayın Mevlüt Yılmaz... Yok.

Başka söz almış sayın üye yok. Yeniden söz almak isteyen sayın üye?.. Yok. Maddeyle ilgili iki tane önerge var onları okutuyorum.

Sayın Başkanlığa

114 nü maddenin 2 nci satırında bulunan «aralıksız bir ay süre ile katılmazsa» ibâresinin «her teşriî dönemde 12 oturuma iştirak etmeyenler» şeklinde değiştirilmesini arz ederim.

Muğla

Ahmet Buldanlı
Yüksek Başkanlığa

Tasarının 114 nü maddesinin sonuna aşağıdaki hükmün eklenmesini saygı ile öneririm.

Ankara

Şinasi Özdenoğlu

«Açık oylama, Karma Komisyon raporu üzerindeki görüşmelerin tamamlanmasından itibaren 24 saat geçmeden yapılamaz.»

BAŞKAN — Önergeleri aykırılık derecesine göre işleme koyuyorum.

(Ahmet Buldanlı'nın önergesi tekrar okundu)

BAŞKAN — Komisyon katılıyor mu efendim?

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Sayın Başkan, bu önerge Anayasaya aykırı olduğu için katılamıyoruz; oylanmaması da gerekir. Kabulü halinde Anayasanın sarîh metnine aykırı düşecektir.

BAŞKAN — Şimdi Anayasanın biraz evvel temas ettiğiniz 80 nci maddesi, bir ay devamsızlığı müeyyideye bağlayan, onun milletvekilliğinin düşmesini gerektiren bir hüküm. Onun dışında siz biraz evvel izah ettiniz, bu maddede takilbeden, zannediyorum, 127 nci maddede devamsızlığa dair yeni müeyyideler koyuyoruz. Yani diyorum, o madde meyanında mütalâa edilecek bir husus olabilir.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Böyle bir maddenin kabulü, Anayasaya aykırı bir hüküm koymamızı gerektirir. Onun için oylanmaması gerektiği kanaatindeyim.

TURHAN ÖZGÜNER (İçel) — «Bir süredir» diyor bu 81 nci madde burada; bir ay süredir, Sayın Başkan oylanamaz bu takdir.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Sayın Başkan, devamlılık hükmünü kaldırmış; devamlılık hükmü Anayasanın hükmü olduğu için başka şekilde tedvinine imkân yok.

BAŞKAN — Sayın Buldanlı, bu maddenin Anayasanın 80 nci maddesindeki sarahata dayalı özel bir madde olduğunu, genel olarak milletvekillerinin devamsızlığıyla ilgili bir madde olduğunu, yalnız o maddeyi müeyyidelendiren ve o maddedeki neticeyi istihsal için başvurulacak usulü tedvin eden bir madde olduğunu Komisyon ifade ediyor.

Bu itibarla istediğiniz değişikliğin bu madde ile ilgili bulunmadığı mütalâasındalar. Önerinizde ısrar ediyor musunuz?

AHMET BULDANLI (Muğla) — Sayın Başkanım, Sayın Komisyon Başkanının bahsettiği 127 nci maddede müeyyide yok, orada yoklamalar kayda bağlanmış ama, benim bahsettiğim husus Anayasanın lafzıyla değil fakat ruhuyla beraberdir. Bir ay devamsızlık 12 oturum ediyor, paralellik var.

BAŞKAN — Haklısınız ama, mevcut bir Anayasa maddesi var, onun bir müeyyidesi var. O müeyyideye gitmek için takibedeceğimiz usulü elbette İktüzük gösterecek. Bu madde yalnız bu usulü tayin eden bir hüküm getiriyor.

AHMET BULDANLI (Muğla) — Önergemi geri alıyorum, Sayın Başkan.

BAŞKAN — Sayın Buldanlı'nın önergesi geriverilmiştir.

Diğer önergeyi tekrar okutuyorum.

(Ankara Milletvekili Şinasi Özdenoğlu'nun önergesi tekrar okundu).

BAŞKAN — Komisyon?

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Katılıyoruz, Sayın Başkan.

BAŞKAN — Komisyon önergeye katılmaktadır. Tasviplerinize sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler.. Kabul edilmiştir.

Kabul edilmiş bu önergenin getirdiği değişiklikle birlikte 114 ncü maddeyi tasviplerinize sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Yalnız biraz evvelki maddede «Karma Komisyon» teriminin, Başkanlığımıza tevdi edilen raporda olduğu gibi «Anayasa ve Adalet Komisyonlarından kurulu Karma Komisyon» şeklinde düzelmesi iktiza ediyor. İktüzüğün 119 ncü madesi gereğince bunun bu şekilde tashih edilmesi hususunu tasviplerinize sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Çalışma süremiz bitmiş bulunduğundan 15 Aralık 1972 Cuma günü saat 10,00'da toplanmak üzere Birleşimi kapatıyorum.

Kapanma Saati : 19,35